

NOVA BORBA ZA DAVNO DOBIJENE BITKE

▶ **N**a dan kada je 1944. počela završna faza u bitki za oslobođenje Beograda, 65 godina kasnije - 14. oktobra 2009, Savez antifašista Srbije organizovao je skup na kojem su govorili:

- **Radovan Pantović**, predsednik Saveza antifašista Srbije, učesnik NOB-a od 1941;
- **Mirko Tepavac**, publicista, nekadašnji ministar inostranih poslova SFRJ, učesnik NOB-a od 1941. i
- **Živan Žika Stojišić**, general u penziji, učesnik NOB-a od 1941. i neposredni učesnik u borbama za oslobođenje Beograda i Srbije 1944.

Bio je to "doprinos borbi protiv zaborava i falsifikovanja istorije", pri čemu se "na nov način osvetljavaju značaj antifašističkog otpora u prošlosti i danas", kako je ocenilo uredništvo "Republike", glasila građanskog samooslobođanja, koje je sva tri izlaganja prenela u celosti, dok su širi izvodi objavljeni i u specijalnom dodatku "Politike", listu "Danas", na sajtu "Peščanika B 92"...

"Imamo razloga da verujemo da će u budućnosti istorijska nauka objektivno i sa više profesionalne odgovornosti, na osnovu izvornih dokumenata, objektivno oceniti značaj narodnooslobodilačke borbe, oslobođenja Srbije, Beograda i cele Jugoslavije - istakao je između ostalog Radovan Pantović, podsećajući da danas ima istoričara koji, uz podršku i podsticaj pojedinih političkih stranaka, svojom jednostranošću i ideološkom ostrascenošću previše podsećaju na antikomunističku histeriju iz vremena nacifašizma i antipartizanske propagande Nedićeve i Ljotičeve državne aparature.

Oslobođanjem Beograda i Srbije, a potom i cele Jugoslavije, ne samo da je proteran iz zemlje nacifašistički okupator i poraženi njegovi ovdašnji pomagači, već je stvorena i nova država, kao rezultat pobeđe jugoslovenskog antifašističkog pokreta. U njoj su i Beograd i Srbija, kao i drugi delovi Jugoslavije, ostvarili izvanredan napredak u svim oblastima života, nezapamćen u dotadašnjoj istoriji - naglasio je Pantović i na kraju rekao:

"Ovih dana se vode rasprave o vraćanju imena Tolbuhina, Ždanova i drugih sovjetskih vojskovođa na table beogradskih ulica. Savez antifašista Srbije, još pre nekoliko

meseci, uputio je takve predloge organima Republike Srbije i grada Beograda. Učinili su to i Savez boraca Srbije, Društvo za istinu o NOB-u i Jugoslaviji i drugi. Takođe smatramo da se među nazivima ulica Beograda moraju naći i imena Josipa Broza Tita, Peka Dapčevića, Koče Popovića, Mijalka Todrovića i Sava Drljevića..."

Mirko Tepavac je, pored ostalog, rekao:

• Srbija, kao sastavni deo Jugoslavije, zaslužna je ne samo za pobeđu u svetskom ratu protiv fašizma, nego i za preporod raskomadane i opustošene Jugoslavije, jedne od pet najzaslužnijih zemalja za pobeđu antihitlrovske koalicije, na osnovu čega je i zapisana kao suosnivač nove svetske organizacije Ujedinjenih nacija.

• Ne treba da brinemo za sudbinu istine o ovim istorijskim tekovinama. Neće političari presuditi istoriji, nego istorija njima.

• Ne sme se dopustiti da neistina posluži za političke potrebe protivnika proevropske civilizovanosti Srbije i njenih izgleda za budućnost. U tom smislu, borba protiv revizije istorijskih istina o antifašističkoj borbi, novi je stari zadatak, patriotski i punom smislu te reči. Nema nikakvog smisla, a ni potrebe, govoriti o "nacionalnom pomirenju između partizana i četnika". Bila su to, i ostala, dva sveta, dva dijametralno suprotna odnosa - polovinom prošlog veka prema fašističkoj okupaciji a početkom ovog - prema evropskoj budućnosti Srbije.

• Nije se - danas složna i ujedinjena Evropa - posle kraja rata idilično "izmirila", nego se odlučno razgraničila, pa i strogo obračunala sa svim oblicima fašizma i kolaboracije.

• Brisanjem partizanskih borbi i pobeđa Srbija se ispisuje i iz evropske antifašističke istorije. Ni partizanskog vrhovnog komandanta maršala Tita - za razliku od celog sveta - ovde niko od zvaničnika ne pominje sa poštovanjem, iako je u njegovim brigadama, divizijama, na kraju i armijama bilo baš najviše Srba pa tako i najviše izginulih u borbi protiv okupatora. Ako srpski partizani nisu srpski borci protiv fašizma, onda ni Srbije nema među pobednicima u antifašističkom ratu.

• Bilo je u burnim danima oslobođenja mnogo suvišnih udaraca i osvetničke "pravde", ali je ovde bilo i najviše kolaboracije i nacionalne izdaje. Ni u jednoj okupiranoj

evropskoj zemlji nije bilo toliko brojnih oružanih formacija, koje su aktivno pomagale okupatore u pokoravanju domaćeg stanovništva.

• Sa Jugoslavijom, Srbija je bila velika država na Balkanu. Bez nje, ostaje joj - ako se i dalje bude odricala svoje prošlosti u Federativnoj Jugoslaviji - da nastavi tamo gde je, kao država, stala 1918 godine.

Živan Žika Stojišić ukazao je na šire vojno-političke aspekte operacije za oslobođanje Beograda i Srbije, na učesnike u ovim borbama i njihov tok. Naglasio je da je "sloboda stigla i sa istoka i zapada, severa i juga" i, između ostalog, rekao:

• Već od kraja 1941, to jest od Hitlerove objave rata Sjedinjenim Američkim Državama, borbeni antifašizam u čitavom svetu bio je jedina realna politika. Kvislinštvo, kolaboracija i saradnja sa nacifašizmom svuda, pa i kod nas, već tada su bili izvan svakog političkog realizma te su uzaludni svi pokušaji da im se naknadno revidira doživljeni moralni, politički i vojni sunovrat.

• Borba protiv relativiziranja fašizma i jasnije ukazivanje na fašističku suštinu domaćeg kvislinštva - doprinos je borbi za suzbijanje i sprečavanje desnog ekstremizma.

• Nemačkoj potrebi da se centralni Balkan brani svim raspoloživim snagama, dobro je došla četnička spremnost da se, zajedno sa nedićevcima i ljotičevcima, stave pod jedinstvenu nemačku komandu. To je, ako se uvažavaju činjenice, potpuno jasno; teže je, međutim, objašnjivo kako se ova čvrsta saradnja sa nacistima može podvesti pod pojam antifašizma.

• Obeležavanje 65. godišnjice Beograda za nas je i pitanje odnosa prema žrtvama. Falsifikatorima istorije, koji naknadno prekrajuju istorijsku zbilju, bez uvijanja treba reći da je ne samo licemerno nego i nemoralno to što rade. Skrnave sve žrtve položene na oltar slobode sopstvenog naroda. Ne samo one u narodnooslobodilačkoj borbi i II svetskom ratu, već i u svim oslobodilačkim i odbrambenim ratovima, uključujući i 1914, 1915. pa od Soluna do oslobođenja Beograda 1918. Sve te pobeđe skupo su plaćene ali su žrtve imale smisao i sve su ravnopravne u svojoj veličini.

Detaljan prikaz ovog skupa "Glas istine" daje u posebnom dodatku.

65 GODINA OD OSLOBOĐENJA BEOGRADA I SRBIJE

NOVA BORBA ZA DAVNO DOBIJENE BITKE

OBELEŽEN DAN OSLOBOĐENJA PANČEVA

HRABRI NIKAD NE UMIRU

ranije, a i sada, sa ponosom ističemo da smo u Drugom svetskom ratu bili deo pobedničke antifašističke koalicije i da je narodnooslobodilački pokret sa KPJ i Josipom Brozom Titom na čelu doveo do stvaranja nove Jugoslavije, federativne, socijalističke zajednice ravnopravnih naroda i narodnosti, uvažavane i poštovane u svetu, u kojoj smo pola veka mimo, bezbedno i slobodno živeli - istakao je Miladin Stanimirović na svečanoj sednici Gradskog odbora Saveza antifašista Pančeva održanoj povodom 65. godišnjice oslobođenja ovog grada.

Naglašavajući da iz tih teških dana treba izvlačiti pouke i poruke i kritički preispitivati prošlost pa i onu slavnu, pre svega zbog sumorne sadašnjosti i neizvesne budućnosti, a sa ciljem da se zlo fašizma nikad više ne ponovi, predsednik pančevačke organizacije Saveza antifašista Srbije izrazio je zahvalnost svim rodoljubima, palim borcima i herojima, ali i običnim građanima koji su dali doprinos antifašističkoj borbi. Podsetio je da je Pančevo na teritoriji Banata bilo grad sa najviše

fašističkih javnih egzekucija, sa masovnim stratištima i logorima u samom gradu i okolini, te da je bitka, vođena 5. i 6. oktobra 1944, u poslednja četiri veka - faktički jedina bitka za oslobođenje Pančeva u kojoj su pale žrtve.

Period posle Drugog svetskog rata "Periklovo je doba Pančeva" koje je doživelo najveći materijalni, privredni, socijalni, kulturni, obrazovni napredak u svojoj istoriji i postalo sredina sa gotovo najvećim nacionalnim dohotkom po glavi stanovnika u tadašnjoj Jugoslaviji - rekao je Stanimirović i u tom kontekstu dodao:

● Pola veka u kome je Pančevo postiglo najviši društveno-ekonomski razvoj izbrisano je. Delimo ozbiljnu zabrinutost demokratske javnosti zbog sve učestalijih retrogradnih pojava radikalnog nacionalizma i novog populizma, pojava šovinizma, neofašizma, govora mržnje, rasizma, kleronacionalizma i drugih oblika desničarskog ekstremizma koje opterećuju naše društvo, negativno utiču na društveni razvitak i usporavaju naš hod ka demokratskim evropskim i svetskim integracijama.

● Posebno smo zabrinuti što se u Srbiji u dužem vremenskom periodu vodi dobro organizovana sistemska aktivnost na reviziji ocena Drugog svetskog rata, pri čemu se falsifikuju istorijske činjenice, rehabilituju poražene snage, a kolaboracionisti i saradnici fašističkog okupatora dobijaju svoje ulice, podižu im se spomenici, nezasluženo pozitivno se opisuju u udžbenicima, dok se, s druge strane, demoliraju spomenici NOB-a. Svedoci smo toga i u našem gradu. Neprihvatljivo je iščezavanje iz Muzeja grada stalne izložbe o NOB-u i oslobođenju. Javna je sramota kako grad održava antifašističke spomenike. Neprihvatljivo je da oslobodioci nemaju svoje ulice.

● Izražavamo snažno neslaganje sa činjenicom da se u našoj zemlji minimiziraju Dan pobeđe nad fašizmom i drugi značajni datumi iz Drugog svetskog rata. Dok ih čitava Evropa slavi, u Srbiji se, manje-više, čuti. Srbija kao da se stidi svog antifašizma iako je od 1941. do 1945. bila u prvim borbenim redovima i punopravni član antifašističke koalicije.

U skladu sa stavovima izrečenim na svečanoj sednici, pančevačka organizacija Saveza antifašista Srbije javnim pismom obratila se građanima i Skupštini grada.

KNJIGA BOŠKA KRUNIĆA

SREŠĆEMO SE, OPET, JEDNOG DANA...

U izdanju novosadskog "Prometeja", između dva broja "Glas istine", pojavila se knjiga istaknutog člana Saveza antifašista Srbije Boška Krunića. Pod naslovom "Decenija zamora i raskola", kako je to istakao i istoričar dr Ranko Končar, knjiga nas suočava sa događajima ključnim za razumevanje onoga što se dogodilo 90-tih godina prošlog veka, a rasvetljava niz aktuelnih tema iz tog perioda poput nacionalnog pitanja, devastacije Vojvodine, povampirenja srpskog nacionalizma, kosovskog problema instrumentalizovanog za rešavanje jugoslovenske krize i, najzad, raspada zemlje.

Po Končarevim rečima, knjiga takođe podstiče mnoga razmišljanja o karakteru jugoslovenske zajednice, međunacionalnim odnosima i govori o nemoći tadašnjeg političkog vrha da spreči razbijanje države. Krunić otvara i dilemu da li taj establišment jednostavno nije shvatao posledice svoje politike ili je bio nesposoban da sagleda alternativu kojom bi na drugačiji, mirniji način bile rešene nagomilane tenzije.

Boško Krunić (1929) tokom više decenija u profesionalnoj politici bio je na više značajnih funkcija. Pored ostalog, u dva mandata predsednik Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, a od 1986 - član Predsedništva CK SKJ i predsednik tog Predsedništva 1987/1988. godine.

"Sticajem okolnosti, kaže Krunić u predgovoru knjige, nalazio sam se na čelnim funkcijama u kolektivnim rukovodstvima Vojvodine i Jugoslavije upravo u vreme kada su se na sceni odigravali prelomni događaji. O njima ponajviše i pišem, bez namere da optužujem ili aboliram od odgovornosti bilo koga pa ni samog sebe. Pokušavam da svedočim o zbivanjima u vremenu našeg jugoslovenskog spoticanja, o posttitovskom vremenu, o tome koliko su pojedini događaji značili, o njihovoj povezanosti, o putu u bezizlaznu krizu.

Autor knjige "Decenija zamora i raskola" ne krije da je nesrećan zbog rasturanja Jugoslavije - "te lepe zemlje": "Kao država, ona je definitivno izgubljena. Kao ideja južnoslovenskih naroda, nadam se, obnoviće se u nekom drugom vidu integrisanja. Ovi narodi, uveren sam, srešće se opet jednog dana..."

VOJVODANSKI KLUB

SRBIJA I EVROPA, PROŠLOST I BUDUĆNOST...

Ustavi Srbije iz XIX veka bili su više proevropski nego važeći ustav iz 2006. godine. Bili su refleksija susreta sa evropskom kulturom. Naročito Sretenjski ustav koji je bio "francuski rasad u turskoj šumi" (R. Saprijen). Valjda je zbog toga i potrajao samo dve nedelje...

Ovo je na okruglom stolu Vojvođanskog kluba u Novom Sadu rekao dr Radivoje Stepanov, profesor Filozofskog fakulteta, koji je tom prilikom, između ostalog, naglasio:

● Mi u Srbiji još nagađamo jesu li bitniji: mit ili zbilja, ljudi ili teritorije, rat ili mir, država ili civilno društvo, politički kumiri ili ekonomija, jesmo li bliži Briselu ili Moskvi, zašto smo ratoborno neutralni i nećemo u NATO, da li smo "sami i ničiji" ili ćemo se posle dugotrajne politike nesvrstavanja negde i nekome priključiti.

● Srbija je danas bez političara i bez partija evropske kulture i vizije, bez stvarnih nosilaca reformskih ideja. U Srbiji ne postoji politička ideja i logika dovoljno snažna i ubedljiva koja može uspešno usporiti ili čak ograničiti moćnu inerciju centralističkog organizovanja države. Ta "lavina centralizma" pokrenuta je Ustavom iz 1990. godine. Sve vreme je podupirana srpskim nacionalizmom, pravoslavnim fundamentalizmom i akademskim konzervativizmom SANU. Centralistički model je do krajnjih konsekvenci doveden Ustavom iz 2006.

● Autoritarni oblik vladavine ima u Srbiji "nepodnošljivu lakoću postojanja". Na autoritarnu vladavinu podjednako su lakomi srpski političari proevropske i antievropske orijentacije.

POVODOM KAMPANJE DA SE OBEZVREDI ANTIFAŠISTIČKA BORBA

U poslednje vreme u Srbiji se ponovo, metodom nekadašnjih "odjeka i reagovanja", vodi organizovana kampanja sa ciljem da se obezvredi narodnooslobodilačka borba u II svetskom ratu i diskredituju najistaknutije ličnosti partizanskog pokreta. Zbog toga Savez antifašista Srbije smatra potrebnim da se ukaže na njene motive i ciljeve, utoliko pre što je ova kampanja po svojoj suštini usmerena protiv demokratskih procesa, što okuplja antidemokratske i antievropske snage i što se na ovaj način skreće pažnja javnosti sa bitnih problema današnje Srbije koju pritiskuju siromaštvo velikog dela stanovništva, ogromna nezaposlenost, kriminalne privatitacije, korupcija, enormno bogaćenje čije se poreklo ne ispituje, sveopšta birokratizacija društva i sve veća otuđenost nosilaca vlasti od građana.

Pritisnut tim nedaćama, narod se, ne samo sa nostalgijom, priseća simbola vremena kada se živelo bolje i u pravednijim društvenim odnosima. Zbog toga mu se, umesto egzistencijalnih tema, potraga za grobom Draže Mihailovića potura kao nacionalni prioritet od koga, maltene, zavisi preporod Srbije, a stvarne i navodne žrtve na kraju II svetskog rata pretvaraju se u instrument grube političke manipulacije.

Savez antifašista Srbije polazi od toga da je i u Srbiji, kao i u svim zemljama Evrope koje su bile okupirane, bez obzira na to kakav se društveni poredak u njima uspostavljao, na kraju II svetskog rata bilo i osvetničkih kampanja pa i nevinih žrtava. Neopravdana je smrt i jednog čoveka po kratkom postupku i bez sudskog utvrđivanja krivice pa čak i onih koji bi i u redovnoj sudskoj proceduri bili osuđeni na najtežu kaznu. No, žrtve ne smeju da budu povod proizvoljnih licitacija, bezočnih konstrukcija, paušalnih optužbi, prekrajanja istorijskih činjenica i drugih zloupotreba. Relevantne odgovore u tom pogledu trebalo bi da pruži državna komisija nestranačkog sastava sa predstavnicima organizacija koje baštine tradiciju antifašističke narodnooslobodilačke borbe a koja bi koristila validne izvore i uvažavala kriterijume koji se poštuju u čitavoj Evropi i u svetu. Bez tako utvrđene istine, ne mogu se unapred davati teške kvalifikacije, izricati osude i vršiti generalne diskvalifikacije.

U svemu tome potrebno je uvažavati okolnosti ondašnjeg vremena podrazumevajući i to da su u Srbiji još goto-

vo čitavu deceniju po okončanju II svetskog rata delovale terorističke grupe i vršile nasilje i zločine. Treba imati na umu i ono što se dešavalo u drugim sredinama. Zvanično je, na primer, utvrđeno da je u Francuskoj bez sudskih presuda neposredno po okončanju II svetskog rata stradalo nešto više od deset hiljada ljudi, dok je ekstremna desnica pre toga navodila deset puta veću cifru. Poznato je da su Amerikanci posle operacija u Normandiji stotine hiljada nemačkih ratnih zarobljenika ostavili da umiru od gladi pa niko zbog toga ne proziva i proglašava za zločince američke komandante... Civilne žrtve u Drezdenu, gde faktički nije bilo vojnih ciljeva, Hirošima, Nagasaki i odnos prema zarobljenim Japancima - da se i ne pominju. Osuđuju se strahote rata i politike koje su do rata dovele, odaje se počast borcima protiv nacifašističke poštosti, sa žrtvama se ne manipuliše, dozvoljava im se da počivaju u miru.

Ova kampanja u Srbiji vodi se i sa ciljem da se potisnu iz sećanja žrtve terora nacifašističkih okupatora i njegovih domaćih saradnika i poslušnika, kao i da se kolaboracija i kvislinštvo i njihovi najpoznatiji predstavnici stave u pozitivan istorijski kontekst. Podiže se i dimna zavesa oko zločina ne tako davno počinjenih u besmislenim ratovima na jugoslovenskim prostorima kako se njihovi neposredni izvršiocili ali i idejni podstrekači ne bi suočili sa odgovornošću za počinjena nedela. Neki od idejnih inspiratora tih zločina čak su među najaktivnijim učesnicima pomenute kampanje. Pod firmom obračuna sa komunizmom, obrušavaju se u stvari na antifaziizam, Tita, partizanski pokret, antifazišističke borbe i žrtve fašizma a gube iz vida da u današnjoj Evropi nema mesta za ljude zaluđene profašizmom, kao ni razumevanja za rehabilitacije nekadašnjih kvislinga, nacifašističkih kolaboracionista i saradnika.

Karakteristično je da su u svemu tome ulogu predvodnika preuzele "Večernje novosti" angažujući prvenstveno istoričare revizioniste, pojedine publiciste kojima su strane objektivnost i skrupuloznost i druge istomišljenike koji ne mogu da se pomire s tim ko je istinski pobednik a ko poraženi u II svetskom ratu. Pravo je svakog građanina i svake institucije da pokrene inicijative i traži odgovore na značajna pitanja prošlosti i sadašnjosti, ali je nedopustivo da se proizvoljne činjenice unapred nameću kao osnova za konačne ocene i osude, što je u pomenutoj kampanji osnovni pristup.

(3. jul 2009, objavljeno u listu "Danas")

PROTIV PROIZVOLJNIH
LICITACIJA I PAUŠALNIH OPTUŽBI

SEDNICA GLAVNOG ODBORA

RADOVAN PANTOVIĆ - NOVI PREDSEDNIK

Glavni odbor Saveza antifašista Srbije, na sednici održanoj 8. aprila 2009. godine, razmatrao je izveštaj o radu Saveza tokom 2008. i usvojio program rada u 2009. godini.

Tom prilikom na lični zahtev oslobođeni su dužnosti predsednik i sekretar Saveza prof. dr Radoslav Ratković i Mirko Ivančić. Za novog predsednika izabran je Radovan Pantović, a za sekretara Nebojša Dragosavac.

U Glavni odbor kooptirano je 16 novih članova: Edi Daruši, Nada Boroš, Dušan Radaković i Aleksandar Marton (svi iz Zrenjanina), Jovana Dimitrijević (Lesko-

vac), Zoran Petakov i Željko Klarić (Novi Sad), Uroš Petrović i Ljubiša Vuković (Sremska Mitrovica), Vlajko Šoškić, dr Aleksandar Sekulović, Đorđije Strunjaš, Ljubinka Mitrović, Momčilo Vićentijević, Srboљub Manojlović i Magdalena Nedeljković (Beograd).

Glavni odbor sa zadovoljstvom je konstatovao da je na javnoj sceni uočljiva sve veća prisutnost antifazišističkih organizacija mladih, udruženja, umetničkih grupa i mladih stvaralaca, tribina i ostalih organizovanih oblika društvenih aktivnosti sa antifazišističkim sadržajima i opredeljenjima.

Obaveza je rukovodećih tela Saveza da ove organizacije i pojedince upoznaju sa programskim opredeljenjima, Statutom i aktivnostima Saveza i na osnovu toga pozovu da se kao pojedinci učlane u Savez, ukoliko u opredeljenjima i aktivnostima Saveza vide i smisao svog društvenog angažmana. Sa svakom od pomenutih organizacija i grupa, kao i sa pojedincima nosiocima odgovarajućih umetničkih projekata, treba razgovorati o mogućnostima saradnje, organizovanju zajedničkih aktivnosti, o međusobnom učešću u akcijama koje se posebno organizuju, uz uvažavanje samostalnosti i specifičnosti svake od ovih organizacija, odnosno o autentičnosti i samostalnosti svakog stvaralačkog čina i društvenog angažmana.

POVODOM BLAGOG ODNOSA PREMA BRUTALNOM NASILJU

RAZOBLIČITI MOTIVE, IDEJNE PODSTREKAČE, FINANSIJERE...

Privrženost demokratiji ne potvrđuje se verbalnim zaklinjanjima i formalnim isticanjem demokratskih atributa, već konkretnim činom u neprestanoj borbi za poštovanje ljudskih prava uz doslednu i najoštriju primenu zakonskih mera prema onima koji ta prava ugrožavaju.

U tom smislu Savez antifašista Srbije podržava akcije organa vlasti preduzete sa ciljem da se identifikuju i kazne neposredni

protagonisti nasilja ispoljenog u poslednje vreme prema manjinskim grupama, domaćim i stranim državljanima.

Da bi se povratilo dostojanstvo državi izgubljeno uzmicanjem pred pretnjama nasiljem povodom zakazane Parade ponosa, ova akcija ne sme da se zadrži na periferiji i svede samo na krajnje izvršioce brutalnog vandalizma, po pravilu mlade izmanipulisane ljude. Iza nasilničkog metoda u stilu nekadašnjih SS-grupa u Nemačkoj, stoje organizacije sa manje ili više otvorenim klerofašističkim, rasističkim, neonacističkim programima; iza njih su idejni podstrekači, finansijeri, celokupna logistika i strategijski ciljevi ekstremno desničarskih snaga i institucija od kojih su se neke, poput SPC, i direktno oglasile preko svojih istaknutih predstavnika. Energična akcija protiv nasilja a za odbranu ljudskih prava i demokarije njih ni u kom slučaju ne sme da zaobiđe jer se svako zlo mora saseći u koreni. Vukove treba prepoznati čak i kad se zao-grću jagnjećom kožom i predstavljaju kao nacionalne patriote.

Krajnje je vreme da se povuče jasna granica prema svim onim snagama koje promovišu nasilje, prizivaju haos, neistomišljenima prete čak i smrću. Neohodno se da se o tome bez uvijanja i kamufliranja jasno i glasno izjasne i svi vodeći političari da bi se znalo ko je ko i gde je ko - ko je usmeren ka budućnosti a ko vuče ka prošlosti i to onoj najmračnijoj. Oni koji nisu spremni da osude nasilje, diskriminaciju, ugrožavanje ravnopravnosti ljudi i ljudskih prava, koji tolerišu zlo - sa zlom se ustvari solidarišu okrećući leđa demokratiji i evropskim vizijama Srbije.

(24. septembar 2009)

NOVI ČLANOVI IZVRŠNOG ODBORA

Na sednici održanoj 26. novembra, Izvršni odbor je u svoje redove kooptirao Aleksandra Krausa i Ljubinku Mitrović.

- Povodom značajnih datuma NOB-a delegacije Saveza antifašista polagale su cveće na grob Josipa Broza Tita.

- Na poziv sarajevske organizacije Saveza antifašista i boraca NOR-a u Bosni i Hercegovini, delegacija Saveza antifašista Srbije prisustvovala je svečanosti povodom Dana oslobođenja Sarajeva u II svetskom ratu.

- Predstavnici Saveza antifašista Srbije sa predsednikom Radovanom Pantovićem na čelu prisustvovali su okruglom stolu "Istinom protiv revizije SFRJ" koji je sredinom novembra organizovalo Društvo za istinu o NOB-u i Jugoslaviji.

POVODOM REHABILITACIJE DRAGIŠE CVETKOVIĆA ISTORIJA SE NE MENJA SUDSKIM ODLUKAMA

Rehabilitacija Dragiša Cvetkovića, potpisnika pristupnice nacističkom Trojnom paktu, novi je apsurd u praksi zasnovanoj na dva pravno, politički i istorijski neodrživa zakona. O Trojnom paktu srpski narod se izjasnio poznatim demonstracijama 27. marta 1941. i pridruživanjem pobedničkoj antifašističkoj koaliciji u II svetskom ratu. Te istorijske činjenice ne mogu se menjati nikakvim sudskim odlukama i pravnim aktima, niti se njima može ukidati odgovornost za katastrofalne političke odluke u prošlosti.

S obzirom da je povodom zakona kojim su faktički izjednačeni četnici i partizani i Zakona o rehabilitaciji upućeno više zahteva Ustavnom sudu da se preispita njihova pravna valjanost, Savez antifašista Srbije i ovom prilikom ističe da je krajnje neobjašnjivo i neodgovorno ćutanje ove visoke institucije.

(30. septembar 2009, objavljeno u listu "Danas")

REKLI SU, NAPISALI SU

**RADOMIR VUJOŠEVIĆ, istoričar
NIJE MORAO...**

"Kažu da Dragiša Cvetković nije imao izbora, da je morao slušati Krunski savjet i potpisati pristupnicu Trojnom paktu. Nije morao biti čovjek iz futrole. Ministri Cvetkovićeve vlade Konstantinović, Čubrilović i Budisavljević nisu se složili sa odlukom Krunskog savjeta i istupili su iz vlade Cvetković-Maček..."

POVODOM UKLANJANJA BRANKE PRPE
IZ ISTORIJSKOG ARHIVA BEOGRADA

POLITIKANTSKA TRGOVINA PREČA OD INTELEKTUALNE DOSLEDNOSTI

Savez antifašista Srbije izražava nezadovoljstvo povodom uklanjanja istoričarke dr Branke Prpe sa mesta direktorke Istorijskog arhiva Beograda.

Gradske vlasti pridružuju se na ovaj način onima koji poručuju da je politikantska trgovina preča od angažovanog rada, stručnosti, intelektualne doslednosti i hrabrosti.

Kao direktorka Istorijskog arhiva grada, dr Branka Prpa je značajno unapredila rad ove ustanove svestrano ističući vrednost arhivske baštine i naučni pristup njenom korišćenju. Pri tome je i u međunarodnim okvirima doprinela afirmaciji Beograda podstičući interesovanje naučnih krugova za vredne fondove koji se čuvaju u Istorijskom arhivu Beograda dragocene za istoriografska istraživanja svetskih zbivanja a naročito u XX veku.

Savez antifašista Srbije smatra da je uklanjanje Branke Prpe novi ustupak kvaziistoričarskim krugovima koji prekravaju istoriju mimo dokumenata, stvarnih zbivanja i njihovih značenja, kao i snagama koje u reprezentativnim prostorijama Skupštine grada uspostavljaju kontinuitet sa saradnikom okupatora i zločincem Dragim Jovanovićem. Sve to je pljuvanje u lice slobodarskim i antifašističkim tradicijama Beograda.

(6. novembar 2009, objavljeno u "Peščaniku B 92")

U pornim ponavljanjem brutalnog nasilja koje ostaje nekažnjeno, "puzajući fašizam" dobija sve veće šanse da stane na noge i ugrozi osnovne temelje demokratskog društva. To potvrđuje i najnovija hajka protiv novinarku Brankice Stanković koja profesionalno odgovorno, angažovano, hrabro i dostojanstveno brani osnovne društvene vrednosti i za to zaslužuje apsolutno priznanje, podršku i saradništvo svih istinski demokratskih snaga.

Ostaje, međutim, utisak da institucije države, koja je već više puta ustuknula pred protagonistima nasilja i kriminala, uprkos svemu što se desilo i dešava, još nemaju dovoljno opredeljen i energičan odnos prema protagonistima najgrubljeg nasilja a još više prema njihovim idejno-političkim mentorima, naredbodavcima, finansijerima.

Savez antifašista Srbije više puta je raznim povodima upozoravao i ukazivao na dublju pozadinu delovanja domaćih rasističko-šovinističkih, klerofašističkih i drugih ekstremističkih nasilničkih grupa i organizacija koje sve više poprimaju obeležja nekadašnjih zloglasnih SS-formacija u doba nacizma. Iza toga stoji svojevrсна sprega pojedinih političkih programa i kriminala, uspostavljena uoči i za vreme nedavnih besmislenih ratova na jugoslovenskim prostorima. Neke političke ličnosti, pojedine partije, ali i delovi državne strukture i Srpske pravoslavne crkve, još i sada plaćaju tada stvorene dugove prema nasilnicima i kriminalcima koje su blagosiljali i proglasili za patriote. Umesto da se učini

radikaln i definitivni raskid sa političkim konceptima nad kojima je sve to nastajalo, i dalje se prave veštačke konstrukcije kojima se ruši sistem elementarnih društvenih vrednosti i zbuduju pripadnici mlađih generacija. Deo političke elite odriče se istinskog antifašizma, rehabilituje se i veličaju nekadašnji kvislinzi i kolaboracionisti da bi se tako i današnjim ubicama, pljačkašima, siledžijama i drugim kriminalcima pribavio alibi patriota i boraca za srpske interese. Dok se ne račisti ta pozadina, bitka protiv organizovanog brutalnog nasilja, a za istinski demokratsku, modernu Srbiju i njenu evropsku orijentaciju - ne može da se dobije jer je potrebno da se korov saseče u korenu.

Zato Savez antifašista Srbije poziva sve demokratske snage, uključujući i državne i političke institucije i strukture, da privrženost evropskoj Srbiji i demokratskim vrednostima potvrde ne verbalnim zaklinjanjem i praznim tiradama, odlaganjima i oklevanjima, već brzim i energičnim diferenciranjem od političkih programa koji, preko nasilja usmerenog prema neistomišljenicima i pripadnicima drugih nacija, vera i ostalih manjinskih grupa, vode u fašizam, kaos i rušenje demokratskog sistema. Tek takvo opredeljenje polazište je za beskompromisan obračun sa svim konkretnim ispoljavanjima brutalnog nasilja uperenog protiv društvenog progressa, ljudskog dostojanstva, slobode i građanskih prava.

Krajnje je vreme da se shvati da nije fašizam ante portas već među nama. No pasaran!

(22. decembar, uz izvesna skraćivanja, objavljeno u listu "Danas")

SVETSKI DAN BORBE PROTIV FAŠIZMA ZAJEDNO SA MLADIM ANTIFAŠISTIMA

Više članova Saveza antifašista Srbije sa predsednikom Radovanom Pantovićem učestvovalo je u maršu "Solidarno protiv fašizma" od Trga Nikole Pašića do platoa ispred Filozofskog fakulteta na beogradskom Studentskom trgu. Marš su povodom 9. novembra - Svetskog dana borbe protiv fašizma i antisemitizma, uz učešće više nevladinih organizacija, organizovali pripadnici organizacije Antifašistkinje i antifašisti u akciji.

Istoga dana, članovi Saveza antifašista Srbije pridružili su se osvetljavanju spomenika obešenima 1941. na beogradskim Terazijama. Ovu simboličnu akciju organizovala je Inicijativa mladih za ljudska prava. Tom prilikom Vladi Republike Srbije i drugim odgovornim institucijama upućen je zahtev da garantuju neponavljanje zločina iz prošlosti i spreče reviziju istorije i odbacivanje antifašističke tradicije.

"U Srbiji već dvadeset godina, kaže se u ovoj potuci, traje proces odbacivanja antifašističkog nasleđa. Antifašizam je poistovećen sa komunizmom i time odbačen kao nazadan i autoritaran. Ulice u Beogradu i drugim gradovima ostale su bez imena partizanskih heroja i boraca za slobodu. Štampaju se antisemitska dela Nikolaja Velimirovića.

Odbacivanje antifašističkih vrednosti i prekranje istorije jedan su od uzroka ratova i ratnih zločina u sukobima na prostoru bivše Jugoslavije tokom devedesetih. Danas organizovane neofašističke bande ozbiljno ugrožavaju bezbednost građana, a njihove aktivnosti i pretnje ostaju bez adekvatne reakcije nadležnih institucija.

Država koja odbacuje antifašističke tradicije i odbija suočavanje sa sopstvenom prošlošću, osuđena je na ponavljanje istorije."

Akcije mladih antifašista delovale su neuporedivo snažnije i autentičnije od zvanične manifestacije organizovane iste večeri u Narodnom pozorištu na kojoj je govorio ministar inostranih poslova Vuk Jeremić, a kojoj su takođe prisustvovali članovi Saveza antifašista Srbije.

POVODOM DEKLARACIJE U TEREZINU

ZAŠTO SE, OPET, SRBIJA IZDVAJA?

Savez antifašista Srbije sa zaprepašćenjem je primio informaciju da Srbija, uz Vatikan, jedina u Evropi nije potpisala Deklaraciju usvojenu u Terezinu u Češkoj kojom se predviđa povra-

ćaj imovine otete od jevrejskih građana na osnovu rasnih zakona i tokom ostvarivanja holokausta.

Ako se imaju u vidu raniji bojkot jubilarne komemorativne svečanosti povodom oslobođenja Aušvica, gde je bio prisutan čitav svet, izostanak sa jubilarne proslave Dana pobeđe u II svetском ratu održane u Moskvi, ignorisanje datuma i ličnosti domaće istorije povezanih sa antifašističkom borbom,

teško je oti se utisku da je reč o sistemskom distanciranju od antifašizma a samim tim i od savremene Evrope, što se u slučaju terezinske deklaracije ispoljava u najogoljenijoj formi.

Od Predsednika Republike i Vlade Srbije objašnjenje je najmanje što javnost može da zahteva a bilo kakvo opravdavanje ovog čina teško je i zamislivo.

(7. jul 2009, objavljeno u listu "Danas")

PRAVA DIJAGNOZA - BITAN USLOV ZA
EFIKASNU BORBUN PROTIV NASILJA

RAZGOVORI U SAVEZU ANTIFAŠISTA SRBIJE

GDE SMO, KUDA IDEMO?

► **U** Savezu antifašista Srbije ustalila se praksa da se, u susretu sa javnim ličnostima i na osnovu analiza sopstvenih članova, vode tematski razgovori o aktuelnim političkim pitanjima od značaja za delovanje Saveza u skladu sa utvrđenim programskim opredeljenjima.

► Prilikom susreta sa **dr Žarkom Koraćem** razgovaralo se o aktuelnoj političkoj sceni u Srbiji. Konstatovano je, između ostalog, da je na osnovu procene da se na političkom kursu Zorana Đinđića ne mogu dobiti izbori došlo do skretanja udesno koje u značajnoj meri opredeljuje današnju sliku Srbije. Dobijen je nacionalistički program u

novom ruhu, zaoštavaju se odnosi sa susedima, praktično su zamrznuti reformski procesi. Kao samostalna država, Srbija se vratila svom etnocentrizmu pri čemu neočetništvo nije slučajnost. Jedina šansa je duboka integracija u Evropu uz kritičko preispitivanje sopstvene istorije jer njena sadašnja tumačenja svedoče o nezrelom društvu.

► Okvir za razgovor sa **dr Latinkom Perović** bila je društveno-socijalna situacija u zemlji posmatrana sa stanovišta neophodnosti modernizacije države i društva. Između ostalog, rečeno je:

• Prilike u Srbiji označene su mešavinom straha, očaja i besa. Stigle su posledice

sumanutih ratova s kojima još nije učinjen pravi raskid. Tokom tranzicije iz državnog socijalizma u kapitalizam, došlo je do revanša retrogradnih snaga koje se kao retrogradne nisu ispoljile samo u toku Drugog svetskog rata nego su takve bile i pre njega.

• Srbija je činilac nestabilnosti u regionu i to ne samo zbog Kosova već i zbog same sebe i sukoba sa realnošću. Ne postoji samo srpsko-albanski nego i srpsko-srpski sukob.

• Mnogo je socijalne i političke patologije. Ili će se nastaviti politika koja je dovela do ratova, između ostalog i nivelisanjem odgovornosti i izjednačavanjem zločina i

NA TJENTIŠTU, 14. JUNA 2009, U IME SAVEZA ANTIFAŠISTA SRBIJE

ZAJEDNIČKA ŽRTVA ZA VELIKE IDEALE - NIKAD SE I NIČIM NE MOŽE RAZDRUŽITI

Poštovani antifašistički saborci, dragi prijatelji,

Na ovom za sva vremena legendarnom mestu, gde je istorija progovorila na sav glas, u ime Saveza antifašista Srbije pozdravljam vas sa uverenjem da nam istorija služi ne da bismo se vraćali u prošlost bežeći od sadašnjosti, već da bismo bolje objasnili vreme u kojem živimo i shvatili prave uzroke naše današnje zbilje - rekao je sekretar Saveza antifašista Srbije Nebojša Dragosavac obraćajući se učesnicima svečanog obeležavanja godišnjice bitke na Sutjesci.

Herojima koji su ovde u smrti postali besmrtni - pravu počast odajemo tek ako činimo sve da mlađim generacijama u potpunosti učinimo jasnim smisao velike žrtve, objasnimo im zašto je Sutjeska "u našem srcu i ušće i izvor", i prenesemo im u zavet poruke koje izviru iz herojstva u borbi za večne ideale ljudskog roda. One ideale koje je u tri reči - jednakost, bratstvo i sloboda - istakla jedna velika revolucija, a u svoja stremljenja uvrstila i narodnooslobodilačka borba jugoslovenskih naroda.

Prva je poruka da ova borba nije bila uzaludna. Ona ostaje i naša borba i borba svih kojima je do čoveka i humanizma. Borba svih vremena za, što bi rekao pesnik, "ovo neba i sunca u očima i ovo zemlje na dlanu". Zato je pred svima koji iskreno baštine vrednosti Sutjeske i ostalih partizanskih bitaka obaveza da nađu odgovore i prave uzroke zašto nam je neophodno da jednom već osvojeno ponovo mukotrпно osvajamo, "iznova stvaramo zemlju, iznova nebesa".

Ovde gde jedna mladost "ostavi svoju krv da svetli", treba jasno i glasno reći da se ta krv, udružena nad velikim idealima bratstva i jedinstva, ne može ničim i nikad razdružiti. Oni koji su to činili nasiljem i oni koji to i danas na drugi način čine - efemerni su pioniri koji će se, pre ili kasnije ali sigurno, naći na smetlištu istorije.

Sutjeska nam je podsetnik kako se vodi bitka protiv nacifašizma. Ona nije konačno dobijena pobedom antifašističke koalicije u II svetskom ratu. Bili smo, nažalost, sve-

docu povampirenja ovog zla na našem tlu. Bosna je natragičniji primer. Na kraju XX stoleća takve zločine protiv čovečnosti i čitavih naroda mogli su da počine samo oni koji su se rukovodili nacifašističkom logikom. Tom logikom rukovode se danas i oni koji pokreću inicijative da se rehabilituju kvizlinzi i oni koji su sa okupatorom sarađivali dok su se protiv njega jedino borili partizani sa Titom na čelu. To nije samo pokušaj da se omalovaži narodnooslobodilačka borba, dakle i Uzička republika, i Kozara, i Neretva i Sutjeska, već je iza toga i nastojanje da se skrene pažnja sa protagonista zločina počinjenih u novije vreme. Savez antifašista Srbije ovome se energično suprotstavlja.

Takođe smo svedoci i grubih nasrtaja na partizanskog komandanta i simbol socijalističke Jugoslavije, zajednice ravnopravnih naroda, Josipa Broza Tita. Hteli bi da ga proglase za staljinistu, a ceo svet zna ko je prvi Staljinu rekao odlučno ne! Predstavljaju ga kao diktatora a da je to bio - zar bi ga toliko poštovali i uvažavali najveći državnici širom sveta, i carevi, i kraljevi, i predsednici, a i obični ljudi na svim kontinentima.

Hteli bi da predstave da u Titovo vreme ništa nije valjalo, a znamo kako se tada živelo, a kako sad. Znamo koji je ugled Jugoslavija uživala u svetu i gde smo danas. Naši aktuelni lideri počastvovani su kada im, za vreme molitvenih doručaka, američki predsednik u mimohodu na dvadesetak sekundi pruži ruku. Kod Tita su dolazili na razmenu mišljenja o svetskim problemima; on je više puta bio njihov gost u Beloj kući...

Branimo Tita ne da bismo od njega pravili kult. Činimo to zbog istine o jednom vremenu kome su svoj puni obol dali i heroji Sutjeske. Činimo to i zbog poverenja koje su oni imali u svog vrhovnog komandanta. Činimo to da bismo sačuvali samopoštovanje i veru u one vrednosti za koje su položeni toliki životi.

Neka je hvala i slava herojima Sutjeske!

I - smrt fašizmu!

žrtve, ili će se prihvatiti realnost.

● Prošlo je vreme koncepta - jedna nacija, jedna država. Evropa je perspektiva za sve balkanske narode. Uslovi za ulazak u Evropsku uniju isti su za sve a ovde se tumači kako se Srbiji stalno postavljaju novi uslovi. Bez naših unutrašnjih pomeranja, Evropa nas neće promeniti. Do suštinskih promena neće doći ako se nastave tendencije zatvaranja i ako se i dalje bude mislilo provincijalno. U tom slučaju, izazivaćemo sumnje i otpore kod svih.

► Međunarodni položaj Srbije i njena spoljna politika okosnica su razgovora sa **Živorodom Kovačevićem** pri čemu je, pored ostalog, rečeno:

● U međunarodnim odnosima, treba ići na sve strane ali su neophodni jasni orijentiri i moraju se znati prioriteti. Slanjem nejasnih poruka zbunjuju se građani jer se stvara uverenje da Srbija može sve.

● Treba biti realan: Srbija nije nikakav lider u regionu već u poslednjem vagonu na putu u Evropu. Važni smo, ali samo kao problem.

● Poseta Hruščova 1956. bila je istorijska; nije to bila ni ona nekadašnja kada je iz SSSR-a dolazio Brežnjev, ni ova skorašnja kada je iz Rusije na pola dana stigao Medvedev.

● Svaka država nastala raspadom SFRJ ima stare i nove susede. Glavni problem u Evropi su odnosi među novim susedima i mnogo je nerešenih pitanja među njima. Kod naših političara malo je volje da se u rešavanju tih pitanja nađe zajednički jezik. Lako se optužuju drugi bez vođenja računa kako će se to tumačiti i kakve će realne efekte doneti. Svako treba da utvrdi odgovornost u svojoj sredini. Ako nisu spremni da se suoče sa prošlošću, naši političari treba da čute.

● Politička elita vezala je sebi ruke kosovskom mantrom. Ako ne može da se nađe rešenje, mora se naći modus vivendi. To pitanje ne može da bude glavno za sve odnose sa susedima u regionu a još manje povod za primenu dvostrukih kriterijuma. Nerealno je da Srbija dugo ostane usamljeno ostrvo u regionalnom okeanu.

● Nema strateškog prijateljstva između velikih i malih. Nema stalnih prijatelja i saveznika, stalni su samo interesi.

Izlaganje **Seada Hadžovića**, potpredsednika Saveza antifašista Srbije i predsednika Udruženja Bosanaca i Hercegovaca u Beogradu, bilo je polazište za razgovor o prilikama u Bosni i Hercegovini i uticaju politike Srbije na njih. U Hadžovićevom izlaganju rečeno je između ostalog:

● BiH se nalazi na začelju zemalja bivše Jugoslavije u pogledu priključenja evroatlantskim integracijama. Prvi razlog je što je BiH danas na nacionalnoj osnovi duboko podeljeno društvo i to od dečjih vrtića do najviših državnih institucija. Antagonizam lidera nacionalnih stranaka i svađalačka nacionalistička retorika dostigli su neslu-

ČLANARINA ZA 2010 - NEPROMENJENA

Godišnja članarina i za 2010. godinu iznosi **1.000 dinara**, a za učenike i studente - 100 dinara. Zbog nepovoljnog materijalnog položaja organizacije značajno je da članovi redovno plate članarinu, čime potvrđuju pripadnost Savezu i doprinose njegovoj egzistenciji. **Članovi čije je materijalno stanje nepovoljno simboličnom uplatom mogu da potvrde status člana.**

Članarina se može uplatiti neposredno, u prostorijama Saveza, ili na žiro-račun:

3 5 5 - 1 0 1 9 1 9 4 - 8 3

Vojvođanska banka A.D. Novi Sad, - Filijala Beograd

Naziv: Savez antifašista Srbije, Beograd

Članovi, prijatelji i simpatizeri Društva mogu na isti način da uplate i svoje dodatne priloge. Besplatno dostavljanje "Glasa istine" i popust pri kupovini svih izdanja Društva - svojevrsni su povraćaj članarine i priloga.

Sve članove koji mogu da pomognu u uspostavljanju veze sa potencijalnim sponzorima aktivnosti Saveza antifašista Srbije ili imaju druge mogućnosti za materijalnu podršku, Izvršni odbor moli da se jave neposredno, pismom ili na telefon Saveza svakog radnog dana od 10 do 14 časova.

ćene razmere, posebno između srpskih i bošnjačkih vladajućih struktura.

● EU i SAD gotovo su zamrzli svoje angažovanje u BiH, prepuštajući je domaćim liderima iako je bilo očigledno da oni produbljuju postojeći antagonizam. Tek kada je BiH postala najveće krizno područje zapadnog Balkana, međunarodni faktori su počeli da pokazuju veći interes.

● Paket mera predložen u toku "butmirskih razgovora" odbačen je u celosti zbog isključivosti domaćih lidera koji nisu odustali od svojih dijametralno različitih pozicija. Jedino je predsednik SDA Tihić bio spreman da ga prihvati. Paket je, inače, predviđao skromne promene u cilju boljeg funkcionisanja države, ali bez bitnih promena Dejtonskog sporazuma.

● Bošnjačka strana, posebno Haris Silajdžić, nezadovoljna je što paket nije predvidio ukidanje tzv. entitetskog glasanja. Praksa je pokazala da su njegovom primenom u proleće tri godine odbijene dve trećine predloženih zakona, a u 2009. od predložena 32, odbijeno je 27 zakona. Srpska strana, međutim, ukazuje na mogućnost preglasavanja u Predstavničkom domu. U svakom slučaju, entitetsko glasanje predstavlja ključni problem, pa treba naći mehanizam koji neće kočiti efikasno donošenje odluka, uz istovremeno obezbeđenu ravnopravnost i nemogućnost preglasavanja.

● Postoje neslaganja oko državne i vojne imovine. Bosanski opredeljeni faktori za to su da državna imovina pripada državi, a RS zahteva da ta imovina pripadne entitetima.

● Iako je ranije u Predsedništvu BiH postignut konsenzus u pogledu uključivanja BiH u NATO, u poslednje vreme javljaju se različita stanovišta.

● Oštre polemike vode se i oko zatvaranja Kancelarije visokog predstavnika (OHR). Zvaničnici u RS smatraju da je OHR postao kočnica daljeg razvoja BiH, a u Sarajevu i Federaciji BiH čak dovode u pitanje opstanak BiH bez OHR-a. Žestoko

su sučeljeni i stavovi i oko produženja mandata stranih sudija u Sudu i Tužilaštvu BiH. Dodik se već odavno zalaže da oni odu; podržava ga i predsednik HDZ-a Dragan Čović protiv koga se, inače, kao i protiv Dodika, vodi istraga.

● BH-lideri nisu spremni na kompromis a međunarodna zajednica nije spremna da ubuduće interveniše sankcijama i zavrtanjem ruku iako je dosadašnja praksa pokazala da na domaće lidere samo to deluje. Jedino je rešenje menjanje postojećih lidera koji su se u velikoj meri kompromitovali.

● Srpska politika daje bezrezervnu podršku Dodiku. A takva podrška i istovremene izjave o poštovanju suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH, ne idu zajedno. Između Srbije i RS veoma su česti međusobni kontakti na svim nivoima. Dodik je u Srbiji na skoro svim značajnijim javnim i državnim manifestacijama. S druge strane, veoma su loši odnosi Srbije sa BiH na nivou države. Savet za saradnju Srbije i BiH, koji bi trebalo da se sastaje svake godine, nije se sastao već nekoliko godina. BiH je bez ambasadora u Srbiji tri godine. Srbija nije dala agremen za predloženog prvog ambasadora. Nije dala agremen ni za predloženog drugog ambasadora, što je neubicačeno u međunarodnim odnosima. Izgleda da Bosanci, zbog svog dostojanstva, više ne žele da daju novi predlog za ambasadora, tako da je ambasadi BiH u Beogradu suđeno da trajno bude bez ambasadora.

● Međunarodna zajednica budno prati odnose Srbije sa BiH, a posebno sa RS, koju smatraju najodgovornijom za eskalaciju prilika u BiH. Pitanje je dokle će Srbija moći da balansira između dva suprotstavljena interesa. Jer, može se desiti da zbog bezrezervne podrške Dodiku međunarodna zajednica uspori kretanje Srbije ka EU, budući da je regionalna saradnja i stabilnost regiona jedan od važnih uslova za ulazak u EU. A bez stabilne Bosne, nema ni stabilnog regiona.

MILENKO MARKOVIĆ

CRVENO U CRNOM ĐORĐA VUKADINOVIĆA

Pročitavši tekst "Crveni i crni" ("Politika", 18. avgust), začudio sam se, gospodine Vukadinoviću, otkuda kod Vas toliko ideološkog taloga. Vi presuđujete, sve izjednačavate, ništa ne dokazujete. Našao sam se u nelagodni kako da reagujem. Odlučio sam da sve Vaše tvrdnje stavljam pod upitnike.

Potpuno ste izjednačili partizanski i četnički pokret kao "dva dominantno srpska slobodarska pokreta"? Pod pretpostavkom da je tako kao što tvrdite, da li se može stavljati znak jednakosti i u pogledu njihove stvarne uloge u borbi protiv okupatora?

Rekli ste, zatim, da su oba pokreta ne samo antifašistička, već i jugoslovenska. Ni u tom pogledu ne može se stavljati znak jednakosti. Obzirno je prema čitocima da se kaže u čemu se razlikuju ta dva koncepta jugoslovenstva.

U Vašem stilu izjednačavanja, kažete da su se oba pokreta zvanično borila protiv Nemaca, pri čemu skrivate činjenicu da su se četnici, zajedno sa Nemcima, borili protiv partizana. Pri tome ne osećate potrebu da se upitate da li su četnici imali i drugih načina da afirmišu svoj antifašizam osim u obliku saradnje sa Nemcima protiv drugog "slobodarskog pokreta"? Ja mislim da je bilo i drugačijih načina. Našli su ga 1941, ali su ga ubrzo i napustili. Da su ga sledili, imali bismo različitu, kud i kamo manje tragičnu istoriju.

Potom dodajete da su se oba pokreta sklanjala od Nemaca, četnici, kažete, verovatno malo više. Time demantujete Vašu prethodnu tvrdnju da su se oba pokreta zvanično borila protiv Nemaca, ili dokazujete da je ta borba podjednako bila farsa. Morali biste, međutim, odgovoriti otkuda onoliko bitaka partizana sa Nemcima, odnosno zašto nema bitaka između četnika i Nemaca. Šta nam o tome govore nemački izvori?

Kažete da su oba pokreta "sporadično šurovali sa Nemcima" i "uglavnom jedni drugima radili o glavi" kad god im se ukazala prilika. Ako su oba pokreta "šurovala" sa Nemcima, kako to da je jedino četničko šurovanje davalo rezultate. Nemci ih sigurno nisu pomagali zbog njihove "visoke patriotske svesti".

Vi dalje tvrdite da je sukob dva pokreta tema na kojoj se treba zamisliti, jer je u ono vreme to bio sukob "dve nesumnjivo rodoljubive i patriotske opcije"! Pa kako i zašto se dogodilo da su četnici u ime tog rodoljublja tukli partizane?

Zašto su četnici, i na međunarodnom i na nacionalnom planu, završili kao gubitnici u Drugom svetskom ratu? I zašto je partizanska vojska bila priznata kao ravnopravna članica velike antifašističke koalicije?

Posleratna historiografija, kao svaka pobednica, jeste unižavala pobeđenu stranu. Ali, nije se ogrešila u pogledu stvarne uloge ravnogorskog pokreta i njenog vođe Draže Mihajlovića. U tome ima podršku i svetske historiografije. Po onome šta su značili tokom Drugog svetskog rata, relevantno je pitanje koji je od ova dva antifašizma bliži idejama Evropske unije i evropskom antifašizmu?

Umesto odgovora na brojna sporna pitanja, u Vašem tekstu prezentujete nam nedićevski "realizam"; prikazujete Nedića kao nezavisnog političara koji je, eto, kritikovao i Tita i Dražu, i četnike i partizane. Možete se slagati sa Nedićevim pogledima, ali ne mislimo da "postpetooktobarske vlasti i srpska ideologija" mogu slediti Nedićevu "nezavisnost" kao što je Vaša implicitna sugestija.

Nije više u pitanju borba sledbenika četnika i partizana. Potpuno sam saglasan da ničemu ne vodi iscrpljujuće nadmetanje u stereotipima. Ali, akcenat se stavlja ne na "uveliko isprani i denacifikovani antifašizam", kao što tvrdite, već na nadideološki antifašizam koji uključuje ljude različitih ideoloških boja i religijskih uverenja. Sukob je mnogo širi; događa se između jedne konzervativne vertikale i **noovovekovnog pogleda na svet**.

Vraćanje na Nedićev vidokrug iz četrdesetih godina prošlog veka ne može biti osmatrački orijentir za ulazak u Evropsku uniju. Nadamo da će ta izokrenuta historiografija u predstojećim danima 65. godišnjice oslobođenja Beograda i Srbije biti otisnuta u neprijatnu prošlost te da će ustupiti mesto savremenim nacionalnim i evropskim standardima.

(Objavljeno u "Politici")

RADOSLAV ĐERIC

ČETNICI SU BEŽALI ZAJEDNO SA NEMCIMA

Pod naslovom "Beogradski oktobar", "Danas" je 28. oktobra objavio tekst izvesnog Petra Grujića koji besramno postavlja pitanje: "Da li je Beograd (pa i Srbija) bio oslobođen 1944. i od koga?" I, onda, posle besmislenog spominjanja Makedonije i Turaka, Mađarske i Rusa, bulazni da je "formalno gledajući, Crvena armija oslobađala Srbiju, a partizani su je zauzeli, dolazeći preko Drine 1944. godine".

Saberite se, gospodine Grujiću, na tlu Srbije i Jugoslavije u vreme o kome govorite bilo je pod oružjem 800 hiljada boraca Narodnooslobodilačke vojske, od čega pet kompletnih divizija samo u južnoj Srbiji. I ni pet odsto njih nisu bili članovi Komunističke partije, ali jesu, u cvetu mladosti, tukli se protiv fašizma i oslobađali zemlju i njen glavni grad. I većina ih je bilo Srba. Pa kako su ti borci, kojima je skidao kapu u znak poštovanja čitav svet, mogli da "zauzimaju" od hitlerovaca svoj sopstveni Beograd? Kako ne propadnete u zemlju od stida, i vi, izvesni gospodine Grujiću, i oni koji su vaše pisanije objavili.

I to nije sve. Gde ste, pobogu, izmislili nekakvo "oslobađanje gradova u Srbiji u završnim operacijama 1944. godine od strane četnika Draže Mihajlovića" i "mudro" velite "nekih gradova". Kojih, zaboga?! I ja sam bio, kao sedamnaestogodišnji partizan, u beogradskoj operaciji i video sam da su ispred naših jedinica četnici bežali zajedno sa Nemcima. Pa ko to još ne zna, a našao se onih dana u prestonici i oko nje?

Pravite podmuklu izmišljotinu sa crnogorskim, kozaračkim i srpskim kolom, a iz pera vam kipti šovinizam i netrpeljivost prema drugima. Znae odlično šta radite, pa se, na kraju, pokrivete rečima da "sve ovo nema direktne veze sa odavanjem počasti crvenoarmejcima i njihovim komandantima...".

Varate se, Grujiću, sve to što ste ispicali ima i te kakve veze i prikazuje vas u najružnijem svetlu, zajedno sa listom koji je vaše pismo objavio, jer "jurišate" na mrtve partizane koji su četiri godine kvarili u borbi protiv fašizma, i okupljeni iz svih krajeva Jugoslavije

ŽIRO I DEVIZNI RAČUN SAVEZA

Žiro-račun Saveza za sve uplate, uključujući i članarinu, je:

3 5 5 - 1 0 1 9 1 9 4 - 8 3

Vojvođanska banka AD Novi Sad - Filijala Beograd

Naziv: Savez antifašista Srbije, Beograd

Kod iste banke otvoren je i **devizni račun** Saveza Za devizne uplate potrebno je navesti:

DEUTDEFF (Deutsche Bank AG, Frankfurt)

9 3 6 5 2 8 9 0 0 VBUBRS 22 -

Vojvođanska banka Novi Sad

RS 3550 0000 0200 5567 46 (vas IBAN)

Savez antifašista Srbije

11.050 Beograd, Radoslava Grujića 11a
Srbija

hrabro ginuli za OSLOBAĐANJE svog glavnog grada. Ali, šta vredi vama govoriti? Nadamo se da će redakcija "Danasa" dozvoliti da ovih nekoliko redova bude objavljeno u odbranu hiljada izginulih pripadnika svih jugoslovenskih naroda širom naše bivše zemlje i u krvavim borbama za svoj glavni grad. (Objavljeno u "Danasu")

MILENKO MARKOVIĆ

KOME SMETA ANTIFAŠIZAM?

Antifašizam je danas predmet značajnih neslaganja (političkih i teorijskih) i na levom i na desnom krilu.

Koji su razlozi zašto je to tako i kakav nam je antifašizam neophodan? Ključni uzrok nelepe sudbine antifašizma u nas u karakteru je ratova krajem prošlog veka. Građanski, nacionalnooslobodilački ili nacionalnoosvajajući ratovi? Ti ratovi su onaj kancer koji je doveo ne samo do raspada Jugoslavije već i do velikog uticaja na čitav postpetooktobarski razvoj u Srbiji. Svi koji smatraju da su ti ratovi građanskog karaktera, nisu naklonjeni antifašizmu, jer antifašizam te ratove razobličuje kao nacionalističko-osvajачke ratove.

Najviše do čega se došlo u ovom vremenu na koncepciji "građanskih ratova" jeste zakonsko izjednačavanje četnika i partizana, do tzv. "prilagođenog antifašizma". A ako je četnički pokret po svojoj suštini, kako se tvrdi, antifašistički pokret, onda je logičan korak da se rehabilituje i njegov vođa Draža Mihailović. Sudska revizija sedmojulske pogibije dvojice Nedićevih žandara ide u tom pravcu čime se samo potvrđuje postojanje okupacijske saradnje između Milana Nedića i Draže Mihailovića. Mislim da bismo u savremenoj Evropi bili jedini slučaj da se kolaboracionizam iz Drugog svetskog rata zakonskim putem pretvara u antifašizam!

Ako je bitan deo naše tranzicije ka demokratiji normalizacija odnosa sa bivšim jugoslovenskim republikama i ulazak u Evropsku uniju, šta znači oživljavanje jedne poražene ideologije? Koliko je ta vrsta naše aktivnosti jedan od ozbiljnijih razloga uzdržanosti međunarodne zajednice prema nama?

Glavni razlog uniženja antifašizma u nas u teškoćama je koje su usledile nakon svrgavanja Miloševićevog režima. Jeste pobedila demokratska opozicija, ali su ostale na političkoj sceni jake struje poraženih snaga iz Drugog svetskog rata i međuetničkih ratova krajem prošlog veka. Posledice toga su da se učesnici ratnih zločina tretiraju kao ratni heroji. Za naš postpetooktobarski razvoj karakteristična su sistemska zatiranja tragova koji podsećaju na antifašizam (nazivi ulica, ustanova, gradova...) Nije zadržan nijedan praznik iz vremena antifašizma. Oslobođenje Beograda tumačilo se kao datum okupacije. Prilikom proslave 60. godišnjice pobeđe nad fašizmom u Moskvi nije bilo nijednog predstavnika iz Srbije niti postoji saradnja sa antifašističkim organizacijama u Evropi i svetu. U školskim programima četnički pokret predstavljen je kao ravnopravan antifašistički pokret. U poređenju sa republikama bivše Jugoslavije, antifašizam u Srbiji veoma je nisko na lestvici društvenog vrednovanja. Nacionalna antifašistička organizacija Savez antifašista Srbije - nije imala i nema nikakvu podršku republičkih i gradskih vlasti.

Treba razbiti ključnu famu po kojoj je antifašizam povratak u komunizam (staljinizam), pa konsekvntno tome - antifašizam je suprotan demokratiji. Antifašizam je podjednako odbojan prema nacionalizmu i miloševićizmu, jer je i jedno i drugo anti-građanizam. A ta sprega funkcionise i danas u aktuelnim političkim zbivanjima u Srbiji. Antifašizam je izvorna platforma odbrane osnovnog ljudskog prava na život, ljudskih sloboda i ravnopravnosti naroda. Po tome, on ne samo da nije suprotan, već je bitna pretpostavka demokratije.

Stanje antifašizma u našoj zemlji u tesnoj je vezi sa ukupnim stanjem demokratskih reformi. Od tretmana antifašizma veoma zavisi uspon demokratije. (Objavljeno u "Danasu")

ADRESA SAVEZA

Adresa sedišta Saveza antifašista Srbije je:
Radoslava Grujića (Božidara Adžije) 11a; 11.050 Beograd;
telefon i faks +381 - 11 - 2456-952.
Radno vreme kancelarije je od 10 do 14 časova svakog radnog dana.

DRAGOSLAV DIMITRIJEVIĆ BELI

BORBA DO POSLEDNJEG ARGUMENTA

Dragoslav Dimitrijević Beli jedan je od onih antifašista koji ne propuštaju nijednu priliku da reaguju na istupanja u javnim glasilima kojima se prečutkuju, falsifikuju istorijske činjenice ili omalovažavaju vrednosti NOB-a i društvenog razvoja u SFRJ.

Povodom osvrta na knjigu dr Momčila Isića "Seljanka u Srbiji u prvoj polovini XX veka", uputio je "Helsinškoj povelji" tekst u kome, pored ostalog, ističe:

● Na kraju napisa autorka navodi: "Očigledno, duga senka patrijarhata nadvila se nad čitavom ovom epohom u istoriji žena. I posle revolucije, još jedna izgubljena bitka sa patrijarhatom. Do nogu potučene neustrašive ratnice, Marije na prkosima, ali i one hrabre neznanke, bezglasno su se povukle iz istorije". Vremenski, Isićeva knjiga obuhvata, uglavnom, prvu polovinu XX veka, a to je bilo vreme kada su patrijarhalna shvatanja prožimala državnu politiku a na nju su vršile uticaj i određene ličnosti. Tako je, na primer, Slobodan Jovanović (1869-1958) bio jedan od najžešćih protivnika da u Kraljevini žene imaju pravo glasa. Ovaj profesor Pravnog fakulteta u Beogradu, pravni teoretičar svetskog glasa, smatrao je da žene, čim ne služe vojsku, nemaju prema državi istu vrstu odgovornosti pa ni prava kao muškarci. Kao što se zna, Jovanović je podržavao đenerala Mihailovića i ravnogorski pokret koji je imao i organizaciju "Ženski ravnogorski sanitet - ŽROS", u čijim se pravilima o radu ne pominje da žene treba da imaju pravo glasa i druga prava, već se patrijarhalno tretiraju. A što se tiče neustrašivih ratnica, one koje su još žive u starosnom su dobu koje im onemogućava značajniju aktivnost, a koliko bi i mogle, nemaju pristup medijima. Povodom 8. marta, ove se godine moglo čuti kako se taj datum u Srbiji obeležava od 1914. godine. A već godinama nijedna TV nije pozvala neku antifašistkinju da nešto kaže o tom danu. I to svedoči da se one nisu bezglasno povukle iz istorije, već da novi poredak, ne iz patrijarhalnih već iz političkih razloga, tu istoriju ignoriše, satanizuje i konstruiše novu prošlost, a mediji tu politiku afirmišu.

Reagujući na napise o Milanu Nediću, objavljene u "Politikinoj" rubrici "Među nama", Dimitrijević je ukazao na rasističke karakteristike Nedićevog režima i njegovo dodvoravanje nemačkom okupatoru. Drugom prilikom, obraćajući se istom listu, pozivanjem upravo na četničke dokumente, dokazao je da su četnički komandanti javno saradivali sa Nemicima, što je izazivalo nezadovoljstvo i demoralizaciju i u četničkim redovima.

Prilikom reagovanja na uvodnik "Politike", napisan povodom 7. jula - Dana ustanka u Srbiji, Dimitrijević citira navod autora Radmila Kljajića: "Dogodio se oružani otpor naroda koji je doveo do oslobođenja zemlje. Nisu ga izborili ni četnici ni komunisti - već upravo rodoljubi i antifašisti". Najblaže rečeno, konstatuje potom Dimitrijević, to je zamena teze. Nije se dogodio već je oružani otpor organizovan od strane KPJ sa Josipom Brozom Titom na čelu. Stvorena je partizanska Narodnooslobodilačka vojska u koju je stupilo mnogo rodoljuba i antifašista i koja je sa borbenim

ANTIFAŠISTI NA JAVNOJ SCENI

REKLI SU, NAPISALI SU

Dr IVO GOLDŠTAJN,
profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu

BRAK ISTORIJE I POLITIKE - KATASTROFA

"Štetna je politička manipulacija historijom. Pokazalo se da brak između politike i historije, toliko čest na ovim prostorima, daje katastrofalne rezultate... I za Srbiju i za Hrvatsku, a pogotovu za srpsko-hrvatske odnose, svaki je historijski revizionizam vrlo opasan i zapravo destruktivan: kada to kažem onda mislim na svaku relativizaciju zločinačkog karaktera ustaštva odnosno četništva kao ideologije i provedbene prakse... Jednim djelom mi i dalje živimo u mitovima, koji ne korespondiraju sa sadašnjošću. Samo s nemitomanskim pogledom na prošlost možemo shvatiti gdje smo danas, pa onda s tih pozicija krenuti dalje."

počlićem "Smrt fašizmu - sloboda narodu" vodila narodnooslobodilački rat za oslobođenje zemlje. I kralj Petar II pozvao je 12. septembra 1944. sve Srbe, Hrvate i Slovence da pristupe oslobodilačkoj vojsci maršala Tita...

Krajem septembra, Dimitrijević reaguje na tekst "Draža i mi" Miroslava Lazanskog u "Politici":

● Lazanski piše da su partizani "zloupotrebili slobodarsko osećanje srpskog naroda u Srbiji" koji je to "krvavo platio u nemačkim odmazdama". Prihvatanjem i te teze kolaborantima je obezbeđena rehabilitacija i promocija. I da ne idemo u daleku istoriju. Srbi su krvavo platili slom Prvog srpskog ustanka, pa su opet digli Drugi. Dr Arčibald Rajs pozvan je zbog stravičnih zločina austrougarske vojske 1914. ali srpska vojska zbog toga nije prestala da se bori. Povlačenjem 1915. civilno stanovništvo opet je pretrpelo velike žrtve, ali je borba nastavljena uz mnogo veću cenu nego što je bio NOR...

Sličnim povodom Dimitrijević se obraća i nedeljniku "NIN", a zatim, ne bez cinizma, piše "Politici", "Glasu javnosti", "Danasu":

● Početkom oktobra 1944, 4. grupa četničkih jurišnih korpusa, potisnuta iz zapadne Srbije od divizija NOV, povukla se, u dogovoru sa Nemcima, preko Obrenovca i Umke u Beograd, gde su proveli 4. oktobar. Uveče su od Nemaca dobili vozove i u toku noći sa železničke stanice Topčider odvezli se za Kraljevo. Potom su se, preko Sandžaka, zajedno sa nemačkim trupama koje su se povlačile iz Grčke, povukli u Bosnu... Pošto su i ti četnici, tada već odmetnuti i od Kralja, proglašeni za antifašiste, za očekivanje je da se, povodom 65. godišnjice, obeleži i ovaj slavni događaj...

MILENKO MARKOVIĆ

BUDUĆNOST SE NE GRADI NA FALSIFIKATIMA

...Oktobarski prevrat bio je nesumnjivo veliki po promeni ozloglašene vlasti i po tome što je Milošević oboren bez prolivanja krvi. Zbog toga je taj prevrat dobio nezasluzeni epitet demokratske revolucije. Jer, taj veliki čin nije bio praćen i suštinskim promenama društvenog bića. Možda su ustupci starom režimu bili cena koju je trebalo platiti za miran 5. oktobar. U svakom slučaju, veliki minus tog čina bio je u tome što je izostajala sposobnost i politička volja nove vlasti da se odlučno i radikalno obračuna sa nacionalističkom prošlošću. Zaboravlja se pri tome da su neke od stranaka postoktobarske vlasti blagonaklono podržavale ambicije Miloševićevog ratovanja, sve dok se njegova ratna mašinerija nije počela da raspada. Tada je Milošević napušten ne zato što je ratovao, već zato što u ratovima nije pobedio. To zlohudo opterećenje prisutno je i

danas. Pre svega, u nespojivom mirenju nacionalizma i demokracije. To se ogleda u relativizovanju krivice za ratne pohode (svi su podjednako krivi), u tumačenju Miloševićevih osvajačkih ratova kao građanskih ratova i kao slobodarskih ratova srpskog naroda, a što je imalo za rezultat negiranje antifašizma i smišljeno potiskivanje u zaborav narodnooslobodilačke borbe.

Obezvredinjanjem antifašističkog NOB-a, obezvreduju se i svi prethodni oslobodilački ratovi. Ne može današnja država proslavljati ratove 1912. i 1914. godine, a zanemarivati NOB 1941-1945. NOB je dostojan naslednik prethodnih oslobodilačkih ratova Srbije. Iz tih razloga ne mogu nikako stajati u istoj istorijskoj ravni, rame uz rame, kralj Aleksandar Karađorđević i Draža Mihailović, već Aleksandar i Tito, vojvode Mišić i Stepanović i Koča Popović, Peko Dapčević i drugi komandanti iz NOB-a. Kako je moglo da se dogodi da Tito nema ulicu u Beogradu? Ili, da su bez ulica ostali ruski i naši komandanti koji su učestvovali u oslobađanju Beograda 1944?

Teza da se danas u Srbiji događa verbalno rasplamsavanje građanskog rata između četnika i partizana jednostavno nije tačna. Postoji samo ofanziva neočetničkih snaga da se reafirmiše poražena ideologija iz Drugog svetskog rata. Pomenimo kao ilustraciju izjednačavanje četnika i partizana ili aktivnost da se rehabilituje Draža Mihailović, kao i nastojanja da se Srbija de facto izvuče iz reda antifašističkih zemalja. Neki poznati intelektualci, među kojima ima i saradnika lista "Politika", nastoje da metod izjednačavanja četnika i partizana dopune tobože nepristrasnom i kritičkom pozicijom i prema jednim i prema drugima. Pa tako reklamiraju "realizam" Milana Nedića, prema kojem su, navodno, i četnici i partizani bili u "opasnoj zabludi i u službi tuđih interesa". Drugim rečima, Nedić se, kao notorni sluga okupatora, sugestivno predstavlja kao nezavisni političar, koji bi mogao biti uzor i za današnje prilike u Srbiji.

Proslava 65. godišnjice oslobođenja Beograda i Srbije, prva takve vrste od konstituisanja njene postjugoslovenske nezavisnosti, možda je predznak stvaranja društvene atmosfere u pravcu jačanja demokratije, a na štetu nacionalizma. Ne može se ono malo četničkog antifašizma iz rane jeseni 1941. proglašavati dominantnim oslobodilačkim pokretom, niti rehabilitacija Draže Mihailovića može biti legitimacija za ulazak Srbije u Evropsku uniju i u poboljšavanje međudržavnih odnosa sa susedima. Jedino istorijska svest očišćena od mitova, može da bude zdrava demokratska osnova nacionalnog i evropskog identiteta srpskog naroda. Falsifikovana istorija ne može da bude temelj za evropsku i demokratsku budućnost Srbije. (deo članka objavljenog u listu "Danas")

POVODOM PRETNJI POLITIČKIM NEISTOMIŠLJENICIMA METOD SVOJSTVEN NACIFAŠIZMU

Savez antifašista Srbije sa gnušanjem konstatuje da se u našoj sredini sve češće suočavamo sa pretnjama smrću političkim neistomišljenicima pa i članovima njihovih porodica. Od toga nije pošteđen čak ni Predsednik Srbije; preti se mnogim drugim političkima i javnim ličnostima a sada i članu Glavnog odbora Saveza antifašista Aleksandru Martonu.

Učestalost ovih pretnji upućuje na zaključak da je reč o nastojanju da se ovaj vid grubog pritiska promovise kao metod političke borbe. Demokratsko društvo to ne sme da toleriše ne samo zato što se, nažalost, više puta pokazalo da su se ovakve pretnje pretvarale u nasrtaje na život sa najtragičnijim posledicama, već što je takav metod svojstven nacifašističkim delovanjima.

Otuda Savez antifašista od organa bezbednosti, unutrašnjih poslova i pravosuđa zahteva da identifikuju i sankcionišu aktere ovih pretnji. (9. avgust)

KAKO JE SRBIJA OBELEŽILA 65. GODIŠNJICU OSLOBOĐENJA?

DA NE BEŠE MEDVEDEVA...

Kada se sve sabere i oduzme, izgleda da je zvanična Srbija shvatila da je u oktobru 2009. jubilarna godišnjica oslobođenja u Drugom svetskom ratu - tek kada je najavljena poseta ruskog predsednika D.A. Medvedeva. Tada je počelo užurbano uređivanje Groblja oslobodilaca Beograda da bi se na pločama iznad posmrtnih ostataka poginulih partizana i crvenoarmejaca mogla pročitati njihova imena. Posle mnogo godina, država se u vidu Rasima Ljajića, ministra za neprijatna pitanja, pojavila u Jajincima, simbolu okupatorskih zločina ali i znaku raspoznavanja Nedićevog kvislinškog režima. Ljajić je tom prilikom naglasio da Srbija odlučno odbacuje svaki oblik istorijskog revizionizma i da je posvećena principima antifasizma i očuvanju dostojanstvenog sećanja na žrtve Drugog svetskog rata.

Brzo se, međutim, ispostavilo da ta odlučnost i nije baš odlučna i da se preko noći ne može "dovesti u prvobitno stanje" mnogo toga što je decenijama, na ovaj ili onaj način, potiskivano, osporavano, nasilno menjano mimo elementarnih činjenica i samopoštovanja. No, onima koji vode politiku i donose odluke javno su upućena direktna pitanja uz upozorenje da mnoge veštačke konstrukcije već počinju da se obrušavaju na one koji su ih postavili ili ih i dalje podupiru.

Novinarica "Danasa" Safeta Biševac bila je direktna: "Nadam se da će poseta ruskog predsednika naterati Srbiju da se suoči sa nekim idiotskim potezima, posebno u glavnom gradu. Mnogo bih volela da Medvedev pita svoje domaćine šta bi sa ulicama generala Crvene armije koja je 20. oktobra 1944. sa jedinicama Jugoslovenske armije oslobodila Beograd? Zašto je 20. oktobar faktički zaboravljen, a antifasistička tradicija postala nešto čega se Srbija izgleda stidi?"

Uz podsećanje da nisu 'crvenoarmejci' sami oslobađali Beograd već da su tu bili i partizani, Safeta Biševac naglašava da, kada se govori o sovjetskim komandantima, ne treba zaboraviti ni partizanske - Peka Dapčevića i Koču Popovića...

S obzirom na neke ranije tvrdnje da je 20. oktobra 1944. Beograd okupiran a ne oslobođen, kao i na postavljeno pitanje - da li se Srbija stidi svog antifasizma, sa velikim

interesovanjem praćena je svečana akademija u Sava centru povodom dana koji je do pre dve decenije bio beogradski praznik. Predsednik Srbije Boris Tadić strogo je pazio da ne pomene bilo koji partizanski atribut, Josipa Broza Tita pogotovo. I umetnički deo akademije koncipiran je da bude bezličan. Zato su reči ruskog predsednika, nezavisno i od toga da li je on imao nameru da deli lekcije, zvučale kao prekor: "Dužni smo da sačuvamo istinu o Drugom svetskom ratu, pogotovo danas kada ima pokušaja da se istorija prepravi i izokrene suština onog što se dogodilo, da se osvajači prikažu kao spasioci, dželatari kao patrioti, a oslobodioci skoro kao okupatori." Izjava poput formule; u njoj je sadržano sve čega u Srbiji ima, a može da se odnosi i na neke istočnoevropske i balitičke zemlje, što je čini još racionalnijom.

Razume se, sve je bilo toliko očigledno da nije moglo da ne bude zapaženo. "Da nije došao D.A. Medvedev da nam očita lekciju, niko se ne bi ni setio srpskog i jugoslovenskog antifasizma. Vladao bi muk i u državi i u Crkvi", napisao je poznati publicista Mirko Đorđević uz tvrdnju da se u Srbiji već poodavno brižljivo neguje "higijena nesećanja", da će Milan Đ. Nedić još dugo ostati ikona, i to mnogim ministrima, te da nije isključeno da će se već sutra u Beogradu pojaviti table sa natpisima - Venac Dimitrija Ljotića.

U tom kontekstu, Đorđević podseća da je Srpska pravoslavna crkva potpuno zaboravila istinskog antifasistu patrijarha Gavrila Dožića, da je već 22. oktobra 1944. u Beogradu odsluženo blagodarjenje NOVJ i Crvenoj armiji, a u crkvenom službenom listu konstatovano da je "beli grad naš oslobođen od ropstva i našestvija inoplemenikov", dok danas pričaju i ponavljaju kako je to novo ropstvo i nova okupacija.

Istovetno razmišlja i kolumnistkinja Gordana Logar: "Da nije bilo dolaska predsednika Rusije koji je poslao jasno upozorenje birajući 20. oktobar za jednodnevnu posetu, ne bi se o pobjedi nad fašizmom govorilo na prigodan način ni ovoga puta." Dok se u Rusiji i zemljama širom Evrope ovakvi datumi i jubileji koriste kao prilika da se oda najdublje poštovanje antifasističkim pobednicima i žrtvama, Srbija nije obeležavala takve jubileje. Ona je "verovatno zemlja koja je najuspešnije revidirala istoriju, i to onu ratnu od 1941. do 1945, zanemarujući žrtve. U antikomunističkoj euforiji bila je i ostala

spremla da se ispiše iz pobedničke, savezničke antifasističke strane."

Gordana Logar, međutim, ukazuje da su "zbog Rusije i predsednika Medvedeva morali da rehabilituju ulogu Crvene armije u borbi protiv fašizma na teritoriji Srbije i Beograda", a da su partizani koji su se borili "rame uz rame" sa crvenoarmejcima, ostali uskraćeni: "Da nije bilo D.A. Medvedeva koji se i njima u Sava centru zahvalio na hrabrosti i žrtvama, na njihovom antifasizmu, malobrojni 'domaći crveni' koji su ostareli i sa ordenjem sedeli tu negde, morali bi da se zapitaju zašto su uopšte dolazili".

Novinar Aleksej Kišjuhas dao je oštru ali potpuno tačnu kvalifikaciju: "Podsećanje na sopstvenu antifasističku tradiciju i oslobođenje Beograda od fašizma danas je, na žalost, udvorički neiskreno. Jer, kakav ako ne neiskren može biti antifasizam predstavnika onih političkih partija koje pre nekoliko godina parlamentarnom odlukom jednače antifasiste i kolaboracioniste, a sudskom od pre nekoliko nedelja rehabilituju potpisnike pakta sa Hitlerom, Musolinijem i Hirohitom?"

Nad ovakvim interpretacijama prošlosti, Kišjuhas opominjuće razmišlja o budućnosti: "Političari u Srbiji možda stvaraju njenu istoriju, ali je ne stvaraju onako kako bi to želeli, već na osnovama onoga što su zatekli i nasledili. A zatekli su generacije mlađih punoletnika odraslih na vulgarnom antikomunizmu, nacionalizmu i nasilju. Kojima su nastavnice književnosti preskakale lekcije o poeziji Narodnooslobodilačke borbe, dok su im očevi rođendanske poklone donosili sa ratišta. Zato se tragedija fašizma može ponoviti, a antifasizam države danas deluje kao farsa."

Možda su ovi žestoki dvadesetooktobarski komentari doprineli da se, prilikom obeležavanja 9. novembra - svetskog dana borbe protiv fašizma i antisemitizma, sa zvaničnog mesta najavi "početak dubljeg, snažnijeg i dalekosežnijeg okretanja istinskim vrednostima antifasističke tradicije naroda Srbije i veća edukacija mladih o antifasizmu". No, ostaje da se vidi šta sledi iza ovih reči i o kakvom poimanju antifasizma je reč. Satiričari su, po pravilu, pesimisti. Jedan od njih je već poručio: "Zbog posete Medvedeva, potraga za Dražinim grobom obustavlja se za jedan dan!"

PROTESNI SKUP TRI ORGANIZACIJE

PROTIV OSIONOG FALSIFIKOVANJA ISTORIJE

Povodom pokrenutog sudskog postupka za rehabilitaciju Draže Mihailovića, što je nastavak višegodišnje organizovane kampanje na prekranju istorije, **Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Srbije, Savez antifašista Srbije i Društvo za istinu o narodnooslobodilačkoj borbi i Jugoslaviji** osećaju moralnu obavezu da pravosudnim organima, svim odgovornim državnim institucijama i celokupnoj demokratskoj javnosti skrenu pažnju na sledeće činjenice:

Zakon o rehabilitaciji, kao i onaj o izjednačavanju prava četnika i partizana, nisu valjani pravni akti već izraz samovolje i osionosti nosilaca politike revanšizma i falsifikovanja istorije.

Zakon o rehabilitaciji u suprotnosti je sa krivično-pravnim sistemom Srbije, uključujući i odredbu u članu 34, stav 6, Ustava Srbije. Ovaj zakon predstavlja istovremeno i flagrantno kršenje međunarodnih konvencija o kažnjavanju krivičnih dela protiv čovečnosti koje je Srbija prihvatila i po kojima nema zastarelosti krivičnog gonjenja za takva dela, pa sledstveno tome ne može biti ni rehabilitacije.

Zakon o rehabilitaciji i onaj o izjednačavanju prava pripadnika partizanskog i četničkog pokreta pokušaj su da se u antifašističku tradiciju Evrope ubaci četničko-kolaboracionistički pokret, što će u Evropskoj uniji i čitavom demokratskom svetu, a naročito u susjednim državama, izazvati rezerve prema Srbiji i otežati njeno integrisanje u evropsku zajednicu s obzirom da Evropa dobro zna ko se borio protiv nacifašizma a ko s njim saradivao.

Nepobitno je da su četnici, u skladu sa instrukcijama i naredbama svog komandanta Draže Mihailovića, učinili mnogobrojne pojedinačne i masovne zločine prema pripadnicima srpskog naroda, drugih naroda i nacionalnih manjina, ne samo u Srbiji već i u ostalim delovima nekadašnje Jugoslavije. Njegova rehabilitacija destabilizovala bi odnose sa državama i narodima u neposrednom susedstvu, izazvala duboke nesporazume i otežavala neophodnu saradnju.

Vranici i Drugovac najdrastičniji su primeri stradanja od četničke kame u Srbiji; ozloglašene "crne trojke" klanjem, paljenjem i pljačkanjem uterivale su strah u svim srpskim selima i gradovima a Mihailović je priznao da im je bio zapovednik.

Takozvano "čišćenje državne teritorije od nenacionalnih elemenata i nacionalnih manjina", što se danas označava kao genocid, u okviru generalnog četničkog projekta o uređenju buduće države i na osnovu direktiva dobijenih neposredno od Mihailovića, masovnim zločinima nad civilnim stanovništvom, uključujući žene, decu i starce, na terenu su ostvarivali četnički komandanti, o čemu postoje nepobitni dokazi i svedočanstva.

Zajedno sa Savezom udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Srbije i Društvom za istinu o narodnooslobodilačkoj borbi i Jugoslaviji, Savez antifašista Srbije organizovao je protesni skup povodom zahteva za rehabilitaciju Draže Mihailovića. Tom prilikom, 19 maja 2009, u Domu ratnih vojnih invalida u Beogradu govorili su:

- O pravnom aspektu rehabilitacije - dr Aleksandar Sekulović (Savez antifašista Srbije);
- O zločinima četnika Draže Mihailovića - Jovo Radovanović (SUBNOR);
- O četničkoj saradnji sa okupatorima i kvislinzima - dr Mladenko Colić (Društvo za istinu o NOB-u i Jugoslaviji).

Posle skupa, upućen je zajednički zahtev Ustavnom sudu Srbije.

"Glas istine" objavljuje rezime svih izlaganja, a u celosti zahtev Ustavnom sudu i izlaganje dr Aleksandra Sekulovića, člana Glavnog odbora Saveza antifašista Srbije.

Na suđenje Draži Mihailoviću obavezivale su vekovne borbe srpskog naroda za slobodu; ono je predstavljalo moralni dug prema žrtvama svih četničkih zločina ali i međunarodnu obavezu Jugoslavije kao članice antifašističke koalicije s obzirom da su saveznici, prilikom susreta i konferencija u Moskvi, Teheranu, Jalti, Potsdamu, uključujući i Atlansku povelju, kažnjavanje ratnih zločinaca uvrstili među glavne zajedničke zadatke. Na to su, uostalom, obavezane i sve članice Ujedinjenih nacija rezolucijom XXXIX koju je ova organizacija usvojila uoči suđenja nacističkim zločincima u Nirnbergu.

Ne samo mnogobrojni dokumenti u domaćim arhivima već i oni koji se nalaze u arhivima u Vašingtonu, Londonu, Beču, Bonu, Koblenču, Frajburgu i drugim, svedoče o saradnji četnika sa nemačkim, italijanskim, bugarskim i mađarskim okupatorima i kvislinzima - Nedićem, Ljotićem, Pavelićem i njihovim formacijama.

Ta saradnja, započeta u novembru 1941. predajom Nemcima 365 na prevaru zarobljenih partizana da bi ih Nemci sve streljali, trajala je bukvalno do kraja rata kada su četnici Draže Mihailovića, zajedno sa Pavelićevim ustašama, branili povlačenje nemačkih snaga sa Balkana. Ostvarivana je na Neretvi i u nizu drugih velikih operacija, pri čemu su u mnogima od njih četničke jedinice bile direktno potčinjene nemačkim komandantima.

Glavni strateg, organizator i taktičar četničke kolaboracije sa silama osovine i njihovim kvislinzima bio je Draža Mihailović. Predlaganjem njegove rehabilitacije i eventualnim prihvatanjem takvih inicijativa, umesto otpora okupatoru i borbe za slobodu, što je vrhunska vrednost svakog naroda koji drži do svog dostojanstva, u prvi plan se ističu kvislinštvo i saradnja sa okupatorom. Kao organizacije boraca narodnooslobodilačkog rata, antifašista i sledbenika slobodarskih tradicija, u ime čitave demokratske javnosti zahtevamo da se obustavi sudski postupak za rehabilitaciju Draže Mihailovića, najenergičnije se suprostavljamo omalovažavanju istinskih boraca za slobodu i nevinih žrtava četničkog terora i upozoravamo da bi se eventualnom rehabilitacijom Draže Mihailovića Srbiji nanele štete neprocenjivih razmera.

REKLI SU, NAPISALI SU**ALEKSEJ KIŠJUHAŠ, novinar lista "Danas" PRIČAJU O DRAŽI, GOVORE O SEBI**

"Činjenica da potraga za posmrtnim ostacima kolaboracioniste i zločinca poprima razmere kolektivnog sporta - govori mnogo o tom kolektivu... Potraga za grobom Draže Mihailovića iznad svega izraz je potrebe za osnaživanjem dirkemovske 'društvene solidarnosti' među njegovim sledbenicima... Jer, glavni akteri u ovom procesu nisu članovi Mihailovićeve porodice ni njegovi savremenici, već njegovi ideološki sledbenici. A ideologija o kojoj je reč jeste monarhistička ideologija etničke ekspanzije zasnovane na zločinu."

Dr ALEKSANDAR SEKULOVIĆ

Nedavno pokrenuta inicijativa za rehabilitaciju Draže Mihajlovića naslanja se na Zakon o rehabilitaciji koji je Skupština Srbije usvojila aprila 2006. godine.

Prvo pitanje koje se ovde postavlja jeste da li se radi o krivično-pravnoj ili o političkoj rehabilitaciji, te da li je ovaj zakon pravni akt ili politička deklaracija. Na to pitanje se može odgovoriti kako sa stanovišta važećih normi u srpskom pravu, tako i sa stanovišta međunarodnog krivičnog prava.

I

Odmah treba reći da je krivično-pravna rehabilitacija već regulisana Krivičnim zakonikom Republike Srbije, a taj institut postoji i u krivičnim zakonodavstvima drugih zemalja. Zakonska definicija rehabilitacije iz člana 97. Krivičnog zakonika glasi: "Rehabilitacijom se briše osuda i prestaju sve njene pravne posledice, a osuđeni se smatra neosuđivanim".

Zbog čega je onda bilo potrebno donositi ovaj zakon kad je rehabilitacija moguća po Krivičnom zakoniku? Zbog toga što Krivični zakonik postavlja za rehabilitaciju dva uslova koje su tvorci ovog specijalnog zakona hteli da zaobiđu:

- prvo, rehabilitacija se daje samo licima osuđenim na kaznu zatvora do pet godina, a ne i onima koji su osuđeni na strožije kazne;

- drugo, rehabilitacija se daje samo na molbu osuđivanog lica, a ne na molbu njegovih srodnika, ili pak trećih lica, što znači da posle smrti osuđenog nema rehabilitacije.

Dakle, primenom Krivičnog zakonika ne bi bilo moguće rehabilitovati pripadnike četničkog pokreta kojima su izrečene duge zatvorske kazne ili smrtna kazna i koji većinom više nisu u životu.

Međutim, pripadnike četničkog pokreta i samog Dražu Mihajlovića bilo je moguće "rehabilitovati" primenom Zakonika o krivičnom postupku, odnosno primenom instituta ponavljanja krivičnog postupka, te i sa tog stanovišta nije bilo potrebe donositi specijalan zakon o rehabilitaciji. Ali, problem je u tome što Zakonik o krivičnom postupku propisuje neke stroge pravne uslove za ponavljanje postupka. Tako, postupak se može ponoviti ako je presuda zasnovana na lažnoj ispravi ili lažnom iskazu svedoka, ako je do presude došlo usled krivičnog dela sudije, ako se pronađu nove činjenice i novi dokazi koji mogu dovesti do oslobođenja lica koje je bilo osuđeno itd.

Autori zakona o rehabilitaciji bili su svesni da se pripadnici četničkog pokreta ne mogu rehabilitovati ni primenom instituta ponavljanja postupka jer nije bilo nikakvih lažnih isprava i izjava, nije bilo krivičnih dela sudija, nema nikakvih novih dokaza i činjenica koji bi te procese

doveli u pitanje. Jednom rečju, činjenično i pravno stanje je i danas isto onakvo kakvo je bilo u vreme suđenja Draži Mihajloviću i drugim pripadnicima četničkog pokreta. Jedino šta se promenilo u odnosu na to vreme jeste vrednosni sud: skupštinska većina koja je usvojila ovaj zakon očigledno smatra da masovni pokolji civilnog stanovništva, detaljno opisani u presudi Draži Mihajloviću, nisu ratni zločini ako to "naši" rade "njihovim". Kako je to nešto što je suprotno važećem zakonodavstvu Srbije, bilo je nužno da se ono zaobiđe donošenjem jedne političke deklaracije pod nazivom Zakon o rehabilitaciji.

Ovaj zakon krši jedno od osnovnih načela krivično-pravne rehabilitacije, a to je da rehabilitacija zavisi od težine izvršenog krivičnog dela. Očigledno, zakon je smišljen radi toga da se izvrši rehabilitacija upravo onih koji su osuđeni za teška krivična dela, uključujući tu i zločine protiv čovečnosti. To se posebno vidi iz formulacije člana 1 zakona u kome se, kao ključni i jedini uslov za rehabilitaciju, propisuje da je neko lice osuđeno iz **ideoloških ili političkih razloga**. U zakonu uopšte nema merila putem kojih sud treba da utvrdi da li je neko lice osuđeno iz ideoloških ili političkih razloga, ili pak zbog krivičnog dela ubistva ili silovanja, što znači da sud nije ni ovlašćen da se u to upušta. Dovoljno je da predlagač rehabilitacije kaže da je to lice osuđeno od strane njegovih ideoloških i političkih protivnika i sud mora da odobri rehabilitaciju.

Kada bi ovaj zakon mogao da se primenjuje u inostranstvu onda bi po njemu bilo moguće tražiti i dobiti rehabilitaciju za Musolinija, za nacističke vođe kojima je suđeno u Nirbergu, za Ajhmana i za druge osuđene zbog ratnih zločina. Jer, oni koji su njima sudili bili su **ideološki i politički protivnici** fašizma, a za jednog sudiju i jednog tužioca u Nirbergu, kao i za partizanskog "pukovnika Valerija", koji je likvidirao Musolinija, pouzdano se zna da su bili komunisti. Zar je potreban veći dokaz da su svi oni osuđeni iz ideoloških i političkih razloga?

Ali, za ovakvim primerima ne moramo ići van ovih prostora.

Uzmimo, primera radi, slučaj onoga popa iz Pljevalja koji je tokom rata zaklao šest žena, među njima i majku glumca Miše Janketića, a koga su partizani zatim streljali, da li na osnovu neke formalne presude ili ne, to sada nije bitno. Srpska pravoslavna crkva je tog popa proglasila za mučenika, što je dovoljan dokaz da je on lišen života iz političkih i ideoloških razloga. Ako se tome doda i činjenica da je pop lišen života od strane partizana, koji su bili notorni politički i ideološki protivnici crkve, onda je jasno da njegovoj

rehabilitaciji po ovom zakonu ništa ne stoji na putu.

II

Sa stanovišta međunarodnog prava zakon o rehabilitaciji predstavlja direktno kršenje opšteprihvaćenih normi međunarodnog krivičnog prava o kažnjavanju ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti, kao i o nezastarevanju krivičnog gonjenja za ta dela.

Pre svega, suđenje Draži Mihajloviću i drugim pripadnicima četničkog pokreta bila je međunarodna obaveza Jugoslavije kao članice antifašističke koalicije. Još dok je rat trajao saveznici su na više susreta i konferencija na vrhu (Moskva, Teheran, Potsdam itd.) kao jedan od glavnih zajedničkih zadataka utvrdili kažnjavanje ratnih zločinaca, što je sve dobilo pravni izraz u Sporazumu o osnivanju Međunarodnog vojnog suda, kojem je pristupila i Jugoslavija.

A uoči suđenja nacističkim zločincima u Nirbergu, Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je rezoluciju XXXIX kojom je obavezala sve članice Ujedinjenih nacija da odmah preduzmu sve potrebne mere kako bi ratni zločinci bili "uhapšeni i isporučeni organima gonjenja država na čijim su teritorijama zločine počinili".

Zagovornici rehabilitacije Draže Mihajlovića tvrde da on nije osuđen zbog ratnih zločina već zbog borbe protiv partizana. Ta tvrdnja je isto toliko tačna kao kada bi se reklo da nacistički zločinci nisu osuđeni zbog ratnih zločina već zbog borbe protiv saveznika. Doduše, u presudi Draži Mihajloviću moguće je naći izvesne procesne nepreciznosti, kao što je to moguće naći i u suđenjima drugim ratnim zločincima. Drastičan primer u tom pogledu je slučaj Adolfa Ajhmana koga je izraelska tajna služba kidnapovala u Argentini, kršeći pri tom sve norme krivičnog procesnog prava. Ali, kakvog smisla ima danas raspravljati o tome, osim da se skrene pažnja sa počinjenih ratnih zločina. To što Draža Mihajlović i drugi pripadnici četničkog pokreta nisu osuđeni za zločin genocida, jeste samo pitanje tajminga. Suđenje Draži Mihajloviću završeno je jula 1946. godine a prva rezolucija Generalne skupštine UN o genocidu usvojena je 11. decembra 1946. godine. Ali, ako pravna definicija nije postojala, ne znači da i činjenično stanje nije postojalo. Stvaranje etnički čiste Velike Srbije i čišćenje državne teritorije od svih nacionalnih manjina bili su strateške orijentacije četničkog pokreta. Kako je to u praksi izgledalo pokazuje izveštaj četničkog komandanta Pavla Đurišića od 13.02.1943 upućen Draži Mihajloviću: "Akcija u Pljevaljskom, Fočanskom i Čajničkom srezu protiv Muslimana izvršena je ... sva muslimanska sela potpuno su spaljena... sva imovina je uništena, izuzev stoke, žita i sena... Pris-

tupljeno je potpunom uništenju muslimanskog življa bez obzira na pol i godine starosti. Naših je bilo ukupno 22 žrtve... kod Muslimana 1.200 boraca i oko 8.000 ostalih, žena, dece i staraca. Uništeno je i sve ostalo muslimansko stanovništvo."

Ove radnje dovoljno je uporediti sa definicijom genocida u međunarodnom krivičnom pravu, ili sa definicijom iz člana 370. Krivičnog zakonika Srbije, da bi se odgovorilo na pitanje da li je Draža Mihajlović osuđen zbog ratnih zločina ili zbog borbe protiv partizana.

Prema tome, zakon o rehabilitaciji predstavlja direktno kršenje obavezujućih međunarodnih normi o kažnjavanju zločina protiv čovečnosti, kao i kršenje samog Krivičnog zakonika Srbije. On na drastičan način krši opšteprihvaćenu normu o nezastarevanju krivičnog gonjenja za takva krivična dela, normu koja je sadržana i u članu 108. Krivičnog zakonika i u članu 34. stav 6. Ustava Srbije. U Ustavu se kaže: "Krivično gonjenje i izvršenje kazne za ratni zločin, genocid i zločin protiv čovečnosti ne zastareva". Zastarelost i rehabilitacija su, u osnovi, podudarni pojmovi: u oba slučaja dolazi do suspenzije normi krivičnog prava. Otuda, stvaranje mogućnosti za rehabilitaciju lica osuđenih za ratne zločine predstavlja zaobilazan put ukidanja imperativne norme iz stava 6. člana 34. Ustava Srbije, pa je dužnost Ustavnog suda Srbije da ovaj zakon proglasi za suprotan Ustavu.

III

Ono što smo do sada rekli o pravnim aspektima rehabilitacije govori da rehabilitacija može biti individualna ili kolektivna. Prva je krivično-pravnog karaktera i daje se tačno određenom licu, bez obzira što se to čini na osnovu jedne opšte pravne norme. Druga je, međutim, pretežno političkog karaktera i daje se većem broju počinilaca određenih krivičnih dela, ili se ta dela proglašavaju za nepostojeća.

Od kolektivne rehabilitacije treba razlikovati amnestiju, koja je takođe kolektivnog karaktera, ali drugačijeg pravnog značenja: amnestija se može dati i pre osude za krivično delo, dok rehabilitacija dolazi posle osude.

Slučajevi političke rehabilitacije nastupaju uglavnom posle radikalnih političkih promena u nekoj zemlji kada na vlast dođu oni koji su bili krivično gonjeni, a dojučerašnji vlastodršci se pozivaju na krivičnu odgovornost.

Najpoznatiji ovakvi slučajevi jesu oni nakon pada fašističkih režima u Italiji i Nemačkoj, kao i kvislinških režima u okupiranim zemljama Evrope. Poznato je da su ovi režimi odmah po dolasku na vlast usvojili čitav niz svojih vanrednih i specijalnih zakona po kojima su mnogi građani bili osuđeni za ta nova "krivična"

dela. Naravno, to pre svega važi za nacističke "rasne" zakone i zakone o progonu Jevreja, ali je bilo i drugih zakona koji predstavljaju raritet u oblasti prava. Tako je već marta 1933. godine u Nemačkoj usvojen "Zakon o odbrani od podmuklih napada na državu i partiju i o zaštiti partijske uniforme" sa predviđenom kaznom do dve godine zatvora. A jedan pijani nemački vojnik koji je pucao u Hitlerovu sliku, osuđen je na smrt i streljan.

Italijansko fašističko zakonodavstvo takođe je bilo originalno, pa je tako štrajk zabranjen kao "zločin protiv socijalnog kolektiviteta", dok je u u svim fabrikama povezanim sa vojnom industrijom uveden vojni disciplinski zakonik po kojem neopravdani izostanak sa posla od pet radnih dana nije dovodio do automatskog prestanka radnog odnosa već se smatrao dezerterstvom zbog kojeg se izricala kazna od dve do devet godina robije.

Problem rehabilitacije lica osuđenih iz ideoloških razloga različito je rešavan u Nemačkoj i Italiji. Kao što je poznato, proces denacifikacije tekao je u Nemačkoj vrlo mučno i sporo a problem rehabilitacije rešavan je uglavnom putem amnestija kojima, ni do dana današnjeg, nisu obuhvaćeni vojni begunci. U Italiji je problem rešen principijelnije i efikasnije. Zakonskim dekretom od 27. jula 1944. izvršen je radikalnaskaskid fašističkim pravosuđem i poništena sva krivična dela uperena protiv fašizma. Član 1 tog zakona glasi:

"Poništavaju se sve krivične norme usvojene radi zaštite institucija i političkih organa stvorenih od strane fašizma.

Presude izrečene na osnovu tih normi su ništave."

Dakle, u Italiji nije izvršena generalna rehabilitacija svih osuđenih u vreme fašizma, već samo onih koji su izvršili krivična dela izmišljena od strane fašizma i uperena protiv njega.

Ovo upoređenje sa rehabilitacijama u Nemačkoj i Italiji sa sadašnjom rehabilitacijom u Srbiji može izgledati neprikladno iz jednog osnovnog razloga: u Italiji i Nemačkoj radilo se o rehabilitaciji antifašista, a u Srbiji se radi o rehabilitaciji kvislinškog i profašističkog četničkog pokreta. To je apsolutno različita vrednosna orijentacija.

Međutim, sa jednog apstraktnog teorijskog stanovišta, problem je sličan: radi se o poništavanju osuda za ona krivična dela koja neka vlast unese u krivično pravo iz ideoloških razloga. Sa tog stanovišta može se reći da su i u Krivičnom zakonu SFRJ postojala ideološka krivična dela. Radi se o grupi krivičnih dela protiv samoupravljanja. Najviše što su sadašnji zakonodavci mogli da učine, ukoliko su želeli da ostanu na terenu prava, bilo je da pro-

glase rehabilitaciju lica koja su počinila ta krivična dela. Pošto samoupravljanje danas više ne postoji, ne postoji ni krivično delo kršenje samoupravljanja, pa je bilo moguće rehabilitovati one koji su ga u prošlosti počinili. Sva druga krivična dela koja su postojala u doba socijalističke Jugoslavije i po kojima je suđeno pripadnicima četničkog pokreta i drugim saradnicima okupatora, postoje i u današnjem Krivičnom zakoniku Srbije i za njih nikakva rehabilitacija nije moguća.

Na kraju, još jedno pitanje: šta učiniti sa slučajevima saradnika okupatora likvidiranih bez sudske odluke?

U čitavoj okupiranoj Evropi, čak i u miroljubivoj Holandiji, bilo je nakon oslobođenja masovnih pojava obračuna sa saradnicima okupatora i to ne od strane nekih organa vlasti i zvaničnih lica, već od strane običnih građana. Naime, sami građani su vrlo dobro znali ko je među njima tokom okupacije lagodno živio, ko je došao do nekog bogatstva, ko se družio sa nemačkim oficirima, bio na banketima, pevao njihove pesme i sl. Kada su Nemci otišli građani su svoj gnev usmerili prema tim osobama, upadali im u kuće, prepoznavali ih na ulici, ponižavali i tukli, a ne retko i linčovali.

Naravno, zakon linča nije nikada bio izraz prava i verovatno je u tim obračunima bilo i osoba koje su nesrazmerno ili neopravdano kažnjene. Uprkos tome nigde nije stvoren takav institucionalni mehanizam za kolektivnu rehabilitaciju kvislinških snaga, kao što je to učinjeno u Srbiji.

Da zaključimo:

- Zakon o rehabilitaciji nije nikakav pravni akt već izraz političke samovolje i osionosti sledbenika kvislinških snaga koje tim zakonom i onim o izjednačavanju četnika i partizana žele da izvrše prekrajanje istorije. To što on nosi naziv "zakon" ne znači da je zaista zakon i pravni akt, kao što ni "Marfijev zakon" nije nikakav zakon i pravni akt.

- Ovaj zakon predstavlja flagrantno kršenje međunarodnih konvencija o kažnjavanju krivičnih dela protiv čovečnosti koje je Srbija prihvatila i po kojima nema zastarelosti krivičnog gonjenja za takva dela, pa sledstveno tome ne može biti ni rehabilitacije.

- Ovim zakonom povređen je krivično-pravni sistem Srbije, uključujući i odredbe Ustava Srbije, te on mora biti proglašen za neustavan.

- Ovaj zakon i onaj o izjednačavanju četnika i partizana predstavljaju pokušaj političkog krijumčarenja, tj. pokušaj da se u antifašističku tradiciju Evrope ubace kvislinški elementi, te stoga Evropska unija treba od Srbije da zahteva ukidanje ta dva zakona, kao uslov za nastavak evropskih integracija.

SAVEZ ANTIFAŠISTA SRBIJE

OSLOBOĐENJE BEOGRADA I SRBIJE

★ TADA, 1944. I DANAS, 2009.

Beograd, 14. oktobar 2009.

Povodom 65. godišnjice oslobođenja Beograda i Srbije, Savez antifašista Srbije, organizovao je 14. oktobra, na dan kada je 1944. počela završna faza u bitki za oslobođenje Beograda, prigodan skup na kojem su, posle stihova koje su, Beogradu, Srbiji i borcima za slobodu, posvetili pesnici Oskar Davičo, Veljko Petrović, Vasko Popa, Ivan Lalić, Jovan Popović i Branko Miljković, poruka zatočenika Banjice i sećanja pojedinih oslobodilaca Beograda, govorili:

- ▶ **Radovan Pantović**, predsednik Saveza antifašista Srbije, učesnik NOB-a od 1941;
- ▶ **Mirko Tepavac**, publicista, nekadašnji ministar inostranih poslova SFRJ, učesnik NOB-a od 1941. i
- ▶ **Živan Žika Stojišić**, general u penziji, učesnik NOB-a od 1941. i neposredni učesnik u borbama za oslobođenje Beograda i Srbije 1944.

"Republika", glasilo građanskog samooslobađanja, ocenilo je ovaj skup i izlaganja na njemu kao "doprinos borbi protiv zaborava i falsifikovanja istorije", pri čemu se "na nov način osvetljavaju značaj antifašističkog otpora u prošlosti i danas". Pored "Republike", koja je svo tri izlaganja prenela u celosti, širi izvodi objavljeni su i u specijalnom dodatku "Politike", listu "Danas", na sajtu "Peščanika B 92".

RADOVAN PANTOVIĆ

ZA OKUPATORA - SRBIJA NIKAD NIJE BILA BEZBEDNA

✧
Srdačno vas pozdravljam i najtoplije zahvaljujem što ste se odazvali pozivu da učestvujete na skupu koji posvećujemo danima oslobođenja Srbije i Beograda 1944. godine.

Četrnaestog oktobra, pre 65 godina, oružane snage Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i Trećeg ukrajinskog fronta započele su završnu i odlučujuću bitku za oslobođenje Beograda i Srbije. Bila je to u pravom smislu reči završna i odlučujuća bitka. Jer, njen početak seže nekoliko godina ranije - u leto 1941. godine. Započeli su je beogradski antifašisti, predvođeni članovima Komunističke partije Jugoslavije, najavljujući hitlerovskim okupatorima i njihovim saveznicima da Srbija i Jugoslavija nisu ono što su bili Dragiša Cvetković i nesposobna i za odbranu nepripremljena država i vojska Kraljevine Jugoslavije.

Jugoslovenska država, usput da podsetim, dva puta je kapitulirala 1941. godine. Jednom u Beču, kada su Dragiša Cvetković i njegova vlada potpisali pristupnicu Trojnom paktu, što je narod, sa antifašistički opredeljenim oficirima, poništio 27. marta. Druga kapitulacija usledila je 17. aprila 1941. Za samo 11 dana, i pored pojedinačnih junačkih pokušaja nekih jedinica da pruže otpor, nacističke snage i njihovi saveznici razbili su ondašnju, po mnogo čemu, nespemnu jugoslovensku vojsku. Predstavnici te vojske potpisali su kapitulaciju u ime vojske i države. Međutim, opet su na scenu stupile antifašističke snage i oglasile da ne priznaju taj sramni čin.

Diverzijama i atentatima na predstavnike okupatora i njegovih domaćih pomagača stavljeni su im je do znanja da se nijedan okupator Srbije i Jugoslavije neće moći slobodno da šeta i ostvaruje svoje osvajačke planove.

A istorijski pucnji Žikice Jovanovića i njegovih drugova 7. jula 1941. u Beloj Crkvi - oglasili su početak ustanka Srbije protiv okupatora i njegovih stranih i domaćih saveznika.

To što su u dramatičnom susretu u Beloj Crkvi sa obe strane bili Srbi - ne umanjuje istorijski oslobodilački značaj tog događaja. Jesu i jedni i drugi bili Srbi, ali, kao što je dobro poznato, u različitim ulogama. Aćimovićevi žandari bili su u službi

zaštitnika okupatora, a Žikica i drugovi, u službi antifašističkog narodnooslobodilačkog pokreta. Taj pokret, predvođen od strane Komunističke partije i Josipa Broza Tita, u samom početku iste godine ispoljio je spremnost i odlučnost da se bori do konačnog oslobođenja zemlje.

Ovakva odlučnost, spremnost i upornost, bili su glavne odlike narodnooslobodilačkog antifašističkog pokreta u svim etapama četvorogodišnje borbe. I u onim najtežim, za pokret najkritičnijim trenucima, rukovodstva, borci u jedinicama, ilegalski u pozadini i simpatizeri, smogli su snage i umeća da izdrže sve napore i da, često uz velike žrtve i stradanja, stignu do poslednje i završne faše u borbi za slobodnu Srbiju, Beograd i Jugoslaviju. Sve to ne bi bilo moguće bez presudne dobrovoljne podrške naroda.

Znamo da nije bilo lako krajem 1941. i skoro cele 1942. godine. Tada, pod žestokim udarima i represalijama ojačanih okupatorskih snaga, koje su višestruko prevazilazile brojnost oslobodilačkih odreda i uz potpuni prelazak četnika Draže Mihailovića na stranu okupatora, moralo je doći do opadanja ustaničkog raspoloženja i borbene spremnosti.

Sasvim je jasno kakav je psihološki efekat na ustaničko stanovništvo moglo imati napuštanje borbenih položaja od strane četnika Draže Mihailovića kod Kraljeva i Čačka i njihov prelazak na otvorenu saradnju sa okupatorom, a protiv antifašističkog narodnooslobodilačkog pokreta. Teško je i zamisliti, na primer, kakav šok su doživeli građani Kragujevca i okoline kada su svojim očima videli da đake, profesore i ostale građane ne hapse samo Nemci, nego to čine i Ljotičevići i Nedićevi vojnici i agenti. Ista sudbina zadesila je i građane Kraljeva samo nekoliko dana kasnije, kada je više hiljada njegovih građana streljano u krugu fabrike vagona.

To vreme, posle razbijanja Uzičke republike, krajem 1941. godine i tokom većeg dela 1942, bilo je vreme velikih zločina i terora od strane okupatora i domaćih mu pomagača. Ali, ni tada Srbija nije bila bez partizanskih odreda. Za okupatora ona nikada nije bila mirno i bezbedno područje. Skoro u svim delovima Srbije održali su se i kroz akcije postepeno ojačavali odredi partizanske Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije.

Upornim angažovanjem i spremnošću da se izdrže i najteža iskušenja narodnooslobodilački pokret već 1943. godine beleži stalni uspon i razmah. Tada je, kao što je poznato, nastalo više novih odreda i brigada a 1944. godine formirano je pet divizija na jugu Srbije. Većina njih učestvovala je u konačnom oslobođenju Srbije, Beograda i Jugoslavije.

Poslednji pokušaj da se zaustavi dalji razvoj narodnooslobodilačkog pokreta u Srbiji nemački okupator učinio je u leto 1944. godine. Tada je, u poznatoj Topličko-jablaničkoj operaciji, angažovano oko 40 hiljada vojnika - Nemaca, Bugara,

nedićevaca, Ljotićevaca i četnika Draže Mihailovića. Raspored svojih snaga okupator je izveo na liniji Leskovac-Niš-Prokuplje-Blace-Brus-Kuršumlija, do granice sa Kosovom. Na desnom krilu tog polukružnog fronta bile su raspoređene četničke jedinice sa oko deset hiljada pripadnika IV grupe jurišnih korpusa pod komandom istaknutog Mihailovićevo komandanta Dragoslava Račića.

Bilo je to jula i avgusta 1944. godine, dakle u vreme kada je i najnepismenijim posmatračima situacije bilo jasno da nacistička Nemačka definitivno gubi rat. Samo Draža Mihailović i njegovi "stratezi" nisu to videli, ili su smatrali da kraj rata treba odložiti.

Snažnim otporom divizija na jugu Srbije, pod komandom Koče Popovića, i intervencijom Operativne grupe divizija NOV i POJ, pod komandom Peka Dapčevića, razbijene su snage okupatora i njegovih domaćih pomagača. Pet srpskih divizija sa juga Srbije, sa jedinicama Operativne grupe koje su prešle Ibar i do nogu potukle Račićeve jurišne korpusse, nastavile su oslobodilački hod i u vrlo teškim bitkama oslobađale jedan za drugim gradove širom Srbije.

Četrnaestog oktobra 1944. godine ove združene divizije stigle su nadomak Beograda i postrojile se, zajedno sa jedinicama Crvene armije, za poslednji juriš na utvrđene položaje okupatora u Beogradu.

To su nepobitne istorijske činjenice koje odlučno demantuju izmišljotine i laži o nekakvoj "Dražinoj Srbiji, opovrgavajući i priče da su Srbiju i Beograd oslobodile samo trupe Crvene armije i partizanske jedinice koje su došle iz drugih krajeva Jugoslavije.

Takve priče su deo organizovane kampanje koja se poslednjih 15 i više godina vodi sa ciljem revizije i prekrajanja davno dokazanih, proverenih i verodostojnih činjenica. U toj kampanji ističu se pojedini političari i njima bliski istoričari, ne birajući sredstva da proture svoju verziju istorijskih zbivanja. Što se istoričara i istoriografije tiče, imamo razloga da verujemo da će u budućnosti istorijska nauka objektivno i sa više profesionalne odgovornosti, na osnovu izvornih dokumenata, objektivno oceniti značaj narodnooslobodilačke borbe, značaj oslobodjenja Srbije, Beograda i cele Jugoslavije. Što se tiče današnjeg angažovanja pojedinih istoričara, moramo podsetiti da neki od njih, uz podršku i podsticaj pojedinih političkih stranaka, svojom jednostranošću i ideološkom ostrašćenošću previše podsećaju na antikomunističku histeriju iz vremena nacifašizma i antipartizanske propagande Nedićeve i Ljotićeve državne aparature.

Na kraju, dužni smo da pamtimo da je oslobodjenjem Beograda i Srbije, a potom i cele Jugoslavije, ne samo proteran iz zemlje nacifašistički okupator i poraženi njegovi ondašnji pomagači, već je stvorena i nova država, kao rezultat pobeđe jugoslovenskog antifašističkog pokreta. U njoj su i Beograd i Srbija, kao i drugi delovi Jugoslavije, ostvarili izvanredan napredak u svim oblastima života, nezapamćen u dotadašnjoj istoriji. To je ono vreme kada je u celom svetu svakom našem građaninu bilo dovoljno da kaže da je iz Jugoslavije i da bude srdačno prihvaćen i dostojno uvažavan.

Završicu izlaganje jednim predlogom. Ovih dana se vode rasprave o vraćanju imena Tolbuhina, Ždanova i drugih sovjetskih vojskovođa na table beogradskih ulica. Savez antifašista Srbije, još pre nekoliko meseci, uputio je takve predloge organima Republike Srbije i grada Beograda. Učinili su to i Savez boraca Srbije, Društvo za istinu o NOB-u i Jugoslaviji i drugi. Takođe smo smatrali da se među nazivima ulica Beograda moraju naći i imena Josipa Broza Tita, Peka Dapčevića, Koče Popovića, Mijalka Todorovića i Sava Drljevića, neraskidivo vezana za slobodarski Beograd, a čije su zasluge i za posleratni napredak Beograda izuzetno velike. Verujem da današnji skup prihvata ovaj predlog.

MIRKO TEPAVAC

ISTORIJA ĆE PRESUDITI POLITIČARIMA A NE ONI NJOJ

Danas, na 65. godišnjicu oslobodjenja Srbije i Beograda, vredno je pomenuti da je Srbija, kao sastavni deo Jugoslavije, zaslužna ne samo za pobeđu u svetskom ratu protiv fašizma, nego i za preporod raskomadane i opustošene Jugoslavije, jedne od pet najzaslužnijih zemalja za pobeđu antihitlrovske koalicije, na osnovu čega je i zapisana kao suosnivač nove svetske organizacije Ujedinjenih nacija.

Ali, rezultati te velike borbe nisu samo vojne pobeđe, nego i nesumnjive civilizatorske i emancipatorske vrednosti koje ostaju trajne tekovine, ne samo u prevratničkom nego i u reformatorskom smislu te reči. Nova država je ubrzo postigla istinsku nezavisnost, uspostavila federativno uređenje, nacionalnu ravnopravnost, versku i etničku toleranciju, odvojila crkve od države, ustanovila prvi put u svojoj istoriji pravo glasa žena i mladih od 18 godina, besplatno školovanje, lečenje, socijalnu sigurnost... Sve je to postignuto sa Jugoslavijom, ali je za ustanak, pobeđu i obnovu, partizanska Srbija imala presudni značaj. Ni socijalistička Jugoslavija, pa tako ni Srbija, nije se mogla ponositi stepenom političkih i građanskih prava i sloboda, ali se nije morala stideti rezultata izgradnje i modernizacije privrede i države, u kojoj je većina stanovništva živela bolje - ne samo materijalno - nego u prethodnoj državi. A bila je priznata i poštovana kao zemlja pobeđenika, ne na osnovu ravnogorskog, nego partizanskog antifašizma.

Zato mi danas ne treba da brinemo za sudbinu istine o ovim istorijskim tekovinama. Istina je u sačuvanim dokumentima, vojnim i civilnim, domaćim i stranim, i ne može je više izmeniti ni osvetnički revizionizam, niti ove nove konjunkturke političarske, stranačke, forumske "istine" o prirodi vojničkog i političkog rasporeda snaga u antifašističkom ratu. Ne može to najzad ni Narodna skupština - koja je pola veka nakon pobeđe - odlučila da izjednači "dva ravnopravna antifašistička pokreta", ne pitajući šta bi o tome imala da kaže stručna i naučna analiza i raspoloživa arhivska dokumentacija. Tako su olako zamenjena mesta pobeđenika i poraženih, skladno dugoj tradiciji doratnog monarhističkog antikomunizama. Ali, neće političari presuditi istoriji, nego istorija njima. I kao što je nedavno napisala poštovana Olivera Milosavljević: "Oni svojim odlukama 'pišu' istoriju, ali sopstvenu, ostavljajući budućim istoričarima napismeno dokaze o svom radu, svojoj ideologiji i svom intelektualnom i profesionalnom poštenju".

Sve to, međutim, uopšte ne znači da danas više nema potrebe braniti istinu. Ima i jedan važniji razlog što istina ne sme biti izneverena. Važniji zato što se ne sme dopustiti da neistina posluži za političke potrebe protivnika proevropske civilizovanosti Srbije i njenih izgleda za budućnost. U tom smislu, borba protiv revizije istorijskih istina o antifašističkoj borbi - novi je stari zadatak, patriotski u punom smislu te reči. I zato nema nikakvog smisla, a ni potrebe, govoriti o "nacionalnom pomirenju između partizana i četnika". Bila su to, i ostala, dva sveta, dva dijametralno suprotna odnosa - polovinom prošlog veka prema fašističkoj okupaciji a početkom ovog - prema evropskoj budućnosti Srbije. Nije neoprostiv greh četnika samo to što su se borili protiv partizana - to su bila dva suprotna pogleda na društvo i državu, i to se još i moglo razumeti - nego

što se četnici nisu borili protiv okupatora. Umesto priča o pomirenju, bolje je inicirati jedan ambiciozan i ozbiljan naučno-istorijski projekat domaćih i stranih stručnjaka, sa temom: "Srbija u antifašističkom ratu".

I sa tog stanovišta indikativno je da današnji branitelji patriotskog lika i dela Draže Mihailovića nikako ne traže reviziju sudskog procesa, nego prosto proglašenje četničkog idola Draže Mihailovića za nevinu žrtvu komunističke osvete, iako je on suđen pred celom jugoslovenskom i svetskom javnošću, uz direktan radio-prenos i prisustvo domaće i svetske štampe (uzgred, postoje i objavljene su, na tri hiljade stranica, stenografske beleške celog procesa, sa svom upotrebljenom dokumentacijom). Ako neko i danas veruje da je to suđenje bilo montirano, baš i to je vredno dokazati revizijom procesa i proveravanjem da li su dokumenti manjkavi, zloupotrebljeni ili, možda, falsifikovani. Danas tražimo njegov grob, umesto stvarne istine o njegovoj stvarnoj ulozi.

Nije se - danas složna i ujedinjena Evropa - posle kraja rata idilično "izmirila", nego se odlučno razgraničila, pa i strogo obračunala sa svim oblicima fašizma i kolaboracije u svakoj od zemalja u njenom sastavu. Da su zapadni saveznici, pre svega Amerika i Engleska, bili tako zaslepljeni antikomunizmom kao "legalna" Kraljevska vlada u Londonu i ravnogorci u otadžbini, oni bi sebično rešili da je bolje sačekati da se fašisti izmore borbom protiv komunizma, pa da se oni, u međuvremenu naoružaniji i spremniji na rat, obračunaju sa silama Osovine. Mudri saveznici su, iako protivnici komunizma, odlučno zaključili da je fašizam najveća opasnost za čovečanstvo i da treba pomagati svakog ko doprinosi toj borbi i po tom osnovu su maksimalno pomagali "Titove partizane", pa po tom merilu čak zahtevali da se četnička vojska u otadžbini podredi partizanskoj vrhovnoj komandi, a četničko vođstvo tu Kraljevu i Vladinu odluku nije poslušalo.

Ne objašnjava samo prošlost sadašnjost, nego i sadašnjost objašnjava prošlost. Danas je mnogo jasnije da ravnogorski pokret, kao nacionalistički, monarhistički i velikosrpski, nije mogao da bude rešenje za uspeh u ratu, obnovu raskomadane Jugoslavije i obnovu zajedničkog života njenih naroda. Partizanski internacionalizam, morao se sukobiti sa ravnogorskim velikosrpskim hegemonizmom, ali je morala propasti i politikantska namera da se sa odbacivanjem komunizma odbaci i partizanski antifašizam. Samo bi istinski borci protiv fašizma, ma ko oni bili, imali pravo da prigovaraju komunistima što su bili rešeni da svoju pobjedu krunišu revolucionarnom promenom režima, koji su ravnogorci nameravali da obнове.

Ni današnji antikomunisti ništa nisu naučili od svojih prethodnika. Brisanjem partizanskih borbi i pobjeda Srbija se ispisuje i iz evropske antifašističke istorije. Čak ni Vojska Srbije danas ne beleži nijedan datum iz antifašističkog rata, jer četnička ratna hronika beleži samo svoje borbe protiv partizana. Ni partizanskog vrhovnog komandanta maršala Tita - za razliku od celog sveta - ovde niko od zvaničnika ne pominje sa poštovanjem, iako je u njegovim brigadama, divizijama, na kraju i armijama, bilo najviše baš Srba pa tako i najviše izginulih u borbi protiv okupatora. Ako srpski partizani nisu srpski borci protiv fašizma, onda ni Srbije nema među pobednicima u antifašističkom ratu. Ni sada se ova 65. godišnjica oslobođenja Srbije i Beograda ne bi proslavljala, niti bi se na brzinu obnavljalo oštećeno i zapušteno spomen-groblje hiljada sovjetskih i partizanskih boraca, da na taj dan u Srbiju ne dolazi ruski predsednik Medvedev.

Svako zanemarivanje istine se sveti. Da je posle pobjede u ratu bilo manje pobjedničke pravde i glorifikacije, a više spremnosti za uvođenje građanskog reda i pravnog poretka, ne bi se danas moglo proizvoljno tvrditi da su posle oslobođenja "komunisti" u Beogradu pobili dve, pet, čak i pedeset hiljada, a u celoj Srbiji čak stotine hiljada isključivo nevinih ljudi. Lako se

izmišljaju podaci, kad ne postoje verodostojni dokumenti ili nisu sačuvani. Kao da saradnika okupatora, potkazivača i batinša, uopšte nije ni bilo, kao da su svi koji su kažnjeni bili nevin i već zbog toga što su ih kažnjavali partizanski oslobodioci. Žalostno je i nemoralno što prve godine, nakon pada Miloševića, na dan oslobođenja Beograda, 2001, čak nisu ni položeni venc i na grobove partizanskih i ruskih boraca, sa bestidnim obrazloženjem tadašnjeg gradskog čelnika da 20. oktobar 1944. nije bio oslobođenje, nego komunistička okupacija. Takvi čak ni surovu okupatorsku odmazdu "sto za jednog" ni danas ne osuđuju kao nacističko divljaštvo, nego kao komunističko izazivanje.

Ciničan je prigovor - da su partizani tokom okupacije u Beogradu ubili više Srba nego Nemaca. Tako se samo sakriva istina da je, nažalost, neočekivano veliki broj Srba revnosno obavljao najsvramnije okupatorske poslove. Doratna antikomunistička policija a najviše, Nedićeve i Ljotičeve formacije, pobile su i poklale na hiljade antifašista, pacifikujući Srbiju koja se digla na ustanak. Oni su proganjali, hapsili i premlačivali antifašiste i nedužne građane, upravljali Banjicom i Sajmištem i jajinačkim strelištem, njihov Nedić je zaslužio Hitlerovu pohvalu što u Srbiji već 1943. više nije bilo živog Jevrejina... Bilo je u burnim danima oslobođenja mnogo suvišnih udaraca i osvetničke "pravde", ali je ovde bilo i najviše kolaboracije i nacionalne izdaje. Ni u jednoj okupiranoj evropskoj zemlji nije bilo toliko brojnih oružanih formacija, koje su aktivno pomagale okupatore u pokoravanju domaćeg stanovništva.

Takvu reviziju ne motiviše istinoljubivost, nego potreba da se obezbedi antifašizam i da se spreči prihvatanje evropskih vrednosti, da se promeni raspored na političkoj sceni. Revizija istorije narodnooslobodilačke borbe zato je samo još jedan pokušaj zaustavljanja evropske orijentacije ove zemlje. Obuzeti nacionalizmom to, devedesetih godina, nažalost, nisu bili u stanju da shvate ni neki naši saborci, poneseni iluzijom da Milošević samo želi da spase Jugoslaviju.

Ovaj današnji, u elegantno demokratsko odelo preobučeni velikodržavni nacionalizam, integralni je - eksplicitni ili podrazumevajući, intelektualni, moralni ili mentalni - sastavni deo svih aktuelnih vladajućih ideologija i skoro svih stranačkih političkih programa. Srbija još uvek nije našla svoje pravo mesto u odnosima sa susjedima, sa Evropom i svetom. Nema više vremena i prostora za izbegavanje kategoričkih odgovora na brojna politička pitanja: da li je Srbija nedvosmisleno rešena da ispuni sve uslove za pridruženje Evropskoj uniji, za blisko prijateljstvo sa susjedima, za punu istinu o srpskoj odgovornosti za raspad Jugoslavije, ratovanja, zločine i zločinca, za realan odnos prema već osamostaljenom Kosovu, autonomiji Vojvodine, državnoj celovitosti BH, s obzirom na očekivanja Republike Srpske za podršku njenoj ambiciji državne nezavisnosti. Odnos prema pravima manjinskih skupina; verskih, rasnih, klasnih, seksualnih... A pri svemu tome - ne na poslednjem mestu po važnosti - odnos prema porastu profašističkog nasilja, koje ima oslonce i u nekim državnim strukturama. Zbog tih nejasnoća, ne treba se čuditi što ohrabreni neonacisti, huligani, klerofašisti, paradiraju, haraju, prete smrću po ulicama naših gradova sa kukastim krstovima, fašističkim poklicima i slikama "srpskih heroja" Karadžića, Ratka Mladića i Draže Mihailovića... Da li su novi *stubovi* spoljne politike i nova *strateška partnerstva*, izraz smanjene uverenosti u evropsku perspektivu?

Bez jasnih odgovora na ova pitanja, nema ni Evrope u Srbiji, ni Srbije u Evropi.

I sasvim na kraju: sa Jugoslavijom, Srbija je bila velika država na Balkanu. Bez nje, ostaje joj - ako se i dalje bude odričala svoje prošlosti u Federativnoj Jugoslaviji - da nastavi tamo gde je, kao država, stala 1918 godine.

ŽIVAN ŽIKA STOJŠIĆ

SLOBODA JE STIGLA SA ZAPADA I ISTOKA, SA SEVERA I JUGA

Pre 65. godina, u popodnevnim časovima upravo na današnji dan (14. oktobra), počela je završna bitka za oslobođenje Beograda u II svetskom ratu.

U sredinama gde se oko pojmova sloboda i ropstvo, patriotizam, kvislinštvo i saradnja sa okupatorom, ne postavlja nikakva dilema, ništa naknadno ne treba dokazivati. Obeležavanje jubilarnih antifašističkih datuma i godišnjica oslobođenja od nacifašističkih zavojevača prigodan je svečani čin poštovanja prema onima koji su doprineli pobjedi, odavanje počte žrtvama.

Kod nas se, međutim, davno dobijene bitke moraju potvrditi novim i upornim angažovanjem. Suočavamo se, naime, sa agresivnim tvrdnjama kako Beograd i Srbija oktobra 1944. nisu oslobođeni već okupirani; prisutna su nastojanja da se pokaže kako su naši kvislinzi i četnici bili zapravo realpolitičari pri čemu se zaboravlja da je, već od kraja 1941, to jest od Hitlerove objave rata Sjedinjenim Američkim Državama, borbeni antifašizam u čitavom svetu bio jedina realna politika. Kvislinštvo, kolaboracija i saradnja sa nacifašizmom svuda, pa i kod nas, već tada su bili izvan svakog političkog realizma te su uzaludni svi pokušaji da im se naknadno revidira doživljeni moralni, politički i vojni sunovrat.

S obzirom na te pokušaje prekrajanja istorije, dužni smo da koristimo konkretne povode, a 65. godišnjica oslobođenja Beograda i Srbije u II svetskom ratu jedna je od takvih prilika, da se podsetimo kome su danas saradnici sa nacifašistima potrebni kao žrtve i zašto. Odgovor je kratak i jasan - konzervativnim društvenim snagama, ostrašćenim nacionalistima svih partijskih usmerenja i dobrom delu klera. Odnosno, kako navodi profesor sociologije politike dr Todor Kuljić, obnovljenom nacionalnom kapitalizmu potrebna je izmenjena slika rata i represivna slika komunističkog antifašizma jer, prema ovom etnocentričnom mišljenju, od fašizma ima i gorih stvari. To su kosmopolitizam, internacionalizam i mondijalizam, te domaće kvislinge i razne nacionalne i gorske garde treba rasteretiti od kvislinštva da bi se kompromitovala levica, koju, po današnjim revizionistima istorije, treba lišiti antifašizma kao njenog važnog moralno-političkog kapitala.

Iz ove dijagnoze, za današnje antifašiste aktuelna je poruka: borba protiv relativiziranja fašizma i jasnije ukazivanje na fašističku suštinu domaćeg kvislinštva - doprinos je borbi za suzbijanje i sprečavanje desnog ekstremizma.

U tom kontekstu posmatramo i oslobođenje Beograda kao presudan događaj u oslobađanju Srbije od nacifašizma i terora koji su vršili ne samo okupatori već i svi njihovi domaći saradnici. I odmah na početku neophodno je reći: sloboda je stigla i sa istoka i zapada, i sa severa i juga, a ne samo sa istoka, kako smo pre neki dan mogli da pročitamo u krupnom naslovu jednog beogradskeg dnevnika. Sa zapada su stigle snažne formacije Narodnooslobodilačke vojske koje su stvarale uslove za početak beogradske operacije i, potom, učestvovali i u njenom završnom činu. Sa juga, gde su 1944. formirane mnoge nove partizanske divizije i gde je delovao Glavni

štab Srbije. Sa severa, sloboda je stizala učešćem vojvođanskih brigada i divizija, a sa istoka nastupom boraca Crvene armije kojima su prihvatnicu, pri prelasku Dunava, pružili srpski partizani da bi potom, rame uz rame, vodili borbe protiv zajedničkog neprijatelja.

Uoči priprema za partizanski pohod na Beograd, u proleće i početkom leta 1944, posle odluka i dogovora najviših predstavnika velikih sila antifašističke koalicije na prethodno održanoj Teheranskoj konferenciji, ušlo se u završnu fazu II svetskog rata. Iskrčavanjem u Normandiji, probijen je nemački "Atlanski bedem" i otvoren drugi front. U Italiji, savezničke snage nastupale su ka Rimu. Na istočnom frontu, gde su bile gotovo dve trećine nemačkih snaga, Crvena armija je avgusta, u jašičinjevskoj operaciji, na prilazima Balkanskom poluostrvu, razbila nemačku strategijsku grupaciju "Južna Ukrajina" i otvorila pravac prodora ka Budimpešti i Beču.

Predstojalo je, dakle, spajanje istočnog i zapadnog fronta i to preko jugoslovenskih prostora i uz najaktivnije učešće partizanske Narodnooslobodilačke vojske koju i Anglo-Amerikanci i Sovjetski Savez uvažavaju kao nezaobilaznog i izuzetno važnog saveznika u predstojećim završnim operacijama za konačno slamanje fašističke Nemačke. Do tada samostalno jugoslovensko ratište, postaje još značajnije za sve zaračene strane. Susretom sa armijama zapadnih i istočnih saveznika obrazuje se neprekinuti jugoslovenski front od Mađarske do Jadrana, kao južni luk strategijskog okruženja Hitlerovih armija u Evropi, što je za nemačke oružane snage krajnje nepovoljno.

Na teritoriji Jugoslavije u to vreme je oko 300 hiljada nemačkih vojnika i oko 400 hiljada Nemcima podređenih pripadnika kvislinških i četničkih oružanih formacija. Vardarsko-moravskom dolinom i, dalje, preko Beograda, bilo je planirano i izvlačenje nemačke grupe armija "E" sa oko 350 hiljada vojnika. Hitleru je stalo da, izvlačenjem snaga sa juga, skрати front i dobije na vremenu, te naređuje da se ovaj prostor brani po svaku cenu.

S druge strane, Nemcima se ovde suprotstavljalo oko 350 hiljada partizana svrstanih u 12 korpusa, 39 divizija i više samostalnih brigada, bataljona i partizanskih odreda, pri čemu se broj boraca i jedinica neprestano uvećavao. Antifašističkim saveznicima više je nego jasan ogroman značaj njihovog borbenog angažovanja i doprinosa. Zato, u skladu sa sopstvenim i zajedničkim interesima, naoružanjem i opremom sve izdašnije pomažu jugoslovenske partizane. S druge strane, i vrhovna komanda nemačkog Vermahta već je krajem 1943. procenila da je prostor Balkana "pozicija od odlučujućeg značaja za dalje vođenje rata".

U takvim okolnostima, Titu je veoma važno da, u cilju što bržeg oslobođenja zemlje, uključujući i teritorije koje su svojevremeno odvojene od Jugoslavije kao matice, Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije dejstvuje na levom krilu III ukrajinskog fronta i, oslobađanjem Srbije i Beograda, sebi stvori snažno zaleđe za vođenje završnih operacija. Vrhovni komandant racionalno zaključuje: "Ono gde mi prvi stupimo, teško će nam oduzeti; gde drugi dođu pre nas, teško će nam dati." Ima na umu i to da će, zarobljavanjem i razoružanjem nemačkih snaga koje se povlače sa juga, Narodnooslobodilačka vojska znatno ojačati svoju materijalnu bazu.

Put ka tom cilju nalaže formiranje krupnijih formacijskih sastava - operativne grupe divizija i korpusa i njihov prodor na istok preko Lima i Drine, uz konačan obračun sa kvislinškim i četničkim jedinicama koje se bore na strani Nemaca i u njihovom interesu. Operativna grupa sa 2. proleterskom, 5. krajiškom i 17. istočnobosanskom divizijom dobila je zadatak da počne realizaciju plana Vrhovnog komandanta i da težište operacija prenese u Srbiju. Ova grupacija je, iz reona Berana, forsirajući Ibar, krajem jula 1944. izbila na Kopaonik i tu

zadala težak udarac tada najjačem i najbrojnijem delu četničkih snaga. Pritom je uspostavljena veza sa divizijama pod komandom Glavnog štaba Srbije sa Kočom Popovićem na čelu, koje su u toku avgusta 1944. oslobodile jugoistočnu Srbiju i, ugrožavanjem i presecanjem južnomoravskih i nišavskih komunikacija, vezivale za sebe jake neprijateljske snage.

Prvi proleterski korpus sa 1. proleterskom i 6. ličkom proleterskom divizijom, krenuvši od Drvara, uz neprestane borbe protiv Nemaca, Bugara i četnika, stigao je do Zlatibora i do početka septembra razbio četničke korpuse na Jelovoj gori i u okolini Požege i Valjeva.

Dvanaesti udarni vojvođanski korpus, sa 16. i 36. vojvođanskom a kasnije i sa 11. krajiškom i 28. slavonskom divizijom, posle izuzetno napornih marševa i teških borbi, takođe je početkom septembra izbio na Taru i Povlen, bukvalno razjurio četnike i svojim desnim krilom uspostavio kontakt sa 1. proleterskim korpusom.

Kada se tome doda i uspešno dejstvo partizanskih jedinica u rejonu Rudnika, Venčaca, Bukulje i Kosmaja, kao i masovno pristupanje građana ovih delova Srbije partizanskim jedinicama, stvoreni su preduslovi za konačno oslobođenje Srbije i Beograda.

Ovde se neminovno postavlja pitanje: zašto se toliko pomirljivo četnici i šta su oni tražili na nemačkoj strani a naročito posle sporazuma Tito-Šubašić, kada su ih i izbeglička vlada u Londonu i kralj pozvali da se stave pod Titovu komandu, uz jasno i sa te strane stavljanje do znanja da će u suprotnom biti tretirani kao izdajnici i zločinci. Drugim rečima, tada kada je ishod II svetskog rata bio potpuno izvestan, a samo se postavljalo pitanje trenutka njegovog okončanja, kojom se vojnom i političkom logikom rukovodio tada već iz Londona smenjeni Draža Mihailović?

Poznato je da je još krajem 1943, posle četrdesetodnevnog boravka u jedinicama Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, major Lin Feriš podneo izveštaj američkoj vladi u kome ističe da je "partizanski pokret od daleko većeg vojnog i političkog značaja no što se u svetu misli" jer "operiše od Albanije do Austrije i od dalmatinske obale do Beograda". A baš u to vreme Draža Mihailović poziva svoje komandante da "najenergичnije udare na komuniste gde god se zateknu" pri čemu navodi i kako: "Napadajte ih dok se bore sa okupatorom", u trojkama i s leđa..." Nemcima, razume se, to odgovara. Njihov komandant Jugoistoka feldmaršal Maksimilijan von Vajks izveštava Berlin da je sklopio sporazum sa četničkim vođama po kome su četnici obavezni da u zajedničkim borbama protiv Narodnooslobodilačke vojske "budu potčinjeni nemačkom komandovanju". Ne bez Dražinog znanja i odobrenja, sklopljeno je više nemačko-četničkih sporazuma u raznim delovima Srbije. Major Račić, kao njegov opunomoćenik, avgusta 1944, dok partizanske jedinice nastupaju ka Beogradu, na dogovorima sa Nemcima u Topoli zalaže se da se Nedićeva Srpska državna straža, Ljotićev Srpski dobrovoljački korpus i formacije Draže Mihailovića združeno na nemačkoj strani bore protiv partizana. I, kako je zabeležio Ritmajster Vrede, Račić je doslovcie rekao: "Pokret Draže Mihailovića je spreman da u celosti ide u ovaj front. Mi se obavezujemo da ćemo biti verni. Pokret Draže Mihailovića spreman je da pruži sve garancije koje Nemci budu zahtevali. Naše smrtno neprijateljstvo protiv komunizma najbolja je garancija naše vernosti..."

I u tom trenutku potvrđena je sprega: nemačkoj potrebi da se centralni Balkan brani svim raspoloživim snagama, a sopstvenih je bilo sve manje, dobro je došla četnička spremnost da se, zajedno sa nedićevcima i ljotićevcima, stave pod jedinstvenu nemačku komandu. To je, ako se uvažavaju činjenice, potpuno jasno; teže je, međutim, objašnjivo kako se ova čvrsta saradnja sa nacistima može podvesti pod pojam antifazišma,

što je učinjeno zakonom kojim su četnici izjednačeni sa partizanima.

Tako su se četnici našli u najisturenijoj liniji odbrane Beograda pa su se, u nastupu ka glavnom gradu, partizanske jedinice, i na južnom i na zapadnom pravcu, sa njima morale žestoko sukobiti. Kada je ta spoljna breša bila probijena, otvoren je prolaz ka Beogradu gde ih je čekala utvrđena nemačka odbrana. U neposrednoj bitki za Beograd, četnika nije bilo mada su, neposredno pre toga, neki njihovi sastavi promarširali beogradskim ulicama da bi se potom uputili ka železničkoj stanici u Topčideru, gde su se ukrkali u vozove koje su im Nemci obezbedili da stignu do Kraljeva i da se zatim, zajedno sa Nemcima, povlače preko Sandžaka i u Bosni Nemcima štite odstupnicu.

Kada su jedinice Crvene armije stigle u Bugarsku, Tito, kao vrhovni komandant i predsednik Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije, 19. septembra putuje u Moskvu gde je, na molbu s ruske strane da se da pristanak za privremeni ulazak sovjetskih trupa na jugoslovensku teritoriju, postignut sporazum za nastup Crvene armije ka Mađarskoj i Austriji. Istovremeno je dogovoren i okvirni plan zajedničkih operacija u oslobađanju Srbije potom detaljnije razrađen u Štabu III ukrajinskog fronta u Krajovi u Rumuniji.

Šestog oktobra, Vrhovni komandant najavljuje Prvoj armijskoj grupi da predstoji konačna bitka za Beograd, a 10. oktobra stiže i konkretna zapovest da se u napad krene zajedno sa jedinicama Crvene armije. Tito pri tome naglašava da je politički važno, što je i njegova lična želja, da u Beograd prve uđu naše jedinice.

U Beogradu je tada bila nemačka korpusna grupa generala Vilija Šnekenburgera sa preko 30 hiljada vojnika, oko 300 artiljerijskih oruđa, sedamdesetak tenkova, 75 aviona bombardera i isvesnim brojem lovačkih aviona. Iz istočne Srbije približavala se korpusna grupa generala Valtera Štetnera sa tri divizije i snažnom mehanizacijom. Nemci su pravovremeno izgradili spoljni i unutrašnji sistem odbrane. Prvi, sa osloncem na Avalu, a drugi na prilazima grada sa uporištima na Čukarići, Banovom brdu, Košutnjaku, Dedinju, Banjičkom visu, Konjarniku i Zvezdari. Na mnogim raskrsnicama i drugim punktovima u samom gradu stvorene su jake odbrambene tačke a naročito na Kalemegdanu, Terazijama, oko savskog mosta i železničke stanice, na uglovima Nemanjine, Sarajevske i Kneza Miloša...

U Beogradskoj operaciji, u sastavu Prve armijske grupe, odnosno 1. proleterskog i 12. udarnog korpusa, učestvovalo je devet divizija sa oko 50 hiljada boraca. Kako je to, čestitajući oslobođenje Beograda, pomenuo i Tito, bili su to "sinovi junačke Šumadije, junačke Krajine i ostale Bosne, junačke Crne Gore, sinovi bijelog Zagreba i Hrvatskog zagorja, sinovi kršne Like, Dalmacije, Slavonije, Vojvodine i sinovi Slovenije". Konkretno: u divizijama 1. proleterskog korpusa bile su brigade: u 1. proleterskoj - 1, 3, i 13. proleterska (hrvatska) i 8. crnogorska; u 5. krajiškoj diviziji - 1, 4. i 10. krajiška i 21. srpska brigada; u 6. proleterskoj 1, 2. i 3 (lička) i 22. srpska brigada; u 21. diviziji - 2. proleterska, 4. i 5. srpska brigada; u 17. diviziji - 2. krajiška, 6. proleterska i 15. majevička brigada. U sastavu divizija 12. korpusa bile su: u 16. diviziji - 1, 2. i 4. vojvođanska brigada; u 36. diviziji - 3, 5. i 6. vojvođanska brigada; u 11. diviziji - 17, 21. i 25 slavonska brigada. Od 17. oktobra u beogradskoj operaciji učestvovala je i 23. divizija 14. korpusa iz grupacije pod komandom Koče Popovića.

Od jedinica Crvene armije, glavni učesnik bio je 4. mehanizovani gardijski korpus pod komandom generala Vladimira Ivanovića Ždanova. U tenkovskoj i tri mehanizovane brigade ojačane artiljerijskim, protivtenkovskim, minobacačkim i inženjerskim jedinicama bilo je oko 17 hiljada boraca. U toku operacije i u zaleđu, angažovani su i delovi pet streljačkih

divizija, 5. gardijska motorizovana streljačka brigada, kao i Dunavska flotila Crvene armije.

Od 11. do 14. oktobra razbijena je nemačka spoljna odbrana Beograda a prilazi gradu zaposednuti su pre dolaska grupacije "Štetner".

Na današnji dan (14. oktobra) 1944. u toku popodneva, u četiri kolone krenulo se na sam grad. Posle dvodnevni borbi pretežan deo Beograda bio je oslobođen. Iz reona Požarevca nailazi, međutim, izetno jaka grupacija "Štetner" o čijoj snazi ni sovjetske ni partizanske jedinice nisu imale pravu predstavu. Situacija bi postala dramatična u slučaju da se Štetnerove jedinice spoje sa nemačkim snagama u gradu. Ugrožen je i deo mehanizovanih, teže pokretljivih jedinica Crvene armije. Partizanski komandant Peko Dapčević povlači iz grada delove svojih snaga i usmerava ih prema Avali, ne smanjujući dejstva u samom gradu.

U završnoj etapi, od 18. oktobra razbijena je Štetnerova grupacija. Posle pogibije komandanta, od oko 30 hiljada vojnika samo manji deo uspeva da se izvuče prema Šapcu ili pređe preko Save. Nastavljaju se borbe oko uporišnih tačaka nemačke odbrane na Čukarici i u najužem delu grada - na prilazima savskom mostu, Terazijama, Kalemegdanu. U zoru 20. oktobra osvojena je kalemegdanska tvrđava, a nešto kasnije i glavna železnička stanica i savski most, koji je od miniranja samoinicijativno sačuvao učitelj u penziji Miladin Zarić. Borac Miladin Petrović, jedini od sedmorice koji su, uz borbu, krenuli ka vrhu palate "Albanija", ističe zastavu kao simbol slobode i pobeđe. Pred podne, pojedine partizanske i sovjetske jedinice prelaze preko mosta na levu obalu Save, a borbe se okončavaju i na Čukarici...

U neposrednim borbama za Beograd poginula su 2.953 borca Narodnooslobodilačke vojske a oko četiri hiljade je ran-

jeno. Poginulo je i 960 crvenoarmejaca. Nemačke snage pretrpele su mnogo veće gubitke - blizu 17 hiljada poginulih i oko devet hiljada zarobljenih.

Dobijena je tako bitka kojom je oslobođen ne samo glavni grad nego i pretežan deo Srbije, ali rat još nije bio okončan. Nemačkim trupama, koje su se povlačile sa juga, definitivno je presečena glavna magistrala Balkanskog poluostrva. Biće prisiljene da se probijaju teškim putnim pravcima preko Sandžaka, Crne Gore i Bosne, trpeći pritom velike gubitke. Stvorena je velika slobodna teritorija kao stabilna pozadina i izvor materijalnih i ljudskih rezervi za dalja dejstva Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Beograd postaje vojni i politički centar gde će potom biti donete dalekosežne odluke za budućnost Jugoslavije i Srbije.

U neposrednoj blizini još je, međutim, surovo ratište - Sremski front koji će odneti preko 13 hiljada dragocenih života. Mnogi danas pričaju kako je u Srem "Tito srpsku omladinu poslao na klanicu". Namerno zaboravljaju da je na klanicu zaista odvedeno 20 hiljada srpskih mladića. Učinio je to Draža Mihailović kada je ishod rata već bio sasvim izvestan i ta žrtva potpuno je besmislena. Odveo ih je u Bosnu da bi izginuli braneci odstupnicu nacističkom zavojevaču.

Zato je obeležavanje 65. godišnjice Beograda za nas i pitanje odnosa prema žrtvama. Falsifikatorima istorije, koji naknadno prekraju istorijsku zbilju, bez uvijanja treba reći da je ne samo licemerno nego i nemoralno to što rade. Skrnave sve žrtve položene na oltar slobode sopstvenog naroda. Ne samo one u narodnooslobodilačkoj borbi i II svetskom ratu, već i u svim oslobodilačkim i odbrambenim ratovima, uključujući i 1914, 1915. pa od Soluna do oslobođenja Beograda 1918. Sve te pobeđe skupo su plaćene ali su te žrtve imale smisao i sve su ravnopravne u svojoj veličini.

PISMO SAVEZA ANTIFAŠISTA SRBIJE PREDSEDNIKU REPUBLIKE

Poštovani gospodine predsedniče,

Savez antifašista Srbije sa velikim zadovoljstvom prihvatio je činjenicu da će, na Vaš poziv, Predsednik Ruske Federacije 20. oktobra posetiti Beograd i Srbiju povodom 65. godišnjice oslobođenja u Drugom svetskom ratu. Time se naša država distancira od one prakse koja je na međunarodnom planu isključivala njeno prisustvo u obeležavanju značajnih datuma antifašističke borbe, žrtava i pobeđa antifašističke koalicije.

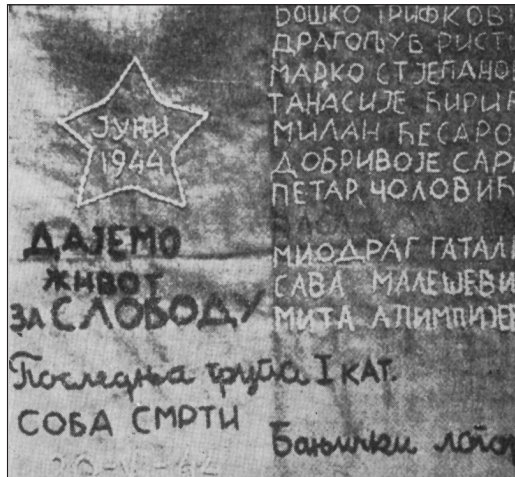
Obraćamo se uvereni da je to izvanredna prilika da se sa zvaničnog mesta ukloni i ljaga koja je slobodarskom Beogradu i Srbiji naneta svojevremenim tumačenjima kako oktobra 1944. Beograd i Srbija nisu oslobođeni već okupirani. Time bi se jasno stavilo do znanja šta se misli i o onim tumačenjima državnog kontinuiteta izraženim i postavljanjem slika Milana Nedića i Dragog Jovanovića u prostorije Vlade Srbije, odnosno Skupštine Beograda. Sa okupatorom i okupatorskim režimima kontinuitet ne uspostavlja niko ko drži do sopstvene slobodarske i državne tradicije.

Ovo je takođe prilika, a i obaveza, da se uredi spomenici koji podsećaju na antifašističku borbu i žrtve, a posebno Groblje oslobodilaca Beograda. Isto tako, i da se preispita politika imenovanja ulica koja je sa uličnih tabli izbrisala imena komandanata sovjetskih jedinica koje su učestvovala u oslobađanju Beograda, pri čemu bi Beograd morao da se oduži i najznačajnijim partizanskim komandantima.

Verujemo, gospodine predsedniče, da ćete svemu tome dati i lični doprinos.

Ovo pismo, kao i pismo gotovo iste sadržine predsedniku Skupštine Beograda Aleksandru Antiću, upućeno je početkom septembra. Sem što je ekspresno uređeno godinama zanemarivano Groblje oslobodilaca Beograda, neposredan ili posredan odgovor nije stigao ni sa jedne od dve pomenute adrese. Doduše, svojevrstan javni odgovor predstavlja akademija održana 20. oktobra u Sava centru koja, međutim, takva kakva je bila, ne garantuje da će politički establišment Srbije odustati od blagonaklonog odnosa pa i veličanja kvislinga i saradnika sa okupatorom i daljeg isključivanja Srbije iz kruga pobjednika nad nacifašizmom u Drugom svetskom ratu. Odnosno, kako je to konstatovao jedan satiričar: "Zbog posete Medvedeva, potraga za grobom Draže Mihailovića odlaže se za jedan dan!

HOĆE LI SLOBODA UMETI DA PEVA KAO ŠTO SU SUŽNJI PEVALI O NJOJ

Đurđelina Đuka Dinić, narodni heroj, streljana 25. maja 1943:

...Na saslušanju i suočenju, Đuka je odricala bilo kakvu partijsku aktivnost, čak nije priznala ni svoje pravo ime, pa je u toku istražnog postupka i kasnije u logoru vođena kao Mirjana Obradović. Prilikom saslušanja policija je primenila sve znane metode mučenja da je slomi. Između ostalog, polomili su joj noge i ruke, bila je potpuno deformisana jer su je tukli žilom po nekoliko sati a zatim je vešali stavljajući joj glavu između nogu i vezujući ruke i noge lancima. Posle dugod ispitivanja i mučenja u policiji, islednik je, zatvarajući prazan Đukin dosije, morao da napiše: "I pored svih sredstava koja smo primenili, nije htela da prizna ni svoje pravo ime. Vodimo je kao Mirjanu Obradović, a znamo da nije to. Na saslušanjima sa drugim uhapšenima, govorila je samo: 'Ja ih ne poznajem!' To je sve što je pristala da kaže..."

Ime Đuke Dinić, kao i mnoga druga koja podsećaju na antifašističku narodnooslobodilačku borbu, izbrisano je poslednjih godina, sa uličnih tabli u okolini Smederevskog đerma u Beogradu.

Zora Ilić-Obradović, završila Filozofski fakultet a diplomirala na Pravnom, streljana 11. septembra 1944. Pred odlazak na gubilište piše četvorogodišnjoj ćerki:

Moja draga Ljolja,

Pišem ti iz zatvora u nadi da te moje pismo zatekne živu i zdravu. Nemoj da tuguješ za mnom rođena moja devojčice ako sutra ostaneš bez mene. Kad odrasteš, shvatićeš da drugog puta za pošteni čoveka nije moglo da bude, nego borba za oslobođenje naše zemlje od neprijatelja svih vrsta, borba za socijalističku zajednicu. Ta borba traži žrtve, ali ona neće biti uzaludna, jer je pobjeda naša.

Žao mi je Ljoljice moja, što ostaješ bez oca i bez majke. Kad na to pomislim, cijepa mi se srce od tuge i bola, ali ja to ne mogu da izmijenim. Ostaj mi zdravo rođena moja, slušaj baku, ne daj joj da plače, ona sad nema nikoga do tebe. Budi prema njoj pažljiva i nježna kao što si bila prema meni.

Ljubi te svim svojim srcem

Tvoja mama

Banjički logor 1944.

- Poruka okupatora i odgovor: rodoljubi obešeni na Terazijama, avgust 1941. i plakat na beogradskim ulicama istog leta

USTAVNOM SUDU REPUBLIKE SRBIJE

Predmet: Inicijativa za ocenu ustavnosti Zakona o rehabilitaciji

Predlagači: - SUBNOR Srbije, Savez antifašista Srbije i Društvo za istinu o NOB-u i Jugoslaviji

Mi dole potpisani predlagači pokrećemo inicijativu, u smislu člana 168. Ustava Republike Srbije, da Ustavni sud Srbije pokrene postupak za ocenu ustavnosti Zakona o rehabilitaciji koji je objavljen u Službenom glasniku RS br, 33/2006, te da nakon sprovedenog postupka utvrdi da taj zakon nije u saglasnosti sa Ustavom Republike Srbije, opšteprihvaćenim principima međunarodnog prava i potvrđenim međunarodnim ugovorima.

OBRAZLOŽENJE

Ne upuštajući se u političke ocene ovoga zakona, ipak smatramo da bi Ustavni sud morao da uzme u obzir i to šta je bio njegov cilj i kakve društvene i političke implikacije može da ima njegova primena.

Cilj ovoga zakona jeste rehabilitacija četničkog pokreta koji je, u sudbonosnom periodu drugog svetskog rata, za svoj glavni vojni i politički cilj izabrao borbu protiv Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, kao priznate i uvažavane snage antifašističke koalicije. U ostvarivanju tog cilja četnički pokret je stupio u tesnu saradnju sa okupatorom i time se objektivno, u globalnoj konfrontaciji između fašizma i antifašizma, svrstao na stranu fašizma. Danas, kada čitava Evropa, i na Zapadu i na Istoku, slavi Dan pobeđe nad fašizmom kao jedan od svojih najvećih praznika, pokušaj rehabilitacije poraženih kvislinških snaga predstavljao bi uvredu za vrednosti i tekovine antifašizma na kojima počivaju odnosi među narodima i državama na našem kontinentu, što bi imalo dalekosežne negativne implikacije po međunarodni položaj Srbije.

Iz ovakvog političkog cilja nužno je proizašao sukob ovog zakona sa pravom, što se naročito ogleda u sledećem:

▶ **1.** Ovim zakonom krši se jedno od osnovnih načela krivično-pravne rehabilitacije, prihvaćeno u svim modernim krivičnim zakonodavstvima, da rehabilitacija zavisi od **težine** krivičnog dela kao što je to propisano u članovima 97-100 Krivičnog zakonika Srbije. Ovaj zakon, međutim, potpuno zanemaruje težinu krivičnog dela i rehabilitaciju vezuje samo za motive osude, tj propisuje da će se rehabilitacija dati licu koje je iz **političkih ili ideoloških razloga** lišeno nekog prava. Praktično to znači da i lice koje je počinilo višestruko umišljajno ubistvo može biti rehabilitovano ako se stane na stanovište da je osuda bila motivisana političkim ili ideološkim razlozima.

▶ **2.** Poseban problem predstavlja pitanje dokazivanja da li je neko lice lišeno prava iz političkih ili ideoloških razloga, jer su to vanpravne kategorije a ne pravne norme i one se mogu tumačiti vrlo različito, u zavisnosti od političkog ili ideološkog stava onoga ko ih tumači. Na taj način se sud, koji treba da sudi po pravu, stavlja u službu tekuće politike i ideologije. Šta više, sud uopšte **nije ni ovlašćen** da ceni da li je neko lice lišeno prava iz političkih i ideoloških razloga. U članovima 1,2 i 3 zakona unosi se tolika proizvoljnost i arbi-

trarnost da će sud biti prinuđen da prihvati svaki zahtev za rehabilitaciju ako njegovi podnosioci tvrde da je osuda doneta iz političkih ili ideoloških razloga. Jer, podnosioci zahteva uopšte nisu dužni da bilo šta dokazuju, pošto zakon kaže da je dovoljno podneti **opis progona i nasilja**. Taj opis može biti i vrlo paušalan opis načina hapšenja ili hvatanja osuđenog lica, njegovog saslušanja, osude i izdržavanje kazne u (tadašnjim) nepovoljnim uslovima, i sud mora sve to prihvatiti kao verodostojno i dovoljno za rehabilitaciju, jer nema pravo da bilo šta proverava ili osporava.

▶ **3.** Ovaj zakon je u oštroj suprotnosti sa članom 34. stav 6. Ustava Republike Srbije koji propisuje da "krivično gonjenje i izvršavanje kazne za ratni zločin, genocid i zločin protiv čovečnosti ne zastareva", kao i sa svim međunarodnim konvencijama koje je Srbija prihvatila a koje to isto propisuju.

Kao što je rečeno, budući da zakon ne vezuje rehabilitaciju za težinu krivičnog dela, on praktično dozvoljava rehabilitaciju i lica osuđenih za ratni zločin, genocid i zločin protiv čovečnosti. Time se na zaobilazan način krši norma o nezastarevanju krivičnog gonjenja i izvršenja kazne za ta krivična dela. Jer, rehabilitacijom se poništavaju pravne posledice osude, što znači da takva osuda ne može biti ni izvršena.

Iz ovih razloga mi predlagači smatramo da je Zakon o rehabilitaciji u nesaglasnosti sa Ustavom Republike Srbije, opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i potvrđenim međunarodnim ugovorima, pa predlažemo da Ustavni sud pokrene postupak za ocenu ustavnosti ovoga zakona i o tome donese odgovarajuću odluku.

Takođe predlažemo da Ustavni sud, u smislu člana 168 stav 4. Ustava, obustavi izvršenje svih pojedinačnih akata na osnovu ovog zakona, do donošenja konačne odluke.

Molimo da o ishodu ove inicijative budemo obavešteni.

U ime predlagača, inicijativu su potpisali: za SUBNOR Srbije, predsednik Slavko Popović, za Savez antifašista Srbije, predsednik Radovan Pantović i za Društvo za istinu o NOB-u i Jugoslaviji, predsednik Petar Matić.

REKLI SU, NAPISALI SU

DIMITRIJE BOAROV, novinar

NOVA META, MUNICIJA STARA

"Dreka koja se podigla povodom Predloga statuta Vojvodine i Zakona o njenim nadležnostima verovatno ima dva cilja: da vrati energiju mržnje strankama desnice i da srpskoj javnosti unapred ogadi decentralizaciju države. To jest, svako propitivanje o katastrofalnim učincima centralističke, konzervativne ideje u Srbiji... Problem je da, posle Slovenije Hrvatske i tako redom, sada neprijatelj od koga treba braniti Srbiju treba da postane Vojvodina... U rakursu srpske konzervativne ideje, centralna vlast mora o svemu odlučivati i sve imati pod kontrolom - inače nema države..."

LATINKA PEROVIĆ POVODOM KNJIGE "POLITIKA, TEORIJA IDEOLOGIJA" AUTORA RADOŠLAVA RATKOVIĆA

STALJINIZAM I ANTISTALJINIZAM U TEORIJI I PRAKSI JUGOSLOVENSKOG DRUŠTVA

▶ **P**redstavljanje knjige profesora Radoslava Ratkovića *Politika - Teorija, Ideologija, Stvarnost* dobar je povod da odamo priznanje misaonoj vitalnosti, moralnoj i intelektualnoj ravnoteži autora, i ujedno da izrazimo zahvalnost Fakultetu političkih nauka u Beogradu što je ovu knjigu objavio.

Knjiga predstavlja presek pedesetogodišnjeg rada profesora Ratkovića u oblasti političkih nauka: ona počinje radovima koji su objavljeni posle 1955. godine, a završava radovima napisanim i objavljenim 2004. godine. Ekstemporalna, a ne aposteriorna, knjiga profesora Ratkovića predstavlja važan prilog proučavanju istorije Jugoslavije i Srbije u razdoblju posle Drugog svetskog rata.

Karakter autentičnog svedočanstva i to o jednoj osetljivoj oblasti, oblasti političkih nauka, knjizi daje ne samo vreme u kome je pisana nego i pristup autora. Bez obzira na to da li pojave analizira kao njihov savremenik, ili ih posmatra u istorijskoj perspektivi, autor stoji nasuprot monističkom gledanju na stvarnost: ona je za njega onakva kakva je objektivno - složena. Takav pristup određuje i misaoni instrumentarij kojim se autor služi i pojmovnu mrežu koju on uspostavlja analizom delova složene stvarnosti. Način, pak, na koji piše poseduje izvesnu otmenost: ništa i nigde *ad hominem*. Ustvari, profesor Ratković potvrđuje superiornost naučnog mišljenja koje je po definiciji - kritičko.

Profesor Radoslav Ratković pripada generaciji koja je rođena u prvoj godini treće decenije XX veka. Mnogi njeni pripadnici su građanskog porekla: sam Ratković je advokatski sin. Sve njih obeležavaju dve velike linije koje presecaju XX vek: fašizam - antifašizam i staljinizam - antistaljinizam. Neki od njih se priključuju NOB-u. Godine njihovog intelektualnog sazrevanja su one koje slede posle 1948. godine, to jest posle sukoba Komunističke partije Jugoslavije sa Staljinom. U toj istoj generaciji profilise se više struja: dogmatska koja je za neku vrstu nacionalnog staljinizma; antistaljinistička, sa pozicija morala i prava i antidogmatska, sa pozicija realnog društva, sa pozicija pro-

dukcionog odnosa. Sve te struje postoje unutar Komunističke partije po onoj logici koju je još Gramši opisao: unutar jedne partije postoji uvek više partija. U njihovom odmeravanju i ishodu tog odmeravanja i iscrpljuje se istorija Komunističke partije Jugoslavije. Zato monistički pristup prošlosti i ne može dovesti do njenog razumevanja.

Profesor Radoslav Ratković pripadao je ovoj trećoj struji. Za njeno artikulisanje bitne su pedesete godine XX veka: Staljinova smrt (1953); Tajni referat N. S. Hruščova na XX kongresu KPSS (1956), čije posledice po komunistički pokret u svetu savremeni istoričari upoređuju samo sa Oktobarskom revolucijom; Beogradska deklaracija i dolazak državno-partijske delegacije Sovjetskog Saveza u Beograd (1956); trijumfalizam jugoslovenskih komunističkih, koji svoj klimaks dostiže u Programu SKJ (1958): "nauka je sama sebi sudija". A zatim, događaji u Mađarskoj i sovjetska vojna intervencija (1956) koja razotkriva suštinu: nije reč samo o odbrani ideološkog jedinstva međunarodnog komunističkog pokreta, već o velikodržavnoj hegemoniji Sovjetskog Saveza, koji stoji na čelu jednog od dva vojno-politička bloka.

Knjiga profesora Radoslava Ratkovića pokazuje da KPJ nije nikad napustila organske karakteristike sovjetskog modela: politički monopol Komunističke partije i državosvojinski odnos. Za definitivni raskid sa tim karakteristikama bio je potreban slom modela na izvoru: u Sovjetskom Savezu. Da bi načinila definitivni iskorak iz sovjetskog modela socijalizma, KPJ je morala izaći iz svoje kože. Međutim, knjiga profesora Ratkovića pokazuje, i u tome je njena posebna vrednost, da ograničenje nije bilo samo spoljnje nego je dolazilo i iznutra, iz tradicije netržišne proizvodnje. Otuda je glavno pitanje bilo, kako u okviru dvostruko zadatog okvira, iznutra i spolja, omogućiti kretanje društva mimo dominantne ideološke matrice?

Jedan od puteva bio je napuštanje dogme u nauci. U tom smislu je veoma indikativna studija profesora Radoslava Ratkovića o austromarksizmu, koju je on započeo već krajem pedesetih godina, i koja je i središte ove knjige. Uzgred, to je do danas jedina celovi-

ta studija uopšte, o ovom pravcu unutar marksizma. Teoretičari austromarksizma (Reiner, Bauer, Adler), kroz veoma dinamičnu teorijsku debatu, došli su do zaključaka značajnih za nedogmatsku evoluciju marksizma. Pre svega, do ideje o različitim putevima u socijalizam. To im je omogućilo da odbace model ruske revolucije kao neprimenjiv za zapadnoevropska društva. I to iz dva razloga: socijalna revolucija se ne može ostvarivati terorom koji vodi u despotiju i sužavanjem duhovnih sloboda bez kojih je nezamisliv razvitak modernih nauka.

Savremenici velike ekonomske krize 1929. godine i dolaska Hitlera na vlast, austromarksisti su opisali i uslove u kojima se kristalizovao fašizam. Socijalno raslojavanje, povećanje socijalne margine i njena homogenizacija pred kojom padaju fašadsne demokratske institucije. Ni danas ta analiza, kao ni njena interpretacija, nisu izgubile na značaju.

Najzad, stvarnost višenacionalne Austro-Ugarske naterala je austromarksiste da se posvete proučavanju nacionalnog pitanja koje je bilo bez presedana za marksiste. Rešenja o federalnom i konfederalnom uređenju Austro-Ugarske, do kojih su austromarksisti došli, ako su i bila moguća, pred naraslim nacionalnim pokretima pokazala su se kao teorijske konstrukcije.

Širok je spektar pitanja koja profesor Radoslav Ratković analizira, ali je jezgro tih pitanja realno jugoslovensko i srpsko društvo, naročito u decenijama posle donošenja Programa SKJ, koji je u međunarodnom komunističkom pokretu izazvao reakcije uporedive samo sa reakcijama na poziciju KPJ 1948. godine. Šezdesete godine su decenija važnih pokušaja unutrašnjih transformacija jugoslovenske države i društva. Ustav iz 1963. godine, koji je težio decentralizaciji države, izazvao je prve polemike unutar KP (Čosić - Pirjavec, Miloš Minić o autonomijama). Decentralizacija je, kao taktičko slabljenje centra, predstavljala oblik demokratizacije s ciljem dalje modernizacije društva. Privredna reforma 1965. godine je, po mišljenju i stranih istoričara, bila najdalekosežnija reforma u istočnoevropskim zemljama. Otpori su bili snažni. Udar na Službu državne bezbednosti, koja je bila jedan od stubova partijskog monopola, bio je primljen u Srbiji, zbog uklanjanja Aleksandra Rankovića, ne toliko kao udar po Srbiji, koliko kao udar po jednoj koncepciji Jugoslavije, kao unitarne i centralizovane države, čija je ideološka osnova bio državni socijalizam.

Studentski nemiri koji su 1968. godine zahvatili svet bili su različito motivisani (u SAD

Knjiga jednog od osnivača i doskorašnjeg predsednika Saveza antifašista Srbije, osnivača i profesora Fakulteta političkih nauka u Beogradu dr Radoslava Ratkovića "Politika - Teorija, Ideologija - Stvarnost", čiji je izdavač Fakultet političkih nauka a urednik prof. dr Čedomir Čupić, predstavljena je 3. oktobra 2009. na Fakultetu političkih nauka. Tom prilikom, pored autora, govorili su prof. dr Milan Podunavac, dr Latinka Perović, akademik Aleksandar Fira i prof. dr Živojin Rakočević. "Glas istine" objavljuje reč Latinke Perović.

ŠEF TITOVOG KABINETA O KNJIZI "TITO, TAJNA VEKA"

MIMO OPŠTEPRIHVAĆENIH ISTORIJSKIH ČINJENICA

Knjiga Pere Simića "Tito, tajna veka" jedna je među stotinama koje se bave Titom kao čovekom, državnikom, ličnošću druge polovine XX veka. Opisuje sva glavna razdoblja Titovog života, političkog rada i njegove funkcije.

Nesumnjivo je da je autor u knjigu ugradio ogroman trud, a ne krije da je njegov pristup jednostran a prikaz subjektivan, to jest da su u njoj date ocene - lično mišljenje autora, nezavisne od onih opšteprihvaćenih i istorijskih činjenica.

Knjizi je autor dodao podnaslov - "Tajna veka", čime se ogradio od odgovornosti za istinitost sadržaja i za subjektivan izbor dokumenata. Čitalac, doduše, ne dobija odgovor o kakvoj "tajni veka" je reč: da li su to nepotpuni podaci o Titovoj mladosti; da li je to njegovo ilegalno delovanje i rad u Partiji; da li je tajna njegovo partizanstvo ili, čak, onih trideset i više godina tokom kojih je bio nesporni vođa KPJ- SKJ i Jugoslavije, a u čitavom svetu poznati državnik, jedan od lidera pokreta nesvrstanih zemalja.

Tim podnaslovom autor nije napravio uslugu ni sebi, ni čitaocu jer navodi na sumnju ko je uopšte bio Tito i da li je kao takav uopšte i postojao. Time su dovedeni u pitanje verodostojnost, istorijska ispravnost i vrednost knjige. Čitalac se s tim suočava od strane do stranice ne dobijaju i autentične odgovore.

Slično se može reći i za dokumente kojima se autor služi. Ostavlja otvorenim zašto ih je odabrao za pojedine slučajeve. Otuda ni dokumenti ne daju celovit odgovor, niti garantuju za ispravnost podataka. Karakterističan primer je datum Titovog rođenja koji nikad nije bio definitivno utvrđen a menjao se zbog potrebe ilegalnog rada i života u ilegali.

Značajan prostor u knjizi autor posvećuje "moskovskim danima" o kojima i objavljuje najviše dokumenata. Glavna mu je namera da Tita prikaže kao "agenta Kominterne" u svetlu pisca karakteristika svojih saradnika, što je i tada bila praksa političkih partija, kao što je još i danas.

To što je Tito učestvovao u borbi za visoke partijske položaje takođe se ne može smatrati grehom jer se to i danas dešava u svakoj političkoj partiji. No, autoru su bili potrebni ovakvi Titovi "grehovi" da bi Tita ocenio kao čoveka i pristalica "sovjetske totalitarnosti". To mu je bilo važnije nego nesumnjive Titove zasluge - ujedinjenje KPJ odstranjivanjem frakcionaštva, na primer, što je bilo od odlučujućeg značaja za sposobnost Partije kao predvodni-ka narodnoslobodilačkog pokreta.

Dr Marko Vrhunec (1922) potiče iz ugledne ljubljanske građanske porodice. Prekinuvši studije, priključio se Osvobodilnoj fronti i slovenačkim partizanima. Posle rata, uz rad završio je studije i na Ekonomskom fakultetu u Ljubljani odbranio doktorsku disertaciju "Novi međunarodni ekonomski poredak". Predavao je na Fakultetu za društvene nauke i Ekonomskom fakultetu u Ljubljani.

Od 1967. do 1973. radio je u Kabinetu Predsednika SFRJ kao savetnik za ekonomska pitanja i šef ovog kabineta.

Objavio je više knjiga među kojima su i: "Međunarodna ekonomska saradnja zemalja u razvoju", "Savremeni međunarodni ekonomski odnosi", "Politička ekonomija globalizma", "Svet na raskršću", "Srećna mlada generacija" (partizanski dnevnik i autentična dokumentacija iz NOB-a), "Šest godina sa Titom", a nedavno se u Ljubljani pojavila i njegova nova knjiga "Tito, titoizam", koju se, prevedena, upravo pojavila i u Beogradu kao izdanje Saveza antifašista Srbije.

Pri opisivanju događaja, autor u svakom poglavlju daje komentar koji, gotovo po pravilu, sadrži negativnu ocenu i umanjeње Titove uloge u tim zbivanjima. To se odnosi i na glavna dostignuća titoizma. Socijalističko samoupravljanje autor tretira usputno i to pričom o američkim dolarima. Čitalac ne može da nađe ozbiljan prikaz problema jugoslovenskog socijalizma neraskidivo povezanih sa Titovom ličnošću i njegovim delom.

Pravo je autora da bira reči uključujući i prideve. No on, po pravilu, za Tita i uz Tita koristi one sa negativnim i pežorativnim konotacijama: "partijska kruna", "isterivanje iz Partije", agent, "venčanje Partijom", opsesija vlašću, "sam sebe proglašava za maršala", "ispravljač istorije" "akter raspada Jugoslavije" i slično.

Ili, kad je reč o pridevima: zločinački, nedemokratski, diktatorski, preambiciozan, itd, itd.

Sve u svemu, način pisanja navodi čitaoca na sumnju da autor nije objektivn. Nastoji da iz Titovog života izvlači samo slabe tačke i to bez objektivnog kritičkog prikaza. To je najuočljivije u odeljku "Umesto epiloga" u kome autor Tita ocenjuje apsolutno negativno. Zato sa žaljenjem konstatujemo da tako obiman rad i napore uložene u ovu knjigu ne možemo da prihvatimo kao objektivn prilog istorijskoj nauci, niti ga možemo smatrati dobronamernim. No, više od ovog zapisa, o tome treba da kažu naučnici i istoričari.

Marko VRHUNEC

protiv rata u Vijetnamu, u zapadnoevropskim zemljama protiv potrošačkog društva). U Beogradu, sasvim na tragu levice u Srbiji, nemiri su bili usmereni protiv socijalnih razlika i kapitalizma, za slobode u anarhoidnom značenju, što takođe nije bilo izvan tradicije. Intervencija trupa Varšavskog pakta u Pragu 1968, okončala je iluzije o mogućim promenama sovjetskog modela socijalizma bez obzira na njegove različite varijante, uključujući i jugoslovensku samoupravnu varijantu.

Jugoslavija je još dodatno bila opterećena pitanjem: šta posle Tita? Sistem lične vlasti bio je garant monopartijskog i državosocijalističkog sistema i obrnuto. Sedamdesete godine su protekle u traženju, kako strani istoričari kažu, održive formule. Sistem lične vlasti se potiskivao decentralizacijom, koja je značila i rešenje nacionalnog pitanja.

Srbija nije prihvatila konfederalnu formu države, ali je tu formu, svojim Ustavom od 1990, prva iskoristila za diskontinuitet sa

SFRJ. Pre nego što je monopartijski i državosocijalistički model doživeo ekonomski i politički slom, srpski partijski vrh je kroz obračun u samoj partiji i "antibirokratsku revoluciju" mobilisao mase i istrošenu ideologiju zamenio takođe ideologijom - ideologijom nacionalizma. Odbacivanjem reformi, iz "antibirokratske revolucije" moglo se krenuti samo u ratove za nove granice.

Profesor Radoslav Ratković sledi upravo ovaj proces. Na, po njemu, "nedovršenoj revoluciji", oktobra 2000. godine, nastavio je da tinja vojno-politički poraženi državni projekat. Ali je neprozirnost zbivanja omogućila da se ista politika nastavi novim sredstvima.

Čak i ako ne kao celina već kao presek poluvekovnog rada profesora Radoslava Ratkovića u oblasti političkih nauka, njegova knjiga predstavlja važnu rekonstrukciju pogleda jedne struje srpske intelektualne elite u drugoj polovini XX veka. Ona, kao ni druge dve struje, koje su napred pomenute, nije napustila ideju o mogućnosti ubrzanja

istorije i preskakanja puta prirodnog razvoja. Ali je taj put modifikovala uvažavajući odnos snaga u svetu i realno jugoslovensko i srpsko društvo. Ratković je otvoren i njegova struja je, ipak, prisiljena da ponovi istoriju. Njegova analiza potvrđuje ono što kaže Erik Hobsbaum za postkomunistička društva - nije sigurno da jedan rđav poredak, jedan nedemokratski režim zasnovan na političkom monopolu jedne partije i državnoj svojini moraju biti zamenjeni boljim poretkom, odnosno demokratskim režimom. To je i za autora knjige *Politika - Teorija, Ideologija, Stvarnost* najvažnija pouka poluvekovnog razdoblja istorije Jugoslavije koju Srbija još nije izvukla.

Uverena sam da profesor Radoslav Ratković neće prestati da se pita zašto je to tako. Jer, u odgovoru upravo na to pitanje sadržana je pretpostavka za budućnost. Iskreno želim da i radovi profesora Ratkovića o postkomunističkom razdoblju u Srbiji budu zaokruženi jednom sličnom knjigom.

O TITU, ALI I O DRUGIMA - ONAKO KAKO JESTE

ŽIVOT NEKAD I SAD - POLAZIŠTE ZA KRITIKU

► **S**ve veći socijalni problemi, manje-više na svim prostorima nekadašnje SFRJ, odnosno Titove Jugoslavije, podstiču sećanja na vreme kada se nastojalo da se, kao primarni preduslov stvarne demokratije, što potpunije ostvari pravo na rad, kada su školovanje i zdravstvena zaštita bili dostupni svima, kada se živelo dostojanstvenije, van granica putovalo bez viza, a zemlja bila ugledna u svetu. Sasvim je prirodno što se ova sećanja prvenstveno vezuju za Tita jer on i jeste osnovni simbol tog vremena i države koja, sem u pamćenju, više ne postoji.

To interesovanje prati, a delom i zloupotrebljava publicistika. Štampaju se mnoge knjige o Titu, pretežno sa komercijalnim ali i drugim, uglavnom političkim motivima, koji se moraju prihvatiti sa rezervom. Najmanje je ozbiljnih nastojanja da se Titova ličnost, svestranom analizom perioda u kojem je živio i kreirao društveno-politička zbivanja i procese, sa vremenske distance objasni primenom egzaktno naučne metodologije. Pišući o Titu, današnji autori često više govore o sebi nego o njemu. Određujući se a priori kao Titovi ostrašćeni protivnici, odmah dovode u sumnju elementarnu objektivnost. Tretirajući ga kao sve-mogućeg, optužuju ga i za ono što je realno bilo van njegove moći pa mu tako uskraćuju pravo da, poput svakog ovozemaljskog čoveka, pored vrlina, poseduje ljudske slabosti i mane. Iako nastupaju kao kritičari kulta, pretvaraju ga u kult, ne uviđajući razliku između kulta i stvarnog autoriteta. Mada sa drugih pozicija, upadaju u istu grešku kao i oni koji se u Tita bezpogovorno zaklinju i izdižu ga u sveca, tražeći u njemu uporište za sopstvenu dogmu a ne čoveka čija je veličina upravo u tome što je, nasuprot dogmama, čvrsto stajao na zemlji, prilagođavajući se zahtevima vremena, društvenog okruženja i u međuvremenu nastajalih promena.

Neki današnji "kritičari" iz političkog vrha koriste Tita da, i tri decenije posle njegove smrti, opravdavaju sopstvenu nemoć, promašaje, nedostatak vizije. Krajnje je hipotetičko pitanje šta bi, danas i u sadašnjim okolnostima, na njihovom mestu uradio Tito. Uputnije je, međutim, razmišljati o tome šta bi oni, na Titovom mestu, učinili i za šta bi se opredelili 1941, 1945, 1948... Prema onome kako se danas ponašaju, šta pričaju i za šta se zalažu, nije neosnovan zaključak da bi mnogi od njih 1941. postali kvizlinzi i da se toga ne bi stideli, iako se zaogrću patriotskim odorama. Kada se zna kako se danas bore za vlast ili da se na vlasti održe, da li bi, posle četvorogodišnje krvave borbe, vođene na strani progresivnog čovečanstva udruženog u antifašističku koaliciju, na tacni predali vlast onima koji su sve to vreme iščekivali, kalkulirali "na dušek u sve duvan pušeci"? Ili, imajući u vidu današnje udvorištvo, da li bi 1948. imali snage da se isprse i kažu ono čuveno "Ne!"

Na jedan deo autora knjiga o Titu u potpunosti se može primeniti konstatacija profesora sociologije politike dr Todora Kuljića: "U Srbiji su 1990-ih bivši marksisti, koji su svojedobno živeli od antifašizma, listom postajali antikomunisti i antifašisti. Novu lojalnost ne dokazuju običnim ritualnim, nego prenatlaženim pokajanjem. Malo je umesto Tita istaći Dražu, treba osveštati Nedića. Oni koji su stekli doktorate na NOB-u, danas dividende vuku iz žaljenja kvizlinga."

Time može da se objasni i knjiga nekadašnjeg predsednika Centralnog komiteta Saveza omladine Srbije Pere Simića - "Tito tajna veka". Iza fasade istraživačkog rada, plasira se neskrivena mržnja i krajnje nekritičko korišćenje iz istorijskog konteksta istrgnutih dokumenata. Opaska Simiću ne podrazumeva zahtev

da se o Titu bilo šta krije, gurne pod tepih. Sam je Tito, kada su svojevremeno priređivana njegova sabrana dela, konstatovao da je u onome "što smo uradili i kako smo uradili", bilo i "jednostranosti u našim saznanjima i ocenama, pa i zabluda", ali da "nemam pravo da u svjedočanstvima, išta mijenjam - da bi danas neke stvari, možda, drukčije izgledale... Neka historija i buduće generacije sude o nama onakvima kakvi smo bili i kako smo se razvijali i u kakvom smo se pravcu kretali..."

Reč je upravo o tome da se i o Titu kaže sve, baš sve, ali onako kako jeste. Bez oduzimanja, i bez dodavanja. Imajući u vidu ono što je, još pre deset godina, povodom dvadesetogodišnjice Titove smrti, napisao ugledni novinar Dimitrije Boarov: "Kad nešto što je na bilo koji način uspevalo - traje pola veka, istorija vas nikada ne pita zašto ste nešto radili teorijski i konceptijski pogrešno, već kako ste uspevali da ljudi tolike godine, iz godine u godinu - žive sve bolje..."

Savez antifašista Srbije svoje aktivnosti u 2009. godini kruniše izdavanjem dve knjige - "Fašizam u savremenosti" (zajedno sa Fakultetom političkih nauka u Beogradu) i, zajedno sa autorom, knjige dr Marka Vrhuneca "Tito, titoizam - ličnost, dela, svjedočanstvo bliskog saradnika". Zbornik "Fašizam u savremenosti" nastao je na osnovu istoimenog okruglog stola organizovanog sa Fakultetom političkih nauka, čije je osnovne poruke "Glas istine" preneo u prethodnom broju. Ovom prilikom podseća se da je težište u raspravi bilo na fenomenu fašizma u našem društvu uz osvrt na istovrsne ili slične pojave u savremenom svetu, te se samo informativno ukazuje na sadržaj knjige obogaćene i naknadnim priložima autora koji nisu mogli da se pojave na skupu a želeli su da daju svoj doprinos. Zbivanja u našem društvu i u vremenu posle održavanja okruglog stola potvrdila su njegovu aktuelnost i funkcionalnost, što ide u prilog uverenju da će i zbornik "Fašizam u savremenosti" biti doprinos adekvatnom društvenom procenivanju naznačene opasnosti i organizovanom suprotstavljanju neonacističkim i neofašističkim pojavama i ponašanjima u našoj sredini.

Drugo izdanje, knjiga "Tito, titoizam - ličnost, dela, svjedočanstvo bliskog saradnika" prevedena je i štampana uz svestranu pomoć autora dr Marka Vrhuneca. Objavljujući ovom prilikom njen predgovor, "Glas istine" ukazuje na motive izdavača, aktuelnost i značaj knjige u aktuelnom društvenom trenutku.

Iza ove konstatacije stoje neoborivi ekonomski pokazatelji koji svedoče da u sedmoevkovnoj srpskoj istoriji, a ni u istoriji ostalih jugoslovenskih naroda, nema razdoblja većeg i dužeg prosperiteta od Titovog doba: "Tito je za Srbe i Srbiju učinio više nego svi Nemanjići, Obrenovići i Karađorđevići zajedno... Četiri decenije skoro neprekidno beležena je stopa prosečnog godišnjeg rasta društvenog proizvoda od 6,8 odsto... Kad je Tito došao na vlast, 1944. godine, zatekao je 75 odsto stanovništva na selu, a kada je sklopio oči... skoro 75 odsto već je sedelo po gradovima..."

U okviru svog programskog opredeljenja za kritički, objektivni i antidogmatski odnos prema prošlosti i istoriji, za odbranu i afirmaciju istorijskih istina o ciljevima, rezultatima i učesnicima antifašističkog pokreta u svetu a naročito antifašističke narodnooslobodilačke borbe u Jugoslaviji (1941-1945), te za objektivno vrednovanje razvoja i dostignuća SFRJ (1945-1992) i kritičko ocenjivanje uzroka, ciljeva i posledica njenog razbijanja

ja, Savez antifašista Srbije smatrao je korisnim da se sa slovenačkog preveđe i ovdašnjim čitaocima učini dostupnom knjiga o Titu iz pera dr Marka Vrhunca, uglednog poznavaoa društveno-ekonomskih kretanja savremenog sveta, koji je svojevremeno šest godina bio Titov bliski saradnik.

Pored toga što sadrži niz autentičnih detalja iz "običnog" Titovog života, knjiga u svim svojim segmentima nosi poruku: nestao je titoizam kao sistem, ali su, u državama nastalim na tlu nekadašnje Jugoslavije, kao i u čitavom svetu, ne samo ostali nego se i zaoštavaju problemi na koje je u Titovo vreme tražen odgovor. Kapitalizam, a pogotovo njegova turbo varijanta karakteristična za zemlje u tranziciji, ne može da ih reši.

U skladu s tim, autor Marko Vrhunec, ukazujući na Titova ostvarenja i značenja titoizma kao društvenog sistema, između ostalog naglašava:

● Savremenost je visoko ocenila doprinos koji je dala Titova jugoslovenska narodnooslobodilačka borba sačuvavši našu civilizaciju od nacifašizma. Naše vreme zahteva da ta dostignuća očuvamo i razvijamo i da ih svestrano ugrađujemo u savremeni međunarodni poredak. To važi i za Ujedinjene nacije i za Evropsku uniju, budući da su izgrađene na vrednostima antifašističke borbe na čijim osnovama su uspostavljeni politički, bezbednosni, ekonomski, pravni, ekološki, socijalni i drugi sistemi.

● Titoizam je Tita nadživio deset godina i Jugoslavija se raspala upravo zbog toga što su prestale da deluju njegove osnovne ideje i dostignuća - bratstvo i jedinstvo i jugoslovenskim prilikama prilagođen sistem samoupravnog socijalizma, a prevladali su nacionalistički šovinizam na unutrašnjem planu i pojedinačni interesi stranih sila. Bez obzira na okrutan raspad Jugoslavije, titoizam je i danas neprestano u istorijskom sećanju jugoslovenskih naroda i za njih je dragoceno istorijsko iskustvo. Stoga i u svetu raste interesovanje za Titovu ličnost kao i za njegova društveno-politička ostvarenja. Nije bez osnova činjenica da danas 65 odsto Slovenaca ocenjuje Tita i njegova dostignuća kao pozitivne, a slično pokazuju i ankete u drugim nekadašnjim jugoslovenskim republikama.

● Sve države nastale na tlu bivše Jugoslavije zapisale su u ustave da će biti socijalne države, čime su želele da očuvaju kontinuitet sa Jugoslavijom koja se raspala, a u stvari su postale zemlje turbokapitalizma.

● Socijalizam u svetu nije odumro kao društveno-politička opcija. Ni samoupravljanje nije nestalo, već se u mnogim državama preoblikovalo u saodlučivanje radnika. Dostignuća Titovog socijalizma ni dan-danas nisu samo nostalgijna uspomena, već imaju mnogo privrženika među mladima koji u njemu vide model uređenih društvenih odnosa. Zato je opravdana tvrdnja da doba socijalizma tek dolazi i da će titoizam još igrati značajnu ulogu.

● Kao što je jedinstvo Jugoslavije bilo neophodno za osiguranje mira, bezbednosti i društveno-ekonomskog razvoja na

ZBORNIK "FAŠIZAM U SAVREMENOSTI" PRIRUČNIK ZA AKTUELNU ANTIFAŠISTIČKU BORBU

U zborniku "Fašizam u savremenosti" nalaze se sledeći prilozii:

- ▶ Prof. dr Radoslav Ratković "Fašizam u savremenosti - sedam problemskih krugova"
- ▶ Prof. dr Radivoj Štepanov "Uzlazna spirala fašizma"
- ▶ Prof. dr Boško Kovačević "Arheološki i aktuelni fašizam"
- ▶ Prof. dr Ljubisav Marković "Fenomen fašizma"
- ▶ Prof. dr Miljan Radović "Ekonomске i socijalne krize - važni činioci pojave i obnavljanja fašizma"
- ▶ Simeon Pobulić "Profasišistički pokreti i ekonomska kriza"
- ▶ Prof. dr Todor Kuljić "Upotreba kvislinga u današnjoj Srbiji"
- ▶ Dr Aleksandar Sekulović "Relativiziranje fašizma kao izvor neofašizma"
- ▶ Živan Berisavljević "Eksterna i interna izvorišta neofašizma kao jednog od vidova desnog ekstremizma"
- ▶ Nebojša Dragosavac "Domaći nacifašizam i njegova izvorišta"
- ▶ Pavle Radić "Kleronacionalizam u postmiloševićevskoj Srbiji"
- ▶ Prof. dr Dragan Veselinov "Tri teze o nacionalizmu u Srbiji"
- ▶ Milenko Marković "Nacifašizam - javna opomena demokratiji u Srbiji"
- ▶ Prof. dr Dragan Simeunović "Džihadizam kao desničarski ekstremizam i klerikalni fašizam"
- ▶ Milan Karagaća "Nacionalizam kao uporište povampirenja fašizma i nacizma"
- ▶ Srboljub Manojlović "Zlo desnog ekstremizma"
- ▶ Boško Krunić "(Anti)fašizam i mi"
- ▶ Sead Hadžović "Oblici nacifašizma u ratu protiv Bosne i Hercegovine"
- ▶ Radoslav Đerić "Antifašizam i Vojska Srbije"
- ▶ Marija Đorić "Ideološke osnove desnog ekstremizma i nasilja kod omladine u Srbiji"
- ▶ Zoran Petakov "Neonacističke, fašističke i ekstremnodesničarske organizacije u Srbiji"
- ▶ Petar Atanacković "Igra žmurke - strategija neonacističkog pokreta"
- ▶ Vitimir Sudarski "Antifašističke organizacije - Savez antifašista Srbije"

Balkanu, isto to mora garantovati asociiranje evropskih država u Uniju. Kao što je jedinstvo u Jugoslaviji zahtevalo prenos dela republičke suverenosti na savezni centar u Beogradu, tako i članice EU moraju preneti oko 75 procenata svojih državnih nadležnosti na centar u Briselu. Stoga za današnju Evropsku uniju titoistički federalizam predstavlja značajno istorijsko iskustvo. EU neprestano mora da premošćava razlike između članica i da obezbeđuje jedinstveno rukovođenje, ako želi da spreči negativne pojave koje vode u dezintegraciju a, s druge strane, treba da očuva načelo ravnopravnosti koje jedino obezbeđuje suživot i društveno-politički razvoj svim članicama.

● Činjenica je da je svet danas zašao u tešku strukturnu i opštu krizu, koja ozbiljno ugrožava opstanak. U traganju za izlaskom iz katastrofalnog položaja, treba, između ostalog, imati u vidu i teoriju i praksu titoizma koji je u svoje vreme afirmisao model regulativne tržišne privrede na temelju samoupravljanja i solidarnosti, a u međunarodnim odnosima model novog međunarodnog ekonomskog poretka koji bi trebalo da deluje na bazi ravnopravnosti naroda i svestrane međunarodne saradnje u korist svih zemalja.

Dakle, više je razloga koji nalažu da se ova knjiga sa pažnjom pročita.

N.D.

O AVALSKOM ČETNIČKOM KORPUSU

Dragoslav B. Dimitrijević Beli prikupio je značajnu arhivsku građu, sećanja saradnika NOP-a i drugih svedoka, kao i dnevničke beleške i sećanja pripadnika četničkog pokreta, sve to sistematizovao i objavio u knjizi "Gde je moja mama - prilozi za istoriju Avalskog korpusa Jugoslovenske vojske u otadžbini, ravnogorski četnici Draže Mihailovića u okolini Beograda 1943-1944".

U sledećem broju "Glas istine" daće širu informaciju o ovoj knjizi koja argumentovano svedoči o karakteru četničkog pokreta, četničkim zločinima i saradnji sa okupatorom.

KOKAN MLADENOVIĆ, REDITELJ "U SRBIJI PRILIKE SU TAK'E..."

Pre dve godine dat je predlog da jedna velika ulica u Oslu dobije ime Knuta Hamsuna. Došlo je do burne reakcije javnosti, do pobune i, bez obzira na svu genialnost pisca i na njegove zasluge za norvešku literaturu, tako nešto nije moglo da se dogodi.

Ta reakcija nešto je što u Srbiji stalno izostaje. Kada prolazite ulicom glavnog grada, na njoj se slike ljudi optuženih za najstrašnije zločine i genocide nad drugim narodima prodaju na majicama i bedževima na kojima piše da su srpski heroji. U čemu je problem naše društvene svesti i gde se to mi nismo dobro odredili kada je moguće da Norvežani ne daju ulicu svom nobelovcu a da mi s ponosom šetamo Knez Mihailovom i gledamo Radovana Karadžića i Ratka Mladića nasmejane, kao srpske heroje? Kako to da se naše fudbalske utakmice ne prekidaју kada navijači zdušno pevaju "Nož, žica, Srebrenica?"

Kako je moguće biti literarni i politički otac nacije i zadržati tu titulu u situaciji kad plan koji ste napravili sa svojim istomišljenicima odvede tu naciju u propast?

Kako je moguće biti direktor Miloševićeve televizije u najmonstruoznije vreme, a nakon toga pušiti svoje "havane" po mondenskim žurkama i ne osećati ni minimum krivice?

Kako je moguće biti najznačajniji reditelj u istoriji našeg naroda, a nakon toga postati politički lider jedne monstruozne partije?

MILAN VLAJČIĆ, KNJIŽEVNI KRITIČAR KAPITULACIJA PRED NALETOM NEONACIZMA

To što je, iz već poznatih razloga, odložena Povorka ponosa, kako je dobro rekao jedan profesor sa Fakulteta bezbednosti, kapitulacija je vlasti pred naletom neonacizma i organizovanog banditizma. Ne znam kako ćemo se iz toga izvuci jer to nije bio slučajni incident. Već dvadeset godina na političkoj sceni imamo talas ne konzervativizma, nego prostackog nacionalizma iz koga normalno proističe sve to što se zove "Obraz", "Dveri", "1389". Čak sam video da postoji jedan sajt koji se zove nešto kao "rasinosi", gde piše da je to grupa koja se bori za čisto arijevske rase protiv svih drugih rasa. To je sve posledica poludelog nacionalizma koji vitla ovom zemljom.

Ne samo Akademija, tu je i "pukovnik" Amfilohije, koji ovu zemlju vidi kao Sodomu i Gomoru. Kada tako govoriš uglavnom mladim ljudima koji nemaju nikakvog znanja ni ideala, a iza kojih stoje neki ljudi iz takozvanih akademskih krugova kojima odgovara da ova zemlja ne uđe u EU i da ostane zatvorena kloaka, onda je to nekako logično.

Mi se sada nalazimo na pragu jednog "puzećeg fašizma". Imamo vladu koja baulja levo-desno. Imamo očajnu ekonomsku situaciju. Nemamo izgrađene demokratske institucije i imamo te jurišne grupe koje zloupotrebljavaju, kao što je fašizam uvek

zloupotrebljavao, mitologiju porodičnih vrednosti, nacionalnih vrednosti, čistote srpskog jezika, čistote srpske rase. To je retorika koja kod jednog dela sveta vrlo uspeva i kada gledate kako se narod izjašnjava na televiziji, vidite da većina misli: ako bude neki referendum, odosmo mi nizbrdo kroz taj "puzeći" fašizam.

PROF. DR DRAGOLJUB MIĆUNOVIĆ

U KOSTIMIMA NEDIĆEVSKIE PREDSTAVE

Očigledno je da i ovde postoji neotpornost prema obrascu koji je omogućio pojavu i fašizma i kolaboracionizma. Mnoge stvari su se ovde odigravale u kostimima nedićevske predstave. Počev od retorike "braćo i sestre, Srbi i Srпкиnje", preko zaklinjanja da Srbin ne sme dići ruku na Srbina, do priče o pomirenju gde se sve izravnavalo. Na kraju se država, koja je pre nekoliko godina donela jedan kriminalan zakon o rehabilitaciji koji je sve to pomešao, našla u blago rečeno, nezgodnoj situaciji. Postoji veliki broj ljudi kojima nikad nije suđeno, nisu videli ni sudiju za prekršaje a proveli su godine po zatvorima raznih fela. Najveći deo je onih koji su bili na Golom otoku a ima i onih koji su bili pobijeni bez suda i država to treba da ispita. Umesto toga, rečeno je: evo vama rehabilitacija, a da pri tome ne znate ni od čega se rehabilitujete jer nikad niste ni bili suđeni. S druge strane, za one koji su osuđeni na javnim pretresima, pred stranim novinarima, kao ratni zločinci, o čemu svedoče objavljene stenografske beleške, pojedini ministri kažu: ne, mi ćemo sad to sve da izvadimo, pa ćemo dovesti pedeset hiljada ljudi iz dijaspore, pa ćemo im podići spomenike i tako dalje. To je kriza pravne svesti, a ne samo pravne države.

Sada problem nije samo u tome da li ima desocijalizovanih i kriminalizovanih klinaca koje možete zavesti za šta god hoćete, nego da li ima ljudi koji to prepoznaju i da li ima dovoljno onih koji će se protiv toga boriti, koji neće reći: neka to država obavi. Ne! To treba da obavi društvo, a ne samo država. Društvo se mora braniti samo, ne čekajući da ga odbrani bilo ko drugi. I to je sada za nas jedno važno pitanje. Nismo hteli da primetimo da navijači razbijaju prethodnu Jugoslaviju. Kasnije smo zaboravili da su ti navijači imali svog vođu koji je ratni zločinac i o kome se još uvek oprezno govori loše. Znamo ko je vodio "Delije", odakle su nastale "beretke". Navijači se politizuju do kraja i oni su danas sredstvo. Međutim, postoji nešto dublje. To su institucije pod čijim se okriljem to događa. Nekada su to partije, nekada institucije poput crkve ili neke druge, koje se ne ograđuju i koje to ne osuđuju.

BORKA PAVIĆEVIĆ, DRAMATURG PREVRĆE SE CELA ISTORIJA

Cela ta priča oko Žanke Stokić i njene nevinosti deo je prevrata istorije koji je suodgovoran za ono što nam se sada događa. A prevrat je taj da treba slaviti kvislunge. Žanka Stokić je isto što i Nedić i njeno igranje direktno otvara stvari koje nam se dešavaju danas a mi se sada time bavimo retorički

NOVA REVOLUCIJA U ATELJEU 212 ZA DRUŠTVENO ANGAŽOVAN TEATAR

Tim reditelja Kokana Mladenovića, upravnika Ateljea 212, iskazao je nameru da ovom sezonom otvori novu revolucionarnu etapu sa ciljem da se u ovo pozorište vrati društveni i politički angažman po kome je poznato od svog osnivanja.

Pored pozorišnih predstava, organizovaće se i tribine na aktuelne teme, a jedna od njih održana je u okviru poslednjeg festivala BITEF.

Povod je bila norveška predstava "Pisac" o književniku Knutu Hamsunu, nobelovcu koji je, zbog privrženosti Hitleru, u Norveškoj bojkotovan i osuđen. Beogradska publika glasanjem je ovu predstavu proglasila za najbolju na BITEF-u 2009.

U okviru teme "Kvislinci u umetnosti", pokrenute su, međutim, šira pitanja odnosa prema antifašizmu u današnjoj Srbiji. Zbog toga "Glas istine" prenosi delove izlaganja pojedinih učesnika.

kao da svi ne učestvujemo u tome što nam se može ponovo desiti, a desilo nam se pre samo deset, i pre samo petnaest godina.

To je "moda" zbog koje je nastao ovaj neokonzervativni talas koji odjednom promovise četnike, prevrće celu istoriju, tvrdi da su partizani ubice, da su četnici bili divni, da je to isto, da je pomirenje, da je to istina. I to što sad vidite na ulicama nije došlo juče nego je došlo iz ideologije depolitizovanosti, neosetljivosti, nerada na drugim stvarima u jednoj ovakvoj zajednici kao što je naša.

BRANIMIR STOJANOVIĆ JUGOSLAVIJA - PRIMER MODERNIZMA

Nasledujemo zemlju koja se zvala Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija i koja je po meni bila četvrto mesto produkcije modernizma, mali primer modernizma.

To je zemlja koja je prošla kroz narodnooslobodilačku borbu, danas je nazivaju antifašističkom borbom, ali to je svakako najuspešnija sekvenca u istoriji jugoslovenskih naroda i današnje negiranje NOB-a, kao jedine uspele emancipatorske sekvence, dovelo je do potpunog proboja u ideologije revizionizma i negacionizma ishoda Drugog svetskog rata.

Imam kontakte sa mladićima i devojicama iz bivših jugoslovenskih republika koji upravo otkrivaju NOB i ne samo NOB već umetnost NOB-a i praktično postavljaju umetnost NOB-a kao krucijalni događaj u istoriji jugoslovenskih naroda u XX veku, ne samo u polju umetnosti nego i u polju politike. Mi smo u privilegovanoj situaciji. Samo ako hoćemo, možemo tu tradiciju da obnovimo, da otkrijemo NOB kao izvoriste, kao središnje mesto događaja XX veka, uključujući srpski narod koji je vrlo aktivno učestvovao u tom najznačajnijem, najzanimljivijem i, za našu umetnost, pre svega, presudnom događaju.

U TO VREME, TAKO JE TO BILO

NISU STRELJANI, NISU NI PREŽIVELI

▶ **U** Drugom svetskom ratu, za koji je karakteristična totalna destrukcija, palo je pedeset i pet miliona žrtava. Među žrtvama većinu čine civilna lica, ali je mnogo žrtava bilo i među zarobljenicima čiji je status, doduše, bio međunarodno uređen Ženevskim konvencijama, ali se zaraćene strane toga nisu držale. Dok su civilna lica umirala uglavnom bez sudskih procesa, u logorima i u bombardovanjima, zarobljenici su za grehe svojih vojski plaćali na različite načine. To je bio slučaj sa nemačkim zarobljenicima posle rata, pošto su se našli u rukama saveznika.

Prema američkim podacima, u leto 1945. godine u američkim zarobljeničkim logorima u severozapadnoj Evropi bilo je 7.005.732 nemačkih zarobljenika, s tim što taj broj ne obuhvata zarobljenike na sredozemnom području, u Velikoj Britaniji i Severnoj Africi.

Sovjeti su imali 1.218.000 nemačkih i 640.000 japanskih zarobljenika. Ovi su imali snošljivije životne uslove jer je Staljin računao da će oni biti dobra radna snaga u posleratnoj izgradnji Sovjetskog Saveza.

Borcima Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije nije priznavan status zarobljenika po Ženevskim konvencijama. Nacisti, ustaše i slovenački domobranci uglavnom su ih ubijali, ali su tokom čitavog rata Nemci razmenjivali svoje zarobljene vojnike i oficire za pripadnike partizanskih jedinica i aktiviste NOP-a. Godine 1943. partizani su, posle kapitulacije Italije, zarobili na desetine hiljada Italijana koji su mogli da izaberu - da se vrate svojim kućama ili da stupe u partizanske redove, gde su kasnije formirali svoje brigade i divizije pod crvenom zvezdom.

Na kraju rata, prema podacima Marjana Učakara, objavljenim u knjizi "Kolaboracija Slovenije" 2004. godine, iz jugoslovenskih zvaničnih izvora jasno se vidi da je u završnim vojnim operacijama na slovenačkom tlu godine 1945. bilo zarobljeno 431.295 neprijateljskih vojnika, a od toga 221.287 Nemaca, 120.118 vojnika kolaborantskih jedinica, a među njima 10.263 slovenačkih domobrana, koje su anglo-američke snage vratile u Jugoslaviju.

Posebno teška sudbina snašla je nemačke ratne zarobljenike koje su zarobile anglo-američke snage i zatvorile ih u logoru na Renu. Njihovu užasnu sudbinu opisao je James Bacpuer 1999. godine u knjizi pod naslovom "Ostali gubici". Za pisanje knjige koristio je američke, engleske i francuske službene izvore, lična svedočenja oficira i zarobljenika. Objavio je i slike prizora koji su bili slični onima iz Dahaua ili Buhenvalda.

Tadašnji američki predsednik Ruzvelt i vrhovni komandant savezničkih anglo-američkih snaga Dvajt Ajzenhauer odlučili su da nemačkim zarobljenicima ne priznaju status po Ženevskim konvencijama, već status razoružanih neprijateljskih jedinica. Saveznici su ovo učinili da bi imali određene ruke u postupanju sa ovim licima, čime je bila određena njihova tragična sudbina jer su se logori pretvorili u mesta masovnog umiranja. D. Ajzenhauer je 11. juna 1945. primio izveštaj da je broj svih nemačkih zarobljenika iznosio 5.224.310, a to je mnogo manje od ranijih izveštaja u kojima je navođena brojka od 7.200.000.

Bacpuer je skupio podatke i objavio u knjizi da je u toku dve godine u logorima na Renu umrlo 790.000 zarobljenika, a prema dodatnim izveštajima - čak preko milion.

Tako ogroman broj umrlih bio je posledica smišljenog ophođenja sa zarobljenicima. Zapravo, odluka o statusu razoružanih neprijateljskih jedinica omogućavala je da ti zarobljenici masovno umiru od bolesti, gladi i bez krova nad glavom na otvorenom prostoru, opasani bodljikavom žicom, po strašnoj zimi 1945/1946. godine. Zarobljenicima su stalno smanjivali dnevne obroke hrane, ograničavali su im vodu, tako da su na kraju dobijali samo hiljadu kalorija na dan. Sve je to bilo plansko zatiranje. Pri tom domaće stanovništvo nije smelo da im pomaže a ni rođaci nisu smeli da im

šalju pakete. Bacpuer opisuje i potresne prizore na žici a objavio je i slike tih logora koji su dobili naziv logori lagane smrti. Takvih logora Amerikanci su na Renu imali 200 takvih logora, a Francuzi u celoj Francuskoj 1600 kao i u okupiranoj zoni u Nemačkoj. S obzirom na takve uslove, smrtnost u njima dostizala je oko trideset procenata.

Sličnu sudbinu saveznici su namenili svim Nemcima. Zavladała je opšta glad, demontirali su čitave fabrike, odlučili da buduća Nemačka bude poljoprivredna zemlja. Ipak, do toga nije došlo jer je uskoro počeo hladan rat. Amerikanci su pokrenuli Maršalov plan koji je doprineo brzom obnovi nemačke industrije, s obzirom na kvalifikovanu radnu snagu i preduzetnike koji su se povezali sa SAD, pa su industrijalci kao Krup obnovili fabrike i krenuli da rade punom parom.

Saveznici su na više konferencija zaključili da nacističke zločine treba kazniti a kolaboracioniste vratiti u mesta gde su izvršili zločine. Zato je posle rata došlo do teških obračuna i različitih vrsta kazni. One su imale različite oblike: sudski procesi, vansudske likvidacije, prisilan rad, logori smrti ... Tešku sudbinu doživeli su nemačke manjine u zemljama pobednicama iz kojih je prognano ili pobeglo oko petnaest miliona ljudi. Teško je reći da li su sve te kazne bile opravdane, ali istina je da su nacifašisti i kolaboranti počinili teške zločine protiv čovečnosti, ratne zločine i genocide, kao i kažnjiva dela narodnog izdajništva, uključivši i slovenačke domobrane koji su se Hitleru čak i zakleli na vernost, uzeli u ruke nemačko oružje da bi se borili da okupatori trajno ostanu u Sloveniji, i to nemačkoj, kako je 1941. godine Hitler rekao u Mariboru. Sve te kazne nisu, međutim, bile samo akti pravičnosti, već i ljudska osveta.

Kod nas nije bilo logora laganog umiranja. Posle prvih obračuna i osuda, zarobljenici su uskoro vraćeni kućama, osim onih čije su ruke bile okrvavljene. Saveznici su pravnu formu sproveli na Nirnberškom procesu i na mnogim drugim suđenjima, ali tada se nisu mogle izbeći ni vansudske likvidacije.

Ako sve to uzmemo u obzir, potpuno je neprihvatljivo, istorijski neutemeljeno i lišeno svakog pijeteta, stalno manipulisanje žrtvama, grobnicama i kostima. Umesto priznanja istorijskih činjenica, na ovaj način seje se mržnja, podstiču nove konfrontacije i to, kada je o Sloveniji reč, da bi se opravdala kolaboracija domobrana i Rimokatoličke crkve.

A kakvo je bilo opšte raspoloženje na kraju Drugog svetskog rata i javno mnjenje pobednika, pa i kod nas, najbolje ilustruje izjava koju je James Bacpuer objavio na kraju pomenute knjige. On, naime, citira reči vrhovnog komandanta Dvajta Ajzenhauera, koji je rekao: "Šteta je samo što ih nismo mogli pobiti još više".

Marko VRHUNEC

(Sa slovenačkog prevela Tanja Dežiček-Vujasinović)

REKLI SU, NAPISALI SU

MILAN KARAGAČA,

član Foruma za međunarodne odnose

LICEMERJE PREMA ŽRTVAMA

"Neki očito zbog antikomunizma pokazuju averziju i prema antififašizmu i iz istih razloga nisu decidirani u osudi fašizma. Ako je pojedincima to i dozvoljeno, država ne bi smela da ima nikakvu dilemu kada je u pitanju odnos prema antififašizmu... Ostaje utisak da nije reč o iskrenom nastojanju države da konačno popiše sve žrtve, jer bi to obuhvatilo i žrtve 1941-1944, a ne samo žrtve stradale od partizana, već o ideološki motivisanom projektu da se jedna strana (partizanska) otuži kako bi se ona druga (nedićevsko-ljotičevska i Dražina) rehabilitovala. Uostalom, Srbija još nije utvrdila ni tačan broj svojih građana stradalih u ratovima 1992-1999. Reč je, dakle, o reviziji istorije i rehabilitaciji kolaboracionista."

ČINJENICE O SAVEZNIČKOM BOMBARDOVANJU U SRBIJI (3)

DEŽURNI KRIVAC PO NEDIĆEVOM ARŠINU

...Pisano je nešto o muzičkom i pozorišnom životu u okupiranoj Srbiji. Objavljena je dobra monografija o privrednom životu Srbije za vreme okupacije, nekoliko knjiga o logoru Banjica i iscrpna naučna monografija o koncentracijama logoru Staro Sajmište. I tu već polako ulazimo u stvaranje slike o sebi u ratu i prenosimo je u kulturu sećanja. No, izostala je prava medijska promocija, bila je površna i hladna. Prvi muzej Holokausta izgradili su Amerikanci. Ne čudimo se što je Izrael tome prišao mnogo studioznije i njihov se muzej Jad Vašem može se smatrati najboljim. To što su zatim uradili Nemci u Berlinu 2005. godine došlo je suviše kasno, kao i oni u Poljskoj. Mnogi počinitelji zločina koji su izbegli kaznu i potomci preživelih žrtava bili su već biološki nestali. Zapušteno Staro Sajmište i "Gulag 172" kod današnjeg Muzeja savremene umetnosti, koji su zajedno sa Jajincima progutali oko deset hiljada Jevreja, naprosto sramotno obeležavaju srpsku kulturu sećanja. O potrebi da se izgradi jedinstveni memorijalni muzej za sve pobijene Beograđane u ratovima u XX veku niko i ne pomišlja. A ukupne žrtve se procenjuju na sto hiljada ljudi. Sjajno urađena i dizajnirana izložba Istarskog arhiva Beograda "XX vek - doba ratova, stoleće zla" 2005. godine, medijski je bila prećutana a ugledne zvanice šokirane, na rubu negiranja da se tako nešto uopšte i dogodilo! I komentari - zašto tako "jezive stvari javno prikazivati"?

Istoriografiji je vrlo korisno da se uporede dejstva na južnom, sredozemnom sektoru i dejstva avijacije i pomorskih snaga na severnom, atlanskom sektoru. Winston Čerčil je pisao Dvajtu Ajzenhaueru da je bombardovanje ciljeva na francuskoj obali i po dubini praćeno velikim brojem civilnih žrtava i razaranjem civilnih objekata, i da izaziva nezadovoljstvo kod lokalnog stanovništva, jer se već pretvara u "kasapljenje". Ajzenhauer je posle dva dana odgovorio Čerčilu "da su te brojke strahovito preterane!". Međutim, kada je Čerčil uputio "prekorno pismo predsedniku Ruzveltu" da su procene civilnih žrtava prvog dana iskrcavanja u Normandiji premašile 20.000 poginulih i oko 80.000 ranjenih, označivši to kao "pravo krvoproliće" i "kasapljenje civila", ovaj mu je mirno odgovorio da nije na njemu da nametne odgovornim komandantima bilo kakvo ograničenje njihovoj planiranoj vojnoj akciji! I saveznici su pokazali, oslobađajući Evropu od nacizma, svu brutalnost ratne mašinerije, ne birajući samo vojne ciljeve.

Postavlja se pitanje kako je reagovala jugoslovenska vlada u izbeglištvu i njena diplomatija na savezničko bombardovanje Beograda? Po nekim svedočenjima, pojedinci "jugoslovenske kolonije" bili su "izuzetno konsternirani", kao i većina članova vlade. Diplomatijska je, u svojim mlakim elaboratima samo konstatovala, savetujući vladi da se kloni rizika, doslovno navodeći: "Pošto se sa moćnima ne diskutuje..." a u

drugom "... pošto se na sve probleme gleda sa vojničkog stanovišta", itd. Ipak je, povodom bombardovanja Beograda, američkom ambasadoru upućena protestna nota. Međutim, američki ambasador pri grčkom i jugoslovenskom dvoru u Londonu tek posle dva meseca, 26. juna 1944, uručio je odgovor na protest: a) Beograd je bio neosporno vojnički cilj; b) američki piloti su nastojali da precizno gađaju samo objekte ratne industrije i vojne objekte, ali da to u datim okolnostima (nepovoljnim vremenskim uslovima), nekad nije moguće; c) da američka vlada žali za civilnim žrtvama, ali da su naknadna snimanja efekata

"Glas istine" u nastavcima objavljuje izvođe iz šireg rada istoričara dr Đorđa Stankovića, profesora Filozofskog fakulteta u Beogradu, objavljenog u Glasniku Vojnoistorijskog instituta.

Profesor Stanković ističe principe na kojima treba da se zasniva savremena istoriografija a kojima mnogi današnji istoričari u Srbiji (i na prostorima nekadašnje Jugoslavije) okreću leđa. To konkretno analizira na primeru savezničkih bombardovanja u Srbiji tokom II svetskog rata i dokumentovano opovrgava nastojanja da ih istoričari "revizionisti" koriste za kompromitovanje Josipa Broza Tita i drugih istaknutih partizanskih komandanata kao navodnih mrzitelja srpskog naroda.

bombardovanja pokazala preteranost i broja civilnih žrtava i materijalnog razaranja civilnih objekata.

Zauzevši stav, koji je sledio iz vojnostrateških oblika i političkih interesa, da je već građanski rat u Jugoslaviji i Grčkoj "bio tragedija u tragediji", pojedine savezničke sile ponašale su se prema kapacitetu svoje ratne mašinerije. O iskrcavanju u Normandiju Vinstom Čerčil je obavestio Šarla de Gola tek 4. juna 1944. godine! Francuski general samo je mlako protestovao protiv "kasapljenja svojih podanika" i "držao se kočoperno i naduveno!". Englezi i Amerikanci bili su još uvek u dilemi da li da ga zamene sa višijevskim admiralom Darlanom! Međutim, Šarl de Gol se žurio da sa svojom odanom 152. armijom (u sastavu savezničkih snaga, pod komandom generala Leklerka) što pre uđe u Pariz! Do tada luke Avr i Sen Nazer više nisu postojale, kao i mnogi manji gradovi u unutrašnjosti, ali se Francuzi ni danas ne bave martirologijom.

Anglo-Amerikanci su, sa znanjem Šarla de Gola, samo u prvom danu iskrcavanja u Normandiju, sa gotovo isto toliko aviona, kao u slučaju Beograda, pobili 21.000 građana grada Kaena i okolnih mesta. Bili smo u tom obnovljenom i sada modernom gradu na 14 kilometara od mora i posetili Memorial (muzej mira). I tu smo našli, kao uostalom i u Nemačkoj, na primer "nacionalne kulture sećanja". Fotografije razorenog grada su stravične, pogotovo što je bombardovan i posle dana "D" svakod-

nevno (važan železnički čvor i jako uporište nemačkih oklopnih jedinica). Ni Šarl de Gol niti iko od francuskih istoričara nije na takav način mitomanski martizirao ovaj postupak saveznika kao Srbi. Naprotiv, preživeli su ponosni, isto kao i mladi, na svoj Memorial (muzej mira)...

Za ovakvo ponašanje srpskih medijskih moderatora, zagledanih verovatno i u crkvene velikodostojnike na parastosu, prilicno bi istinit događaj koji se zbio u doba reformacije i protivreformacije. U prepunoj crkvi ljudi su prosto naricali od ushićenja nove župnikove propovedi. Samo je jedan ostao smiren i nije ni suzu pustio. Kada su ga ostali, po izlasku iz crkve, upitali zašto i on nije plakao, odgovorio je sa pet jednostavnih reči: "Ja nisam iz ove parohije!" Taj, pomalo Da Vinčijev stil, različitih slojeva zamaglice koje se samo nagoveštavaju i čine medijsku promociju teško objašnjivom, običnom čitaocu nepristupačnom. Ko je još zaludan da kompjuterski skida sloj po sloj da bi došao do stvarnog značenja izrečenog! A nametnute ideje se ponašaju kao i sve ostalo. I one idu danas na tržište!

I da na kraju malo zađemo u zabranjeni prostor - u tehničke mogućnosti aviona koje su upotrebljavali Amerikanci u taktičkim misijama po dubini teritorije. Tu je, u prvom redu, bio bombarder B-17, tzv. "leteća tvrđava" i nešto modernizovan lovac-bombarder B-24, popularno nazvan "Liberator". I jedan i drugi su gađali ciljeve na zemlji vizuelnom tehnikom. Najpre se eskadrila usmeravala prema određenom cilju, a onda je vršena na 15 kilometara od cilja prva korekcija leta i priprema za izbacivanje bombi. Druga korekcija gađanja određenih ciljeva vršila se na samo dva kilometra od naznačenog cilja! Tako se, na osnovu izviđačkih snimaka i kasnijih proveravanja dejstva, može utvrditi da je u Zemunu uništena fabrika "Ikarus" i tekstilna fabrika "Danubijus", Zemunski aerodrom i železnička stanica, a značajna oštećenja doživeli su "Zmaj" i "Teleoptik". Ali su znatna razaranja pretrpeli i Zgrada gradskog poglavarstva, Trošarina, Gradska vrtlarija, Građanska dečja škola itd, ali nije poginulo 1.200 građana, kako je obaveštena vlada u Londonu, već su na groblju (Gardoš) sahranjena 154 poginula!

Razaranja civilnih objekata u samom jezgru Beograda bila su veća i sa većim ljudskih žrtvama. Međutim, medijski moderatori funkcionalni naučnici ne postavljaju pitanje zašto se još uvek ne počinje sa naučnim proučavanjem ovog "fenomena", kako vole da kažu, već se obnavljaju stari stereotipi i po potrebi vremena traže "krivci", predimenzionira i prećutkuje tačan broj poginulih, priziva se moralna osuda, upire se, po potrebi, na nekog ko je danas uvek dežurni krivac (obično po principu nacističke i Nedićeve propagande - Tito i komunisti), juriša se na srpsko stradalništvo i emocije svakovrsnog karaktera, pravi se politički kaos. Ponavljamo, u tom haosu ima opasnog sistema!

(Nastavlja se)

O ČETNICIMA I NJIHOVOJ SARADNJI SA OKUPATOROM

OD ITALIJANA DOBIJALI I PLATE

► **C**rnogorski četnici od prvog dana svog postojanja otvoreno su saradivali sa Italijanima i učestvovali u njihovim borbenim akcijama protiv partizana. Stoga nikad nije bilo ikakve saradnje između crnogorskih četnika i partizana, što je bio slučaj početkom rata u Srbiji, Bosni i nekim drugim djelovima Jugoslavije. Oni su, početkom 1942. godine, počeli da dobijaju od Italijana oružje, municiju, obuču, hranu i lijekove. Nešto kasnije te godine, stalni četnici Pavla Đurišića počeli su da primaju italijanske plate u lirama, a njihove porodice sljedovanje hrane iz italijanskih magacina.

O tome ćemo ovde citirati nekoliko dokumenata iz njihovih izvora. U jednom pismu upućenom iz Jugoslavije u ljeto 1942. godine Poslanstvu Kraljevine Jugoslavije pri Vatikanu data je informacija o četnicima u Crnoj Gori i njihovom zaposedanju sreza Šavničkog:

"Svaki borac letjećih odreda (stalni borci) dobijao je, a dobija i danas, od italijanskih vlasti mjesečnu platu od 1.500 lira (hiljadu i petstotina), hranu i obuču. Varošice Šavnik i Žabljak, kao i cela teritorija između rijeka Tare i Pive nalazi se u rukama nacionalista pod komandom đeneralštabnog kapetana Nikole Bojovića. Ove trupe su dobile unaprijed za 6 mjeseci platu i namirnice od Italijana. Italijane izdržavanje nacionalnih jedinica košta mjesečno preko 30 miliona lira" (Dokument VVI, BK-V-497).

Međutim, Italijani su plaćali i ostale četnike za učešće u njihovim borbenim akcijama protiv partizana. To se vidi iz depeše štaba Beranskog četničkog odreda od 22. jula 1942. godine potčinjenim komandantima, koja glasi: "Saopštite svim četnicima koji su poslednje akcije bili u Pivi, a koji ne primaju nikakvu platu milicijsku, niti pak kao državni i samoupravni službenici, niti pak kao stalni četnik, da dođu na dan 24. jula t.g. u 8 časova, prije podne, u ovaj štab radi prijema novčane nagrade za ovu službenu akciju"

U julu mjesecu 1942. godine na Žabljačkom području se nalazio štab četničkog vojvode Pavla Đurišića, jedna njegova "jurišna" brigada i Durmitorska četnička

brigada Nikole Bojovića. Draža Mihajlović sa dijelom svog štaba nalazio se na 4-5 kilometara od Žabljaka, kod Jablan jezera.

Za svo to vrijeme italijanski garnizon iz Šavnika svaka dva-tri dana kamionima je doturao na Žabljak hranu za sve četnike na tom području i slijedovanje hrane za četničke porodice. Razumije se, Đurišić se brinuo o bezbednosti i uslovima smještaja svog vrhovnog komandanta. Hranom ga je snadbjevaio iz pomenutih italijanskih isporuka, a mesom od nekoliko hiljada sitne i krupne stoke opljačkane od partizanskih i drugih antifašističkih porodica. Italijani su se po Žabljaku kretali slobodno u društvu četnika čekajući istovar svojih kamiona.

Četnici su u julu te godine organizovali prinudni rad za pripadnike i simpatizere NOP-a, radi obnove spaljenog Žabljaka. Među nekoliko stotina ovih Durmitoraca nalazio se i autor ovog teksta. Radilo se od zore do mraka, pod stalnim nadzorom naoružanih četnika. Glad i hladnoća noću bili su neizdrživi.

Jednog dana su nas 15 omladinaca, sa alatom za kopanje, odveli do zida žabljačke crkve i naredili da iskopamo sedam grobova. Kada su grobovi iskopani, pojavila se velika rulja četnika i članova njihovih porodica. Vodili su povezane partizane. Među njima i dvije djevojke sa Žabljaka Maru Danilović i Jelenu Đerković. Kad je strijeljanje završeno, stigao je i Pavle Đurišić sa svojom svitom. Cio tok strijeljanja snimala je italijanska filmska ekipa, sa brežuljka gdje se sada nalazi spomenik palim borcima NOR-a. Sa ovom italijanskom ekipom nalazila su se i dva četnička oficira u uniformama Kraljevine Jugoslavije, ali bez oznaka činova. Te su godine četnici strijeljali 53 Durmitorca. Četnicima se tih dana posrećilo. Danju ih snadbjevaju Italijani, a Englezi noću dopremaju municiju i zlato.

Vrhunac četničke "pobjedničke" euforije dostignut je kada su se pojavili engleski avioni, koji su jednu noć iznad sela Crna Gora i Nedajno izbacivali pakete municije, lijekova i zlatnih funti sterlinga. Jedan broj paketa sa municijom raspao se udarivši o stenje. Omladinci iz ova dva sela kasnije su tuda sakupili i sakrili na hiljade bojevih metaka.

Nekoliko slijedećih noći Englezi izbacuju četnicima na Sinjajevini nove isporuke. Kako jedan paket sa zlatnim funtama nije su mogli da pronađu, usledio je naza-pamćen teror nad seljacima sela Timara, vjerujući da su oni zlato pronašli i sakrili. Na najveće muke stavljali su seljaka Sava Čatovića. Pekli su mu nos i tjelo na očigled cijelog sela i njegovih roditelja. Nije

izdržao, izdahnuo je. Seljaci iz Timara vjeruju da je zlato sakrio neki četnik iz grupe koja je pretraživala teren i sakupljala ostatke engleskih pošiljaka.

Vrhunac četniko-italijanske saradnje i prijateljstva predstavlja doček guvernera Crne Gore Pirca Birolija. Vraćajući se iz Plevlaja, guverneru je Pavle Đurišić organizovao svečani doček. Prisutni su bili mnogi četnički komandanti i prvaci koji su tada boravili na Žabljaku. Sve je rađeno sa znanjem i odbravanjem Draže Mihajlovića.

O tom dočeku četnički list "Glas Crnogorca" od 18. avgusta 1942. godine pisao je: "Putem se zadržao u Žabljaku, gdje ga je dočekao gospodin kapetan Đurišić sa svojim ljudima, koji su ga oduševljeno pozdravili i priredili njemu i njegovoj pratnji, po narodnom gorštackom običaju, na sred livade zakusku. Simpatične gospođice posluživale su uzvišenog gosta i njegovu pratnju raznovrsnim sirom i na ražnju pečenom jagnjetinom".

Draža se zadržao na Žabljaku oko mjesec dana. Odatle je išao za Hercegovinu gde je 13. jula 1942. godine u Zimonjica kuli održao sastanak sa četničkim komandantima i prvacima iz Bosne i Hercegovine. U povratku je takav sastanak održao u selu Podgori, pored Žabljaka, sa Bajom Stanišićem, Pavlom Đurišićem, Nikolom Bojovićem i drugim četničkim komandantima iz Crne Gore. Draža je tada imao potpun uticaj na crnogorski četnički pokret. Vidio je dokle su Đurišić i Stanišić stigli u saradnji sa Italijanima. Mogao je, da je htio, da prekine takvu saradnju. Međutim, i sam je koristio takvu saradnju preselivši se sa Žabljaka u selo Lipovo nedaleko od Kolašina, gde ga je obezbeđivao i snadbjevaio Đurišić.

Italijanske jedinice iz garnizona Podgorica, Kolašin, Bijelo polje i Plevlja svakodnevno su komunicirale ovim saobraćajnicama, ali to Dražu nije brinulo jer ga tu niko nije uznemiravao iako su Italijani sigurno znali da se u Lipovu nalazi njegov štab pod zaštitom njihovog prijatelja i saveznika Pavla Đurišića.

Kada su Nemci rešili da uđu u italijansku okupacionu zonu i da iz nje započnu takozvanu Petu neprijateljsku ofanzivu protiv partizana, neko je o tome na vrijeme obavijestio Dražu i on je odmah najkraćim putem pobjegao za Srbiju. Nemci su tada uhapsili i internirali Pavla Đurišića, ali su ga nakon nekoliko mjeseci ponovo vratili u Crnu Goru, odlikujući ga njemačkim "gvozdenim krstom", kako bi nastavio borbu protiv NOP-a do kraja.

Jovan ŽARKOVIĆ

Poštovani čitaoci, članovi, prijatelji i simpatizeri Saveza antifašista Srbije,

"Glas istine" stiže do Vas posle dužeg vremena. Iz objavljenog u listu vidi se da dug period između dva broja nije posledica manje aktivnosti Saveza. Razlog za to isključivo je materijalna situacija koja diktira koliko puta i kada list može da se pojavi.

CRNA GORA

NEK POČINE RĀ NA ORUŽJE...

U organizaciji SUBNOR-a Crne Gore, u Podgorici je povodom Medjunarodnog dana mira prvi put organizovana manifestacija "Šetnja za mir".

Kolonu u kojoj je bilo oko 1.200 veterana, mladih i drugih antifašista predvodili su predsjednik SUBNOR-a Andrija Nikolić i predsjednik Skupštine Crne Gore Ranko Krivokapić. Među učesnicima bile su i druge značajne javne ličnosti. Svi zajedno prošetali su od podgoričkog Trga Republike, Ulicom slobode do spomenika partizanu na Gorici. Ispred ovog spomenika Andrija Nikolić uputio je poruku u ime boraca koji su preko Igmana, Neretve, Sutjeske i Ljubina groba došli do slobode i Crne Gore. Tom prilikom rekao je i:

► Svijesni da je nas, partizanskih ratnika sve manje a vas mladih antifašista sve više, da novo vrijeme ište nove ljude, da se sloboda uvek iznova osvaja, da u borbi za mir svi, pa i mi u Crnoj Gori, imamo svoje zadatke i obaveze - znamo da ih možemo ostvariti samo ako ostanemo vjerni izvornim principima NOB-a; ako budemo kadri i spremni da ih primjenjujemo u društvu i praksi, ako naše djelovanje budemo temeljili na vrijednostima koje su uslov razvoja čovječanstva, demokratije, slobode, ravnopravnosti ljudi i naroda.

► Nepobjedivi smo i jaki jer je iza nas hiljadugodišnja borba neprestana i Crna Gora "zemlja mala, odasvud stiješnena" ali uvijek slobodna, spremna da se bori ali i da poruči: "Nek' počine rđa na oružje!" "Neka bude šta biti ne može!" Neka mir bude naša najveća pobjeda!

DVE ORGANIZACIJE - KAKO I ZAŠTO?

"Na crnogorskoj političkoj sceni djeluju dvije organizacije koje slove za boračke ali nikako da se nađu pod istom zastavom. Zašto je to tako, za razloge zainteresovana je ne samo boračka već i šira javnost, pa tu 'priču' valja otvoriti i, bez političke pristranosti, objasniti. Jedna je Savez udruženja boraca NOR-a i antifašista Crne Gore, organizacija koja u kontinuitetu djeluje od svog osnivanja 1948. godine i, naspram nje, druga, pod istim nazivom ali sa prefiksom 'Jugoslovenska opcija', koja je prije pet-šest godina evidentirana kao nevladina organizacija".

Ovo je u "Glasniku", informativnom biltenu SUBNOR-a Crne Gore (onom bez prefiksa), napisao prof. dr Ljubo Sekulić i objasnio o čemu je zapravo reč:

► Savez udruženja boraca i antifašista Crne Gore čine borci koji su prolazili kroz teška iskušenja nacionalističko-četničke euforije nakon rušenja SFRJ i ostali dosljedni u odbrani tekovina NOB-a i njegove ideologije. U otežanim, a povremeno i nemogućim uslovima djelovanja, čitavu desetdeceniju prošlog vijeka organizacija se suprotstavljala agresivnom neofašističkom četničkom djelovanju u kojemu su napadane i skrnjavljene sve temeljne vrijednosti NOB-a;

► Organizaciju su napustile pristalice unitarističko-nacionalističke politike, tako da je došlo do njenog punog jedinstva u ostvarivanju programskih ciljeva i zadataka temeljenih na izvornim principima SUBOR-a... Obnovljene su u ratu pokidane veze sa organizacijama boraca bivših republika SFRJ i sa njima uspostavljena tijesna saradnja; organizacija je učlanjena i aktivno djeluje u više regionalnih antifašističkih organizacija, postala je član Svjetske organizacije boraca...

REKLI SU, NAPISALI SU

*MIJAT ŠUKOVIĆ, akademik,
na tribini "(Anti)fašizam danas"*

I MALO JE MNOGO

"Iako je u Crnoj Gori neofašističkog djelovanja manje nego u okruženju, i to manje - previše je za slobodarsku Crnu Goru. Pogotovu što se to djelovanje oslanja i nadovezuje na nekoga..."

► Savez udruženja boraca NOR-a i antifašista Crne Gore, dakle, dosljedno čuva i njeguje tekovine NOB-a, suprotstavlja se pokušajima iskrivljavanja istine o NOB-u i doprinosi širenju antifašističkog pokreta na širim prostorima.

► Paralelna organizacija boraca sa prefiksom "Jugoslovenska opcija" regrutovana je od boraca i pristalica koji su aktivno sproveli politiku S. Miloševića i ostali zarobljenici te politike.

► Pripadnici "Jugoslovenske opcije" ne samo na njih nisu uvidjeli svoju zabludu - da su daleko od ideje za koju su se u NOR-u borili, već su nastavili da se bore za tzv. "jugoslovensku opciju" u kojoj svi Srbi treba da žive u jednoj državi. Čak su pristupali i raznim koalicijama, nalazili se u istom frontu sa šešeljevcima, osporavajući suverenitet svoje države, tugujući što 'crnogorski Srbi' nisu uspjeli da Crnu Goru poravne Dražinom Ravnom gorom... U proceduri im je stvaranje Unije boraca oslobodilačkih ratova u koje ubrajaju i sramni rat devedesetih godina prošlog vijeka, pohod na Dubrovnik i pogrom Srebrenice... Ova organizacija nema legitimitet Saveza udruženja boraca NOR-a. Po zakonu, nema pravo na ime i simbole SUBNOR-a i antifašista.

► Savez udruženja boraca NOR-a i antifašista Crne Gore ponudio je članstvu druge organizacije da bez predrasuda priđe SUBNOR-u i antifašistima uz jedan uslov - da se zalažu za čuvanje i negovanje tekovina NOB-a, poštuju svoju državu i bore se protiv neofašističkih pojava.

KO JE, ZAPRAVO, ODGOVORAN?

Na feljton o stradanju crnogorskih četnika u Sloveniji maja 1945, objavljen u dnevniku "Vijesti", opširno je odgovorio poznati historičar dr Radoje Pajović. Pošto je na osnovu dostupnih dokumenata opovrgao u feljtonu navedene cifre i druge netačnosti i iscrpno prikazao celokupnu maršrutu povlačenja četnika Pavla Đurišića i onih koji su im se usput pridružili, Pajović je podsetio i na to da je veliki broj zarobljenih uključen u jedinice NOV ili vraćen u Crnu Goru. Naglasio je da niko ne može biti protiv utvrđivanja istorijske istine, koliko god ona bila bolna. Svako odstupanje od normi međunarodnog prava mora biti za osudu. Ali, prethodno treba utvrditi istinu i, posebno, uzeti u obzir i odgovornost četničkih starešina prema pripadnicima sopstvene organizacije:

► U avgustu i septembru 1944. tri puta je, s Titovim potpisom, objavljena amnestija Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije svih pripadnika četnika i hrvatskih i slovenačkih domobrana pod uslovom da nijesu ratni zločinci koji su pozvani da pristupe NOVJ, a oficirima se i čin priznaje. U Odluci Predsjedništva AVNOJ-a od 21. novembra 1944. objavljena je opšta amnestija za sva lica koja se nalaze u četničkim jedinicama ili jedinicama hrvatskog i slovenačkog domobranstva, ako se prijave i stave na raspolaganje vojnim vlastima NOVJ i POJ ili organima građanske vlasti - narodnooslobodilačkim odborima. Poseban značaj u svemu tome ima govor kralja Petra II Karađorđevića od 12. septembra 1944. u kome je pozvao sve Srbe, Hrvate i Slovence da se ujedine i pristupe Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije pod maršalom Titom, priznatoj od Velike Britanije, Sovjetskog Saveza i SAD.

► Može li se, poslije svega toga, skinuti odgovornost četničkih vojnih i političkih starješina za sudbinu članova svoje organizacije, a pogotovo tako velikog zbjega, sastavljenog od staraca, žena i maloljetnika? Naravno da ne može. Može li čak svaki punoljetni član četničke organizacije da skine sa sebe odgovornost za svoju ličnu sudbinu, a posebno za sudbinu svojih članova porodice? Naravno da ne može. A izgleda da se upravo to hoće, da se ne biraju sredstva da se odgovornost prenese na pobjednika, a dijelom i na saveznike - Britance koji su čitavi jedan kontigent, koji

je bio izbjegao u Austriju, vratili natrag u Jugoslaviju, da pred svojim sudovima odgovara za ponašanje u Drugom svjetskom ratu.

► Razumijem stvarnu potrebu da se dođe do istine o preciznom broju stradalih četnika i o načinu njihove likvidacije, da li je i u kojoj mjeri bilo provjeravanja krivice pojedinaca, načinu suđenja i u kojoj mjeri je bilo ubijanja bez ikakvog suđenja, ali ne razumijem da se pri tome falsifikuju podaci i šire izmišljotine za koje je lako utvrditi da su neistinite.

SLOVENIJA

ŠEF DRŽAVE O VREDNOSTIMA NOB-A

Narodnooslobodilačka borba presudno je oblikovala svest o nama Slovencima kao narodu i tako postala trajna osnova našeg patriotizma. To je doprinos NOB-a koji se nikad neće ugasi. NOB je izraz veličine našeg naroda, naše privrženosti slobodi, hrabrosti i sposobnosti da se pobjede najteža iskušenja i naše izuzetne privrženosti kulturi. Sve to simbolizira NOB - naglasio je dr Danilo Tirk, predsjednik Republike Slovenije, na svečanosti povodom 65. godišnjice uspinjanja partizanskih patrola na Triglav koje su na ovom vrhu u tada još okupiranoj zemlji postavile slovenačku zastavu.

Predsjednik Slovenije se, inače, suprotstavio zahtevima Slovenske biskupske konferencije i desničara Janeza Janše za osudu komunističkog režima i Josipa Broza povodom otkrivanja masovnih grobnica u Sloveniji. Prema Tirkovim rečima, argumentacija za to je "slabašna" u kontekstu 1945. godine koja je "bila teško vreme za čitavu Evropu u kojoj je iz njihovih kuća proterano 12 miliona ljudi, a dva miliona bilo pobijeno bez suđenja, bez milosti."

Iste stavove zastupa i redovni član Slovenačke akademije nauke i umnosti dr Anton Vratuša: "Istorijska je činjenica da su nam vratili saradnike sa okupatorom. O tome su se 'velika trojica' (Čerčil, Ruzvelt i Staljin) dogovorili u Moskvi i zaključili da će zločince vratiti na mesto gde su počinili zločine. Likvidacije osuđujem ali ne mogu da se saglasim ni sa načinom njihovih jednostranih interpretacija. Treba ih posmatrati u kontekstu tadašnjih istorijskih zbivanja. Četiri godine zločina, kolaboracija i izdajstvo - sve to treba imati u vidu a ne govoriti o 'zločinačkom karakteru komunističara'... Ne možemo mirno posmatrati da se mrtvi koriste za političke svrhe i za produbljivanje raskola slovenačkog javnog mnjenja."

STANOVNIK O REZOLUCIJI EVROPSKOG PARLAMENTA

Predsjednik Saveza udruženja za vrednosti NOB-a Slovenije Janez Stanovnik značajan deo izlaganja na svečanosti u Črnomelju povodom 65. godišnjice Belokrajinske republike posvetio je Rezoluciji 1481 Evropskog parlamenta. Rekao je, između ostalog:

► To što se kod nas događa prelazi sve granice. U trenutku kada radnice i radnici po fabrikama strepe za svoja radna mesta, državni parlament ne nalazi ništa pametnije nego da raspravlja o Rezoluciji 1481 Parlamenta Saveta Evrope o totalitarizmu koji su, nažalost, podržali i slovenački poslanici. Rezolucija poziva sve evropske narode da 23. avgust obeležavaju kao dan evropske svesti. Mi Slovenci imamo svoju svest i neće nas nikakvi petenovci, kvislinzi i junački Austrijanci, koji su doduše bili prve žrtve fašizma, učiti šta je bila borba protiv fašizma i nacizma.

► Ruski predsjednik Putin nedvosmisleno je naglasio da je pakt između Hitlera i Staljina, koji su potpisali Ribentrop i Molotov 23. avgusta 1939, "nemoralan čin" i ruski parlament je to potvrdio. Moramo se, međutim, zapitati da li su zapadni državni i parlamentari isto tako osudili pakt kojim su te države, sa Engleskom i Francuskom na čelu, Hitleru 1. oktobra 1939. u Minhenu izručile Čehoslovačku.

► Ljudi koji danas imaju četrdesetak godina možda zaista nisu čuli za kominform. To je bila naša gigantska borba protiv "staljinističkog komunizma", kada smo čitavu deceniju na granicama imali Staljinove tenkove spremne za napad. Nismo bili Litva ili Estonija, koje je Staljin okupirao, ali smo se odlučno suprotstavili Staljinovom komunizmu, odbranili svoju nezavisnost i visoko uzdigli zastavu sa vrednostima NOB-a. Ti isti, koji su danas najglasniji, držali su figu u džepu i čekali na ishod tog gigantskog sukoba.

SLOVENCIMA MASOVNO U JAJCU

I ove godine Slovenija je bila masovno zastupljena u Jajcu na obeležavanju nekadašnjeg "rođendana" 29. novembra - godišnjice Drugog zasjedanja AVNOJ-a. Tri autobusa, veliki broj onih koji su stigli putničkim automobilima plus autobus iz Postojne sa članovima tamošnje organizacije koja neguje tradicije AVNOJ-a.

Slovenački antifašisti i borci za očuvanje vrednosti NOB-a tom prilikom posetili su i legendarnu Kozaru, a na povratku i spo-

men-park u Jasenovcu. U opširnom izveštaju o ovom iskazivanju poštovanja tekovinama NOB-a i sećanju na žrtve Drugog svetskog rata, objavljenom u reviji "Slobodna misel", ne krije se nezadovoljstvo zbog "prekrajnja" postavke muzeja na Kozari pri čemu sadašnja skoro isključivo govori o srpskim žrtvama u Drugom svjetskom ratu i poslednjem ratu u Bosni, kao da, kako se kaže, pripadnika drugih nacionalnosti tamo nije bilo ni da tu nisu umirali".

NOVI ČLANOVI, STARI BORBENI DUH

Već oko polovine članova Saveza udruženja boraca za vrednosti NOB-a Slovenije nisu, na području Dolenjske, učesnici NOB-a. Među njima je i predsjednik Uroš Dular koji kaže: "Postao sam član 1999. i to prvenstveno zbog toga što su neki počeli nasilno da prekrajaju istoriju. Ne da bih išao po proslavama i susretima i nosio partizanska obeležja već da se, sa istomisljenicima, oduprem tokovima društvenog razvoja kojima su grubo izneverena obećanja i zloupotrebjeno poverenje građana. Na referendumu niko nije dobio mandat za takvu privatizaciju kakva se događala poslednjih godina. Pre svega, ne za takvu rasprodaju, bolje rečeno krađu, nekadašnje društvene, odnosno naše zajedničke imovine. Boračka organizacija, sa ogromnim kapitalom, zasnovanim na vrednostima NOB-a, tome je bila smetnja. I otuda su počele hajke na nju, krenulo se sa prekrajanjem istorije..."

PO NOVOSADSKOM SCENARIJU...

Ono što su svojevremeno pripadnici Nacionalnog stroja priredili na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu - ponovili su skinheds i takođe na Filozofskom fakultetu ali u Ljubljani. "Obristoglavci", kako ih zovu u Sloveniji, odnosno "nacionalsocijalisti", kako sami sebe predstavljaju, nasilno su prekinuli okrugli sto "Govor mržnje, nacionalizam i neofašizam u Sloveniji".

Studenti i profesori osudili su ovo nasilje konstatujući da deluje ironično što se neophodnost organizovanja rasprava o pojavama netolerancije i neofašizma potvrdila na tako brutalan način. Dekan Filozofskog fakulteta Valentin Bucik smatra da je krajnje vreme da se otvori ozbiljna rasprava o neonacizmu i različitim oblicima netrpeljivosti i šovinizma u Sloveniji. Kako je rekao, do pomenutog incidenta je i došlo zbog toga što se o netoleranciji i šovinizmu premalo priča.

IZ DRUGIH DELOVA NEKADAŠNJE ZAJEDNIČKE DRŽAVE

BOSNA I HERCEGOVINA

POVODOM STANOVNIKOVE IZJAVE

Izjava Janeza Stanovnika, predsjednika Saveza udruženja boraca za vrednosti NOB-a Slovenije, data u vreme otkrivanja masovne grobnice u jednom slovenačkom rudniku a objavljena u ljubljanskom dnevniku "Delo", izazvala je zaprepašćenje i burna reagovanja širom Bosne i Hercegovine.

Stanovnik je, navodno, odgovornost za masovna pogubljenja svalio na Tita. "To je do kraja neosnovana i lažna tvrdnja. Naravno, nije potkrijepljena, niti je mogla biti, nijednom činjenicom" - rečeno je u izjavi bosanskohercegovačkog Saveza društava "Josip Broz Tito", uz izražavanje žaljenja što se "prvoborac i ugledni slovenački državnik, političar i naučnik, čovjek čijem se autoritetu toliko vjerovalo, pridružio onima koji donose samo nesreću i nazadak".

Istovremeno je citirano Titovo naredene upućeno 14. maja 1945. Glavnom štabu Slovenije, Glavnom štabu Hrvatske i štabovima 1, 2, 3. i 4. armije: "Preduzmite najenergičnije mjere da se po svaku cijenu spriječi ubijanje ratnih zarobljenika i uhapšenika od strane jedinica, pojedinih organa i pojedinaca. Ukoliko postoje među zarobljenicima i uhapšenicima takva lica koja treba da odgovaraju za djela ratnih zločinštava, predavati ih na revers vojnim sudovima radi daljeg postupka".

Pominju se i druga Titova naredenja kao i njegove reči u Osijeku juna 1945: "Vidio sam kolone izbjeglica, onih nesrećnih zavedenih ljudi, koje su povukli za sobom okupator i njegove sluge preko naše granice. Oni se sada vraćaju u svoj rodni kraj. Naći će opustošena ognjišta i savjest će ih gristi što su se dali zavesti. Treba jasno da kažemo da mi nećemo biti nemilosrdni, niti ćemo se svetiti. Tim ljudima mi pružamo ruku i želimo da se uključe u opće zajedničke napore za izgradnju naše zemlje... Onaj ko je okrvavio svoje ruke, ko je učestvovao u zločinima, mora odgovarati pred narodnim sudom, njega će stići narodna pravda..."

Na sastanku predstavnika boračkih organizacija sa teritorije bivše SFRJ, koji je Zveza združenj borcev za vrednote NOB-a Slovenije organizovala u Otočcu na Krki, Janez Stanovnik je demantovao pomenutu izjavu i označio je kao manipulaciju u delu štampe u okviru eskalacije desničarskih i profašističkih tendencija i njihovog nastojanja da diskredituju partizanski pokret. Titova uloga, prema rečima Stanovnika, bila je u skladu s tada proklamovanom poli-

tikom i pravnim načelima antihitlerovske koalicije.

Isto objašnjenje Stanovnik je dao i prilikom susreta delegacija slovenačke i hrvatske boračke organizacije u Ljubljani.

REZOLUCIJA O SREBRENICI

Budući da je institucionalizacija Dana sećanja najbolji način odavanja poštovanja žrtvama zločina i slanja jasne poruke budućim generacijama, Evropski parlament seća se i odaje počast svim žrtvama okrutnosti tokom rata u bivšoj Jugoslaviji, izražava svoje saučešće i solidarnost sa porodicama žrtava, od kojih mnoge žive bez konačne potvrde o sudbini svojih očeva, sinova, muževa ili braće; priznaje da je ovaj nastavak bola pogoršan propustom da se privedu pravdi odgovorni za ove događaje - ističe se u Rezoluciji o Srebrenici koju je usvojio Evropski parlament i dodaje:

► Pozivaju se Savet i Komisija da prigodno obeleže godišnjicu čina genocida Srebrenica - Potočari podržavajući priznanje Evropskog parlamenta o 11. julu kao danu sećanja na srebrenički genocid u celoj Evropskoj uniji i poziva sve zemlje zapadnog Balkana da učine isto.

► Evropski parlament poziva na dalje napore za privođenje pravdi ostalih begunaca, izražava svoju punu podršku važnom i napomom radu Međunarodnog krivičnog suda pravde za bivšu Jugoslaviju i naglašava da je privođenje pravdi za zločine u i oko Srebrenice još važan korak prema miru i stabilnosti u regionu.

► Naglašava važnost pomirenja kao dela evropskog integracionog proces; ističe važnu ulogu religijskih zajednica, medija i obrazovnog sistema u ovom procesu, tako da stanovništvo svih etničkih grupa može prevazići tenzije prošlosti i početi miroljubiv i iskren suživot u zajedničkom trajnom miru, stabilnosti i ekonomskom razvoju; podstiče sve zemlje da učine dalje napore i dođu do dobrih odnosa uprkos teškoj i opterećujućoj prošlosti.

► Nalaže svom predsedniku da prosledi ovu rezoluciju Savetu, Komisiji, vladama država članica, Vladi i Parlamentu Bosne i Hercegovine, njenim entitetima i regionalnim jedinicama, kao i vladama i parlamentima država zapadnog Balkana.

KRIVIČNI POSTUPAK PROTIV ĆOSIĆA I LILIĆA?

Član Predsedništva Bosne i Hercegovine Željko Komšić uputio je Tužilaštvu BiH zahtev za pokretanje krivičnog postupka i raspisivanje međunarodne Interpolove poternice za nekadašnjim predsednicima Savezne Republike Jugoslavije Dobricom Ćosićem i Zoranom Lilićem.

Povod je činjenica da je Ćosić, kao predsednik SRJ od 15. juna 1992. do 1. juna 1993, bio i glavnokomandujući Oružanih snaga SRJ te, kako tvrdi Komšić, "bio upućen i rukovodio aktivnostima i akcijama koje su njemu podređene Oružane snage SRJ sprovodile na teritoriji BiH u smislu vođenja agresivnog rata".

Na istim osnovama podnet je i zahtev za pokretanje krivičnog postupka protiv Zorana Lilića koji je bio predsednik SRJ od 25. juna 1993. do 23. jula 1997.

Komšić je najavio podnošenje krivičnih prijava i protiv drugih visokih funkcionera bivše SRJ za koje postoji sumnja da su odgovorni za zločine počinjene u Bosni i Hercegovini.

MAKEDONIJA

TRADICIJA I NOVA POVEZIVANJA

"Zajednička antifašistička borba i duže od pola veka življenja u Jugoslaviji obavezuju nas na poštovanje tradicije ali i na nova povezivanja kako ratnih veterana tako i mladih antifašista novih nezavisnih država" - istakao je predsednik SUBNOR-a Makedonije Gavro Panoski, prilikom boravka delegacije SUBNOR-a i antifašista Crne Gore u Makedoniji.

U toku razgovora predstavnika dve antifašističke organizacije bilo je reči o daljoj saradnji i aktuelnim antifašističkim zadacima i obavezama.

HRVATSKA

PORUKA ODLAZEĆEG PREDSEDNIKA

U jednoj od oproštajnih a moglo bi se reći i zavetnih poruka, odlazeći predsednik Republike Hrvatske Stjepan Stipe Mesić rekao je, između ostalog:

► Predsjednik sam države u čijem je Ustavu upisan antifaziizam. I ja to ne zaboravljam. Kao što ne zaboravljam ni sve ono što sam vidio i doživio u vrijeme kada se Jasenovac punio nedužnim žrtvama, ljudima koji su bili "krivi" samo zato što su bili određene rase, nacije ili vjere, ili što su se usudili misliti drugačije od kvislinškoga režima koji se kitio, našalost, hrvatskim imenom.

► Moj se antifaziizam formirao na temelju toga što sam bio svjedokom holokausta, a moje poštovanje prema antifaziističkoj borbi i njezinim sudionicima proizašlo je iz - također izravne - spoznaje o njihovome herojstvu i idealima za koje su se borili.

Oni su se borili za slobodu. Ni za što drugo, nego za slobodu!

Istina je, vodili su ih komunisti, ali to nije zbog toga bio komunistički pokret. Istina je, vodio ih je Josip Broz Tito, čovjek kojega širom svijeta i danas pamte kao jednoga od legendarnih antifašističkih boraca i velikih državnika druge polovice dvadesetoga stoljeća. Mada ima stvari koje se mogu Titu staviti na teret, i to ozbiljnih stvari, taj pokret zbog toga nije bio zločinački, niti je Tito bio zločinac. Baš kao što nije bio zločinac ni jedan vođa pokreta otpora u porobljenoj i okupiranoj Evropi, bez obzira na to što su u osvetničkim pohodima u svim do tada okupiranim zemljama - neovisno o tome kakav se poredak u njima uspostavljao - stradale tisuće ljudi.

► Ne opravdavam smrt ni jednoga od ljudi smaknutih po kratkome postupku, bez suda, mada sam siguran da bi u regularnim sudskim postupcima mnogi od njih zasluženo bili osuđeni na smrt. I osuđujem svaki zločin, bez obzira na to tko je bio žrtva, a tko egzekutor. Ni to se ne može jasnije reći! U isto vrijeme, međutim, najodlučnije osuđujem i odbacujem sve pokušaje politiziranja žrtava na bilo kojoj strani. Ovo što se sada radi, to nije ništa drugo nego jeftini politički igrokaz u funkciji posljednjeg, rekao bih: očajničkog pokušaja povijesnih revizionista da promijene rezultate Drugog svjetskog rata. A ja im poručujem: ni ova zadnja osma neprijateljska ofenziva neće proći!

► Suočeni smo s posljedicama gotovo dva desetljeća pogrešne interpretacije povijesti u školskoj nastavi, s posljedicama otvorenoga koketiranja s ustaštvom u javnome životu i u medijima, samo zato što su njegovi nositelji bili Hrvati. Umjesto da se kaže: na žalost i na našu sramotu, nositelji ustaštva i provoditelji ustaške zločinačke ideologije bili su Hrvati. Jer, to za svakoga poštenoga Hrvata jest sramota! I kažem još jednom: nema, ne može i ne smije biti nikakvoga izjednačavanja ustaštva i antifazizma zbog toga što su i pojedinci okaljali ruke zločinima prema pobijeđenima. Zločine valja tretirati individualno, ali režime treba razlikovati prema njihovoj prirodi. Ustaški je režim, baš kao i fašistički i nacistički u koje se ugledao, koje je zapravo kopirao, bio zločinački u svojoj srži. Bio je zločin u ideji i u ostvarenju te ideje. Režim uspostavljen poslije Drugoga svjetskog rata, pogotovo u svojim prvim godinama, bio je krut i autoritaran i nije se uspio othrvati ni od zločina. Ali - zločinački nije bio.

KNJIGA ŽIVKA JUZBAŠIĆA

Uz podršku Ministarstva kulture Republike Hrvatske, u Zagrebu je štampana knjiga Živka Juzbašića "Srpsko pitanje i hrvatska politika".

Partizan od prvih ustaničkih dana, učesnik bitaka na Neretvi i Sutjesci, ugledni privrednik koji je kao direktor petrinjskog "Gavrilovića" značajno doprineo razvoju čitavog ovog kraja, prihvatio je početkom devedesetih godina da bude ministar u ratnoj hrvatskoj vladi, ne sa oduševljenjem već prihvatajući reči svog prijatelja Mike Tripala da se moraju tražiti putevi mira i dijaloga a to se može samo na javnoj sceni, u konkretnoj i neposrednoj političkoj borbi.

Poznati sociolog prof. dr Jovan Mirić o knjizi kaže:

"Ako je netko zadobio moralnu i političku legitimaciju da kritički govori o zadnjih dvadesetak godina hrvatske političke povijesti, onda je to svakako Živko Juzbašić. On je, takoreći od prvog dana Miloševićevog dolaska na vlast u Srbiji, upozoravao na opasnosti njegove velikosrpske ideje i politike u njegovih agresivnih, imperijalnih nakanama. To ga nije spriječilo da vidi sve nakaradnosti i aberacije hrvatske politike od vrijednosti za koje se cijeli život zalagao: antifazizma, međunarodne ravnopravnosti, jednakosti pred zakonom, poštivanje ljudskih, građanskih i manjinskih prava. Ova knjiga od prve do zadnje stranice, uvjerljivo, ponegdje i dramatično, svjedoči o takvu zalaganju i angažmanu. Stranicama ove knjige defilira stotine nesretnika, koji za svoju nesreću i stradanja nisu krivi i kojima je upravo on spašavao živote i egzistencije..."

Konstatujući da knjiga sadrži izuzetnu dokumentarnu građu, komentator Radija Slobodna Evropa naglašava da se "već sada može reći da bez konzultiranja ove knjige, znanje o Hrvatskoj u posljednjem desetljeću prošlog stoljeća, ne bi bilo potpuno."

Tiraz od 1.500 primeraka u rekordnom roku stigao je do čitalaca pa se priprema drugo izdanje.

U NEMAČKOJ - TERORIZAM, U HRVATSKOJ - NEKAŽNIVO

U okviru rada na projektu "Sećanje, odgovornost, budućnost", četvero mladih doktoranata istorije iz Nemačke, pod pokroviteljstvom nemačke fondacije - Evropska istorijska radionica, suočili su se na licu mesta sa velikim brojem srušenih, devastiranih i zapuštenih spomenika antifazističkoj borbi u Splitsko-dalmatinskoj i Zadarskoj županiji.

Pored toga što su zapazili da su estetske vrednosti partizanskih spomenika daleko iznad onih u čast Domovinskog rata, po pravilu okrenutih veri, mladi istoričari su izjavili da im deluje neverovatno da zemlja sa tako svetlom antifazističkom prošalošću

tako malo poštuje taj deo svoje baštine: "U Nemačkoj pokret otpora bio je slab, ali se svaki trag antifazizma brižljivo čuva. Razbiti spomenik podignut, na primer, von Stauffenbergu, atentatoru na Hitlera, bilo bi shvaćeno kao terorizam..."

Ponovljen protest zbog jasenovačke postavke

Bivša članica Saveta Memorijalnog centra Jasenovac Julija Koš uputila je protesno pismo hrvatskom ministru kulture Boži Biškupiću zbog toga što ni posle tri godine nije došlo do izmene postavke muzeja u Jasenovcu koja, kako već duže vremena ističu potomci jasenovačkih žrtava i, posebno, jevrejske opštine u Hrvatskoj, ne prikazuje pravu istinu o ovom zloglasnom ustaškom logoru smrti.

Muzejska postavka, ističe Julija Koš, očigledno je nešto više od nestručnog rada slabo pismenih autora. Ne prikazuje se tragična istorijska istina; postavka daje samo naznake zločina ali jasno ne prikazuje delovanje ustaškog režima kao organizatora i izvršioca monstruoznih zlodela. Potpuno nedostaje prikaz zakonske obezbeđenosti Srba, Roma i Jevreja i sistematski prikaz terora nad antifazistima i ostalim političkim neistomišljenicima iz hrvatskog i drugih naroda. Istovremeno se, međutim, prema počiniocima zločina u postavci iskazuje neutralan stav, tako reći na granici poštovanja.

U otvorenom pismu ministru podseća se da je na sve ovo još pre tri godine ukazala delegacija Veća Jevrejske opštine Zagreb, sastavljena od univerzitetskih profesora i drugih stručnih lica, ali da u međuvremenu ništa nije preduzeto, te samo korak deli do negiranja svega što je u Jasenovu učinjeno.

NACIONALNA MRŽNJA - NEPRIJATELJ DRŽAVE

"Tko na mržnji protiv Srba temelji svoj program - neprijatelj je Republike Hrvatske", napisao je komentator zagrebačkog "Jutarnjeg lista" povodom nacionalističko-rasističkog ispada splitskog gradonačelnika.

U ovom komentaru, između ostalog, ističe se: "Srbi su dio hrvatskog društva. Srbi su ovdje stotinama godina i Srbi će ostati u Hrvatskoj. Srbi su jedan od značajnih elemenata u razvoju hrvatskog društva jer je riječ o najvećoj etničkoj grupi u našoj zemlji, poslije Hrvata. Izjave poput - 'Ne želim Srbe u svojoj obitelji' atentat su na hrvatsko društvo. Radi se o idiotskom i zlom ispadu protiv samih temelja ovoga društva. Teško je reći drže li Kerum i njegovi očito i nažalost brojni sumišljenici da budućnost Republike Hrvatske leži u nacionalnoj i rasnoj segregaciji. Ako je tako, oni su politički nazadniji i od jednog Gojka Šuška, Tuđmanova ministra obrane i vjerojatno najžešćeg nacionalista u svim hrvatskim vladama..."

PROF. DR OLIVERA MILOSAVLJEVIĆ

PONAVLJAČI NA BARIKADAMA KOLABORACIJE

Društvena patologija dostiže vrhunac. Šta sve nismo čuli poslednjih dana o fašizmu i antifašizmu. Kakve sve gluposti, bedastoće i sumanutosti nisu izrečene na srpskim televizijama od raznih političkih i istoričarskih "autoriteta". Kako da nas još iznenađuje konfuzija u javnosti kada smo svakodnevno svedoci konfuzija u glavama onih koji pretenduju da nešto znaju. Sve je zaleglo da nam objasni da fašizam nije ono što se nama čini, antifazizam još manje, Nedić, Cvetković, Mihajlović i partizani, najmanje.

Što više nemuštog govora, to više sramnog izvrtanja činjenica: "Dragiša Cvetković nije potpisao pristupanje Trojnom paktu nego protokol o pristupanju" (ili kako zavarati prostotu); "Drugi svetski rat nije počeo napadom Nemačke na Poljsku nego napadom Sovjetskog Saveza i Nemačke na Poljsku" (dr Predrag Marković bi za ovo genijalno "istorijsko otkriće" trebalo da dobije Nobelovu nagradu, kada bi takva postojala, samo prethodno da objasni jednu sitnicu, zašto su bezobrazne Velika Britanija i Francuska 3. septembra objavile rat samo Nemačkoj, a ne i Sovjetskom Savezu); "između Ljotića i Nedića je ogroooooooooo razlika" (u čemu?); partizani su bili kolaboracionisti kao i četnici (kako smo samo ovo dobro smislili!)... I desetine i desetine sličnih bedastoća.

Sudovi pišu novu istoriju, bivši ministri pričavaju priče svojih tetaka, nedoučeni istoričari besramno izmišljaju "činjenice" za novu istoriju Drugog svetskog rata i prave kafanske "procene" žrtava "komunističkog terora" koje se kreću u dopuštenom rasponu od par hiljada do par stotina hiljada, dnevne novine odbijaju da objavljuju demantije, gradske vlasti pristaju na dogovor ("baci kosku") da su ih oslobodili Rusi, ali ne i domaći partizani, političari-aforističari javno, pred kamerama, lažu javnost, ili bar ako ne lažu svesno, onda još gore, svoje ogromno, neverovatno neznanje prikazuju kao činjenicu koja treba da poništi na istorijskim izvorima zasnovanu "komunističku historiografiju". Utisak koji su u praznim glavama stvorile slavske porodične priče uz prasetinu postao je "istorija", ujnine

skaske su postale relevantni "istorijski izvori", ideološka zaslepljenost je postala jedini "naučni metod". Istorija nije više naučna disciplina već babina priča koju će političke pozicije, ideološki okružni sudovi i pristup medijima proglasiti istinom.

Kako će posle svega udžbenici istorije prikazati Drugi svetski rat?

Počinjaće otprilike onako kako su ga prikazivali i kolaboracionisti 1941: "Gospodin Adolf Hitler je organizovao Trojni pakt za borbu protiv zločinačkog komunizma. Ona je gospodin Dragiša Cvetković da bi spasao srpski narod (koji Jugosloveni?) vodio politiku približavanja gospodinu Hitleru pa ga je ovaj 1940. odlikovao visokim nacističkim ordenom što je on primio nevoljno. Gospodin Cvetković je zatim nevoljno potpisao neke antisemitske uredbe ali i to je uradio da bi spasao narod. Ona je nevoljno potpisao i protokol o pristupanju Jugoslavije Trojnom paktu što nije isto što i pristupanje, već malo drugačije, ali i to je uradio da bi spasao narod, a i gospodin Hitler, čije je držanje date reči bilo na daleko poznato, obećao mu je neke lepe stvari u izgled.

Ona je gospodin Nedić da bi spasao srpski narod nevoljno saradivao sa nacistima ali to nije isto što i kolaboracija, a gospodin Ljotić, koji je bio dobar hrišćanin, iako nevoljno, malo je naginjao fašizmu ali ni to nije bilo isto što i fašizam. Sve je to, deco, jako komplikovano.

Ona su došli Rusi i (ne)voljno (posle 20. oktobra ćemo znati da li je bilo voljno ili nevoljno) oslobodili Beograd. Ali tada su na scenu stupili komunistički okupatori koji su tvrdili da su pobedili četničke domaćine, ali ni ti četnici nisu bili isto što i Jugoslovenska vojska u otadžbini koja bi voljno pobedila u ratu samo da je dao Čerčil, ali nije dao, pa se naljutila i na njega. I to je, deco, jako komplikovano. Ona je počeo voljni komunistički teror koji je u totalitarnom društvu trajao šezdeset godina i ako saberemo sve njegove procenjene žrtve u čitavoj zemlji možemo zaključiti da je komunistička škola sigurno lagala samo još nismo sigurni koja je laž

prava: ili je lagala da je uopšte bilo žrtava fašizma, sve su to bile žrtve komunističkog terora, ili je lagala da Jugoslavija nije imala bar trideset miliona stanovnika, jer bi samo u tu brojku mogle da se ugraju sve procenjene žrtve. To je, deco, jako prosta računica. Ona je 5. oktobra 2000. sinulo sunce slobode i demokratije, nastavilo se tamo gde su stali heroji Cvetković, Nedić i Mihailović, ispravljene su sve zablude i nepravde zločinačke komunističke ideologije, heroji su dobili svoje ulice, zločinci su izgubili svoje. I svi su živeli srećno i veselo u nacionalnom pomirenju."

Na sreću, sve ovo što se danas događa u Srbiji za istoriju (onu prošlu) nema apsolutno nikakvog značaja. Sudije i poslanici u Skupštini neće pisati istoriju. Oni doduše svojim odlukama "pišu" istoriju, ali sopstvenu, ostavljajući budućim istoričarima napismeno dokaze o svom radu, svojoj ideologiji i svom intelektualnom i profesionalnom poštenju.

Gotovo da treba zavideti istoričarima koji će 2059. na primer, imati prilike ne samo da čitaju već i da gledaju na snimljenim materijalima kako 2009. ideologija pokušava da smrvi nauku, kako se po hiljaditi put, bez znanja i bez ikakve svesti o sopstvenom mestu u vremenu i prostoru, ponavljači trude da pokažu da istorija počinje od njih i završava sa njima. Ne, niti počinje niti završava. Oni samo pričaju o sebi, svom vremenu i gubitničkoj ideologiji koju papagajski ponavljaju. Ali i taj besprizorni napor će jednog dana ući u neke druge udžbenike kao primer patologije jednog vremena koje je volelo da se zove "demokratskim", koje je relativizovalo sve, pa i sam fašizam, koje je bilo spremno na svaku nepodopštinu samo da se dnevno okoristi, koje se udvaralo najnižim instinktima, koje je primalo laž za istinu, koje je pretilo sudom antifasistima za "ratne zločine" ("jer zločin nikada ne zastareva", osim ako je kolaboracionistički), koje je blatilo antifazizam u ime odbrane kvislinštva.

A oni sami će ostati ono što su i danas, branioci kolaboracije sa fašizmom, kao što će i svi Cvetković, Mihailović i Nedić (sa "suštinskom" razlikom od Ljotića) ostati uvek tamo gde su bili i 1945. Od ove patologije koristi će tog dalekog dana 2059. na primer, opet imati samo partizani čija će borba protiv fašizma, posle svih iskušenja kroz koja će dotle proći Evropa zbog sličnih, široko rasprostranjenih ponavljačkih "umova", silom prilika izgledati mnogo lepše nego što su i sami ikada pokušavali da je predstave.

(Peščanik.net, 4. oktobar 2009)

POMOGLI SAVEZU I "GLASU ISTINE"

Između izlaska dva broja "Glas istine", svojim prilogima Savez antifasista su podržali: Radovan Pantović, Jovan Žarković, Zvonko Štaubringer, Josif Strunjaš, Dušan Marinković, Milutin Todorović, Vuk Dragašević, Enver Humo, Gojko Brajović, Branko Pavićević, Mihailo Brajović, Goran Despotović, Brankica Žarković, Tugomir Džalto, Dušana Šukrija, Stojan Jovanović, Danica Filipović, Ilija Radaković, Marko Vrhunec, Franc Štefe, Marko Lah, Judita Stambolić, Gregor Lah, Anton Lah, Dragoslav Beli Dimitrijević, Jadranka Badurina, Boško Krunić, Ante Damić, Hamdija Doksan, Nebojša Dragosavac, Jela Kadenić.

GLAS ISTINE

GLAS ISTINE List Saveza antifasista Srbije; www.antifasizam-nob.org.yu; *** Redakcija - Radoslava Grujića (Božidara Adžije) 11a, telefon/faks 2456-952; uređuje uređivački odbor, glavni i odgovorni urednik Nebojša Dragosavac; štampa Udruženje "Nauka i društvo", Radoslava Grujića 11/a. List je pod brojem 2727 upisan u registar Ministarstva kulture i javnog informisanja Republike Srbije. ISSN 1451-2270